

---

# Cooperativisme.

## Llums, càmeres... i acció?

Les tensions ideològiques en la pràctica del cooperativisme



Treball final de màster - itinerari recerca  
Màster en intervenció i investigació en psicologia social  
Facultat de Psicologia. Universitat de Barcelona  
Tutor: Andrés Di Masso Tarditti  
Alumna: Georgina Rosell Bellot  
Setembre 2017

---

*"Cooperar és assecar en les seves fonts el capitalisme dominant"*  
*Micaela Chalmeta*

# ÍNDIX

---

1. INTRODUCCIÓ .....	p.1
2. ANTECEDENTS.....	p.5
3. MARC TEÒRIC.....	p.7
4. OBJECTIUS .....	p.12
5. METODOLOGIA.....	p.13
5.1.Participants.....	p.13
5.2.Instruments.....	p.15
5.3.Tècnica d'anàlisi.....	p.17
5.4.Cronograma.....	p.18
6. RESULTATS I DISCUSSIÓ .....	p.19
6.1. Els significats del cooperativisme.....	p.19
6.2. Les tensions ideològiques en el cooperativisme .....	p.26
6.3.Les implicacions de les tensions a la pràctica cooperativa.....	p.52
6.4.Orientacions per a una intervenció psicosocial.....	p.55
7. CONCLUSIONS .....	p.57
8. LIMITACIONS .....	p.59
9. ÈTICA I REFLEXIVITAT .....	p.59
10. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES.....	p.61
11. ANNEXOS.....	p.64
11.1. Annex1. Guió de l'entrevista semiestructurada.....	p.64
11.2. Annex2. Codis de l'anàlisi temàtica discursiva sobre els significats del cooperativisme.....	p.66
11.3. Annex3. Resultats de l'anàlisi temàtica discursiva sobre els significats del cooperativisme.....	p.68
11.4. Annex4. Codis de l'anàlisi temàtic discursiva sobre les tensions ideològiques en el cooperativisme .....	p.76
11.5. Annex5. Resultats de l'anàlisi temàtica discursiva sobre tensions i subtensions en el cooperativisme i les implicacions a la pràctica del cooperar .....	p.78
11.6. Annex6. Transcripcions de les entrevistes .....	p.81

**Títol:** Les tensions ideològiques en el cooperativisme

## **Resum**

La recerca estudia les tensions amb rellevància ideològica que es viuen en el cooperativisme de l'àmbit territorial de Barcelona, i que tenen unes implicacions relacionals que afecten a la pràctica de les cooperatives. Les tensions ideològiques són enteses com aquelles contradiccions en un mateix sistema de creences que tenen repercussions significatives a la pràctica i vida social i personal de les persones que en formen part. D'aquesta manera, mitjançant una Anàlisi Temàtica del Discurs, i des d'una perspectiva interpretativa, s'identifiquen els significats sobre el concepte de cooperativisme, els quals són la base d'idees per després poder analitzar les tensions internes i les seves implicacions a la pràctica. Els resultats destaquen el cooperativisme entès com un projecte socio-empresarial caracteritzat per uns valors i principis orientats a donar resposta a necessitats col·lectives; mitjançant la reapropiació del treball i de les condicions de vida, tot representant una eina que posa les persones en el centre de les interaccions i per sobre de les lògiques competitives pròpies del capital. Tot i això, s'ha identificat que la posada en pràctica dels seus valors i principis fa créixer les tensions ideològiques. Les persones participants han expressat conflictes en torn a: 1) com fer efectiva la democràcia interna, la igualtat entre persones i l'equilibri entre rols de poder i lideratge; 2) les condicions laborals, tot qualificant-les d'autoexplotació; i 3) la prioritització de l'eficiència per sobre del benestar personal, fent que sigui complicada la compatibilitat entre les necessitats individuals i les del projecte col·lectiu. En conseqüència, les implicacions d'aquestes tensions a la pràctica s'observen en una gran varietat d'àmbits del que suposa cooperar. En termes disciplinaris, aquesta recerca suposa un pas endavant en l'aplicació de la psicologia social i comunitària al món del cooperativisme i l'economia social i solidària. En el pla aplicat, es planteja com un diagnòstic de la situació que viuen les persones cooperativistes en el marc d'una futura intervenció psicosocial dirigida a la millora del benestar de les persones i les xarxes relacionals que teixeixen el món cooperatiu.

## **Paraules clau:**

Cooperativisme, cooperar, tensió, ideologia, autogestió, apoderament, suport mutu.

## 1. INTRODUCCIÓ

---

El cooperativisme està a l'ordre del dia des d'aquests últims anys. És un fenomen que sembla haver sorgit de la nostra actualitat, però arrossega anys d'història. Tot i així, actualment s'està mostrant com encara hi ha aspectes a millorar d'aquestes pràctiques, millores encaminades a cada vegada ser una alternativa més real per a la transformació del sistema capitalista.

En el present treball es mostrarà la recerca realitzada amb l'objectiu de seguir aquest camí de millora. La intenció és indagar en què s'entén per cooperativisme, i d'aquesta manera, poder analitzar les tensions amb rellevància ideològica que existeixen i repercuteixen a la pràctica cooperativa. I finalment, assenyalar unes orientacions per a la intervenció derivades dels resultats obtinguts.

### **Economia social i solidària**

El cooperativisme es relaciona amb *les altres economies* que busquen unes lògiques alternatives a les de l'economia imperant – transformar el fet que el sistema capitalista sigui el model econòmic hegemònic -, i “una concepció de l'ésser humà no com a individu aïllat, egoista i competitiu, sinó tendent a una sociabilitat cooperativa i solidària quan les circumstàncies així ho permeten” (Peñalver, 2012, p.6).

Dins de ‘les altres economies’ s’inclou el concepte d’*Economia Social i Solidària*: iniciatives socioeconòmiques que posen la vida de les persones al centre, fent que les necessitats de les persones i l'objectiu social prevalguin per sobre del capital. (Fernàndez i Miró, 2016)

Aquestes iniciatives poden adoptar formats molt diversos: des de formalitzades com les cooperatives, les societats laborals, les associacions i fundacions del Tercer Sector Social, les empreses d'inserció i els Centres Especials de Treball, i les mutualitats de previsió social; fins a altres formes de cooperació social emergents i sense formalització jurídica com: “els horts comunitaris, el microfinançament, (...) els mercats i xarxes d'intercanvi de béns i serveis, les monedes socials, els equipaments de gestió comunitària i autogestionats, els béns comuns culturals i digitals, els nodes de suport mutu i cura, les experiències d'habitatge (...)” (Fernàndez i Miró, 2016, p.9), entre d'altres.

El concepte d’*Economia Social i Solidària* és d'una gran amplitud i té un divers ventall de possibilitats d'iniciatives. Per aquest motiu, en aquest present treball s'ha acotat el marc del qual es parlarà decidint posar el focus d'atenció a les cooperatives.

## **El cooperativisme**

Les cooperatives s'han definit per l'Aliança Cooperativa Internacional com “associacions autònomes de persones que s'han unit voluntàriament per a fer front a les seves necessitats i aspiracions econòmiques, socials i culturals comuns per mitjà d'una empresa de propietat conjunta i gestió democràtica.” (Fernández i Miró, 2016, p.13).

A més, és necessari concretar que les cooperatives són classificades segons per la seva base social (de primer grau i de segon grau), la seva estructura socioeconòmica (de producció i de consum) i per la classe d'activitat que constitueixi el seu objecte social (agràries, de serveis, de treball associat, de consumidores i usuàries, d'habitatge, de crèdit, d'assegurances, sanitàries, d'ensenyament, marítimes, integrals i rurals).<sup>1</sup>

A la vegada, també s'ha de destacar que poden estar dedicades a àmbits molt diversos: agràries, habitatge, comunicació, educació, salut, energia, finances, assegurances, assessoria, alimentació, cultura, transport, intercooperació, etc., i poden ser diferents en quant a quantitat de persones involucrades i en funció del temps que portin actives.

La importància recau en que, en teoria, i segons l'Aliança Cooperativa Internacional, totes les cooperatives tenen uns principis compartits: “Els principis cooperatius són l'Adhesió voluntària i oberta, la Gestió democràtica per part dels socis, la Participació econòmica dels socis, l'Autonomia i independència, l'Educació, formació i informació, la Cooperació entre cooperatives i l'Interès per la comunitat.” (Fernández i Miró, 2016, p.13). Aquests principis tracten de caracteritzar tant el seu funcionament i dinàmiques internes com les relacions externes entre cooperatives i amb l'entorn. Per tant, estan dotades per una cultura i ideologia concreta i que sembla, en un principi, compartida.

Així doncs, el cooperativisme del que es vol parlar en aquest document està basat en la seva voluntat de transformació social. I en comparació amb els models habituals de canvi social, l'aposta cooperativa és horitzontal i no vertical, no és dirigida des d'una estructura institucional, la relació és de cooperació i no assistencial i la pròpia comunitat és agent de canvi. Tal i com ha mostrat al llarg de la seva història.

## **La dimensió ideològica del cooperativisme**

La cooperació ha existit sempre i a tot arreu, malgrat sigui contradictori el missatge que ens transmet la teoria clàssica capitalista que parla constantment de “l'home en competència”.

---

<sup>1</sup> Informació extreta de la Confederació de Cooperatives de Catalunya: <http://www.cooperativescatalunya.coop>, consultada en data d'abril 2017.

Com explica la guia del museu d'història de Barcelona,<sup>2</sup> durant el primer capitalisme, ja van començar a sorgir les primeres cooperatives – a finals del segle XVIII a Anglaterra i al llarg del segle XIX a la resta d'Europa - que van suposar formes d'autoorganització de la classe obrera per tal de millorar les seves condicions de vida.

A nivell ideològic les primeres cooperatives van estar molt influïdes i promogudes per les idees del socialisme utòpic i de l'anticapitalisme ricardià, que buscaven la transformació de la societat i la coordinació entre cooperatives per tal d'aconseguir-ho. (Peñalver, 2012).

Tot i això, les tensions ja han existit des d'un principi dins del moviment obrer que no s'ha parat de qüestionar les potencialitats transformadores del cooperativisme. Ricard Owen, el model de *Rochdale* i successors... consideraven “el cooperativisme com una forma de transformació gradual, que pot permetre l'harmonia entre les classes i transformar el capitalisme des de dins, evitant per tant la lluita de classes” (Peñalver., 2012, p.25). Per altra banda, els moviments del socialisme i l'anarquisme critiquen aquest model i consideren imprescindible l'expropiació dels mitjans de producció en mans de la classe capitalista per part de la classe treballadora. I afegir els socialismes utòpics que defensaven “un cooperativisme no interclassista i anticapitalista” (Peñalver, 2012, p.26).

Així doncs es pot veure l'existència de diversitat ideològica, i conseqüents tensions, dins del cooperativisme des dels seus inicis a Anglaterra. I també es va donar als barris obrers de la ciutat de Barcelona, on el cooperativisme va arribar entre mitjans del segle XIX i 1939.<sup>3</sup>

A Barcelona les cooperatives han tingut alts i baixos segons el context polític en el que es situaven: Durant la Segona República i amb els moviments revolucionaris de la Guerra Civil van proliferar les cooperatives de consum, després moltes van desaparèixer amb l'entrada de les tropes feixistes. A partir dels anys seixanta, es van anar constituint novament cooperatives de consum, d'altres agràries o d'habitatge. I des del 1976 van créixer moltes cooperatives de treball.<sup>4</sup>

La història ha marcat una manera d'entendre i fer cooperativisme, és a dir, una cultura cooperativa, o mai millor dit, en plural, cultures cooperatives. Tal i com descriu Pujol (2010) aquestes cultures cooperatives es poden entendre pels principis ideològics comuns. Tot i això,

---

<sup>2 3 4</sup> Informació extreta de la Guia d'història de Cooperatives de Barcelona:  
<http://www.bcn.cat/museuhistoriaciutat/docs/13GuiaCooperativesBcn.pdf>, consultada en data d'abril 2017.

és interessant destacar el fet de parlar en plural de cultures cooperatives ja que com explica: “A partir d’aquí hi ha tota una gama d’opcions. Hi ha cooperatives que gairebé conviuen sense dificultats, - excepte les pròpies de les regles del lliure mercat- amb empreses capitalistes, i altres cooperatives de les que la seva raó de ser fonamental és la transformació post capitalista de la societat cercant formes de relacionar-se amb les persones i les comunitats basades en la cooperació i la fraternitat. I enmig hi ha tota una diversitat de cultures cooperatives que posen l’accent en algun dels aspectes del cooperativisme” (Pujol, 2010, p.29).

I és aquesta diversitat de praxis, de cultures, la que és d’interès ja que pot caracteritzar contradiccions entre la ideologia del cooperativisme – en principi, comuna a totes les cooperatives - i la seva pràctica. Tal i com es comenta: “de com anem construint la cultura cooperativa dependrà en gran mesura la seva capacitat de transformació” (Pujol, 2010, p.29).

### **El cooperativisme, canvi social i intervenció psicosocial**

Segons l’Observatori de treball de Generalitat de Catalunya<sup>5</sup>, actualment existeixen 4011 cooperatives a Catalunya. D’aquestes, 2735 a la ciutat de Barcelona. Aquestes dades estadístiques també mostren un augment considerable des dels anys de la crisi capitalista fins l’actualitat.

Tal com expliquen des de la Federació de cooperatives de Catalunya<sup>6</sup>, el cooperativisme de Catalunya va a l’alça. Comenten com aquest fet es pot entendre si comprenem que la cooperativa és una fórmula atractiva pel simbolisme que representa i en aquest sentit apunta que en època de crisi la gent tendeix a agrupar-se.

Miró (2016) explica que “a través de la constitució d’una cooperativa es posen en comú uns interessos compartits per diferents actors, així com també es comparteixen els riscos, ja que tots els socis tenen la mateixa responsabilitat. A més a més, les cooperatives generen uns valors socials com l’arrelament dels treballadors amb un territori (...) i són "democràticament més valuoses" perquè el poder està en funció de les persones i no del capital.”<sup>7</sup>

---

<sup>5</sup> Informació extreta de:

[http://observatorit treball.gencat.cat/ca/obs\\_ambits\\_tematics/obs\\_empresa/obs\\_economia\\_social\\_cooperativa/en](http://observatorit treball.gencat.cat/ca/obs_ambits_tematics/obs_empresa/obs_economia_social_cooperativa/en) data d’abril 2017.

<sup>6 7</sup> Informació extreta de:

<http://www.cooperativescatalunya.coop/index.php/ca/comunicacio/noticies/175-el-cooperativisme-a-catalunya-a-lalca>, en data d’abril 2017.



D'aquesta manera, ens demostra com el cooperativisme pot entendre's com un model d'intervenció social per a la millora de la qualitat de vida d'unes persones que expressen unes necessitats i oportunitats compartides. Per aquest motiu, el cooperativisme té interès per a ser estudiat dins de la psicologia social, ja que pot suposar un model d'acció social on l'apoderament i el suport mutu de les persones té un paper protagonista.

Per altra banda, l'interès també recau en quan una acció social amb potencial pel benefici de les persones, demostra certs conflictes que poden afectar a la seva pràctica. Està a l'ordre del dia les diverses tensions que està experimentant el cooperativisme. Aquestes tensions es caracteritzen pel *shock* entre la lògica cooperativa, els principis i idees que té inherents, i la pràctica del seu dia a dia. Influint, llavors, en la seva actitud transformadora.

És necessari explorar les tensions per resoldre-les, ja que tal i com explica Harvey (2014): "Las contradicciones no son siempre rotundamente malas (...). Pueden constituir una fuente fecunda de cambio social y personal de la que la gente salga mucho mejor que antes" (p.19). Per tant, la recerca pretén assenyalar els conflictes existents entesos no només com aspectes que poden entorpir aquest moviment, sinó com a potencials fonts de canvi per la millora del cooperativisme i que així segueixi el seu camí cap a la transformació social.

## 2. ANTECEDENTS

---

La temàtica de la recerca ve precedida per les notícies que la premsa d'actualitat està donant sobre els conflictes que el cooperativisme està vivint. És habitual trobar a mitjans de comunicació alternatius missatges com el següent: "En les tensions inherents al capitalisme –sexisme, racisme, classisme, destrucció de l'entorn–, cal destacar també la interrelació permanent entre cooperativisme, economies crítiques i moviments socials. Especialment des d'una perspectiva feminista i en la lluita sempre inacabada contra els patrons i rols patriarcals. Per dir-ho en termes autocrítics, el cooperativisme és el model econòmic que avui més aporta en la lluita per la igualtat –en termes salarials, de cures, de conciliació, de formació i promoció– però encara té molts reptes pendents." (Fernández, 2017)<sup>8</sup>

Els reptes pendents es relacionen en complir amb una coherència entre els valors i principis ideològics i la pràctica que es dona en el cooperativisme. A l'article realitzat per La Directa

---

<sup>8</sup> Informació extreta de: <http://www.nationalia.cat/opinio/10919/cooperar-transformar-feminitzar> en data d'abril 2017.

on s'entrevista a Mansilla (2016), es pot observar com existeixen tensions ideològiques a diversos nivells i àmbits dins del món cooperatiu:

- “Es repliquen tendències de segregació vertical als espais de decisió.”
- “Una empresa convencional, si assoleix una certa grandària, ha de fer plans d'igualtat per normativa; les cooperatives, no.”
- “S'està començant a treballar (...) quines dinàmiques organitzatives, de poder, es donen dins els grups.”
- “Podem ser assemblearis, però, si no reconeixem la diversitat d'experiències i les desigualtats de participació, continuarem sent verticals i androcèntrics en molts aspectes.”
- “No podem tenir les mateixes configuracions que té una empresa mercantil.”
- “Si no implementem mesures transformadores per configurar grups no patriarcals, estarem reproduint les mateixes lògiques, per molts transformadors que siguin els nostres objectius.”

(Font: La Directa, en data d'abril 2017)<sup>9</sup>

Aquestes afirmacions assenyalen l'existència de conflictes interns a la pràctica efectiva del cooperar i que influeixen en la seva actitud i capacitat transformadora. Es mostra com en la pràctica del dia a dia pot ser complicat complir amb els principis ideològics del cooperativisme. Per aquest motiu, és necessari detectar aquestes contradiccions i pensar en possibles solucions que acostin als objectius cooperatius.

En aquest sentit, també es disposa dels resultats del Informe del mercat social 2015 (Suriñach, 2016), els quals mostren la situació de la democràcia, la igualtat, el compromís ambiental, el compromís social, la qualitat laboral, qualitat professional i acompliment econòmic en tota la varietat d'organitzacions de l'Economia Social i Solidària. Els resultats obtinguts són bastant positius – en quan a coherència entre principis i pràctica - en tots els diversos àmbits, tot i això no es descriuran en aquest treball ja que no estan focalitzats només en les cooperatives, i el seu caire quantitatiu no ens acaba d'aportar la informació que es vol extreure d'aquest treball.

Per altra banda, no existeixen recerques dins de la psicologia social que persegueixin l'objectiu de millorar les pràctiques cooperatives, enteses com a accions que promouen l'apoderament i el suport mutu de les persones i, en conseqüència, la millora del seu benestar

---

<sup>9</sup>Informació extreta de: <https://directa.cat/elba-mansilla-podem-ser-assemblearis-continuar-sent-verticals-androcen-trics-en-molts-aspectes> en data d'abril 2017.

i qualitat de vida. Tot i que l'Economia Social i Solidària és un moviment social de la nostre societat que pot repercutir en les persones, encara no ha estat estudiat per la Psicologia Social. És a dir, en psicologia social sí que s'ha parlat de "Cooperació", també de "Ideologia" i de "Dilema ideològic" - conceptes que es detallaran en el marc teòric del treball. Però no s'ha trobat cap autor que posi en una recerca aquests tres conceptes en relació. Per aquest motiu, en la present investigació es pretén complementar els estudis de psicologia social aportant aquests coneixements que es troben a faltar. També perquè la premsa d'actualitat, la recerca documental realitzada i la informació recopilada, expliquen que és d'interès i és necessari per la millora del benestar de la societat.

### **3. MARC TEÒRIC**

---

En el marc teòric es definiran i es faran precisions sobre els conceptes relacionats amb el fenomen objecte d'estudi en aquesta recerca: les tensions ideològiques en el cooperativisme.

#### **Apoderament i suport mutu**

El cooperativisme, des dels seus inicis, s'ha mostrat com una eina d'apoderament i suport mutu de les persones que volien resoldre les seves necessitats amb respostes col·lectives. Per tal d'acostar més el concepte de cooperativisme, serà d'ajuda comprendre els significats d'aquests aspectes estudiats des de la psicologia social i comunitària.

Des de la psicologia comunitària, i concretament segons Rappaport (citada a Sánchez, 2007), es descriu **apoderament**<sup>10</sup> (*empowerment*) com: "el proceso o mecanismo a través del cual personas, organizaciones o comunidades adquieren dominio o control sobre los asuntos vitales" (p.132). A més, altres autors com Zimmerman (citada a Sánchez, 2007) afegeixen que el concepte inclou tres components: accés als recursos socials, participació social conjunta i comprensió crítica del context social. I que es dona a tres nivells: individual, relacional o microsòcial i macrosòcial.

Per altra banda, Sánchez (2007) explica que el concepte de **suport mutu** es dona quan "personas que piensan que tienen un problema o interés común se reúnen para alcanzar sus objetivos de cambio social o mejora personal por sí mismos, sin ayuda profesional. Se forman así grupos de ideologías, objetivos y dinámicas (...), entre personas iguales que autogestionan el proceso de cambio y, por tanto, se autoayudan" (p.393).

---

<sup>10</sup> En aquest document s'utilitzarà la paraula "apoderament", ja que és com s'ha d'escriure segons dicten les normes del català correcte. Tot i això, es considera que la paraula "empoderament" transmet de manera més adient el significat del concepte.

Així doncs, es pot començar a entreveure com els significats que se'ls hi atribueixen als conceptes d'apoderament i suport mutu es relacionen amb les idees sobre el cooperativisme que es presentaven a la introducció.

### **Conflicte i cooperació**

Cal destacar els estudis de Sherif, Harvey, White, Hood i Sherif (1961, citat a Baron i Byrne, 2005) en els quals es va pretendre investigar els efectes positius de la **cooperació**, en contraposició als negatius de la competició. L'estudi va consistir en un experiment social realitzat amb nens d'onze anys que van ser enviats a un campament d'estiu. Els van fer dividir-se en dos grups, en el qual cadascun tenia la seva identitat grupal. Només un dels dos grups podia aconseguir el premi final un cop superades les proves competitives. Aquestes dinàmiques van fer que els nens entressin en una competició profunda entre ells, creant prejudicis, odis entre grups i entre persones dels grups oposats, i realitzant accions violentes cap al grup contrari. La manera de reduir aquestes reaccions negatives, va ser alterant les condicions en les que estaven i que els grups percebessin la necessitat de treballar junts per obtenir uns objectius superiors, desitjats per ambdós grups. La necessitat col·lectiva i la cooperació com a eina per resoldre-la, va fer diluir les tensions entre els grups, va fer augmentar les bones relacions entre els nens, i aconseguir el que desitjaven.

Tot i les limitacions d'aquest estudi, és útil per tal d'entendre com les dinàmiques cooperatives influeixen en les relacions i benestar de les persones, a la vegada que permeten obtenir respostes a necessitats col·lectives; per un bé comú i no pas per un sol grup o individual.

### **Eixos de pensament en la pràctica cooperativa**

Per entendre la relació d'aquests processos psicosocials amb les dinàmiques cooperatives, Beltran (2012) descriu uns eixos que caracteritzen el pensament i la pràctica al voltant de processos socioeconòmics. I que com s'observarà, es relacionen amb els conceptes de la psicologia social i comunitària comentats a dalt.

En primer lloc, existeix el debat entre **formalisme i substantivisme**: “una visió substantiva de l'economia és aquella que comprèn els processos de producció i intercanvi de béns i serveis com un fenomen social no solament mercantil, que implica relacions de cooperació i suport mutu més que de competència, i que es basa en actes de reciprocitat i redistribució més que d'intercanvi mercantil” (Beltran, 2012, p.68). I serà aquesta visió la que dóna sentit a la recerca, i la que l'acosta a la psicologia social i comunitària.

En segon lloc, ens parla del debat entre **competència i cooperació** com a fonaments de les relacions socials: “el darwinisme social legitimen el paper del Mercat i de l’Estat com a institucions naturals que garanteixen la pau i l’equilibri social” (Beltran, 2012, p.70). En canvi, “les concepcions més centrades en la cooperació social, el suport mutu i l’autogestió es basen en institucions de diferent tipus, on domina la lliure associació i la democràcia en la gestió d’assumptes col·lectius i recursos comuns” (Beltran, 2012, p.71). I com s’ha explicat a la introducció del treball, les cooperatives són més afins a principis del suport mutu, la solidaritat i l’autogestió.

I per últim, en termes més polítics – i en conseqüència, ideològics-, el conflicte en termes generals entre **capitalisme i socialisme** ja que es consideren dues maneres diferents de concebre el funcionament i la lògica del sistema socioeconòmic. “Els moviments d’economia social impliquen una democratització radical de l’economia, tal i com també propugnaven en diversa forma les corrents socialistes, (...) i s’encaminen a posar en pràctica de forma imminent altres formes d’economia per a les classes populars i treballadores en un context de desenvolupament i consolidació de l’economia capitalista de mercat” (Beltran, 2012, p.71).

Igualment cal esmentar que tot i la vinculació ideològica i pràctica dels moviments obrers i l’economia cooperativa, també han seguit camins històrics diferents i no només ha partit de la corrent del socialisme. A més, el cooperativisme també s’ha alimentat d’altres influències ideològiques provinents dels moviments socials dels anys 60 i 70. Com són els moviments pacifistes, ecologistes i feministes (Beltran, 2012).

### **Cooperativisme i sistema capitalista**

És necessari destacar que el cooperativisme no viu en una illa deserta. No només existeix documentació sobre conflictes interns sinó també externs, ja que conviu i es relaciona amb el sistema capitalista. De fet, com explica Harvey (2014) la relació entre capital i treball s’ha d’observar amb molta cura, ja que “la apropiación y explotación de la fuerza de trabajo de unos seres humanos por otros es una característica desde hace mucho tiempo de la organización humana”(Harvey, 2014, p.73). I és la base per la reproducció, creixement i acumulació de capital del sistema capitalista: els treballadors no poden accedir per ells mateixos a medis de producció, per això no tenen més opció que vendre la seva força de treball per sobreviure. Llavors, el sistema s’assegura que els treballadors sempre creïn més valor del que reben. Obtenint d’aquesta manera l’excedent pel benefici capitalista.

El cooperativisme segueix insert, o relacionat, en aquest sistema de circulació del capital. Per aquest motiu, Harvey (2014) comenta que “La larga historia de intentos de crear una alternativa (mediante las cooperativas obreras, la autogestión, el control obrero y más recientemente las economías solidarias) sugiere que esa estrategia solo puede encontrar un éxito limitado” (Harvey, 2014, p.76).

Així doncs, ja deixa entreveure que el fet de conviure amb el sistema capitalista pot portar a no assolir mai l'èxit que es voldria per les cooperatives; ja que es veuen en contradiccions conjuntes al tenir com a model i influència aquest sistema. De fet, ja afirma que si en alternatives com el cooperativisme es segueix amb dinàmiques del capitalisme – com tenir el propòsit de crear treball per produir valors de canvi, com capital – acabaran fracassant o es convertiran en còmplices de la seva pròpia autoexplotació. I que encara els hi falta un impuls suficient per establir les condicions d'un treball no alineat (Harvey, 2014). D'aquesta manera, es pot entendre com el cooperativisme també rep influències externes que poden perjudicar la coherència entre la seva ideologia i la pràctica.

### **Ideologia i tensions ideològiques**

Moscovici (1979), Deconchy (1989), Jost (2006), Van Dijk (2005), Eagleton (2005) i Billig (1991) són autors destacats de la psicologia social a nivell internacional que han desenvolupat el concepte de ideologia, encara que roman com un fenomen escassament explorat empíricament. Tot i això, es destacaran alguns aspectes que descriuen els autors i que mostren com el concepte de **ideologia** és molt complexa i ha rebut varies definicions i focalitzacions per tal d'entendre'l.

De Moscovici (1979, citat a Mora, 2002) podem extreure el concepte de ‘representació social’ entès com el coneixement del sentit comú que permet comunicar, estar al dia i sentir-se dins d'un ambient social. I que es consolida dins d'un sistema de valors, idees i pràctiques. Deconchy (1989, citat a Rouquette, 2009) aprofundeix en la relació entre ideologia i representacions, definint ideologia com un sistema de representacions i d'explicacions d'una realitat social que, per un cert nombre d'individus, té un abast potencialment universal, i per tant, no existeix un mòbil verificador. Jost (2006) explica que la ideologia es pot entendre com un concepte relativament neutral que fa referència a un sistema de significats abstractes o simbòlics utilitzats per explicar o justificar la realitat social, econòmica o política. O per altra banda, des d'un caràcter negatiu, considera que és un entramat de idees que distorsionen la realitat i es constitueixen com a falsa consciència.

Aquestes definicions són pertinents per emmarcar el primer objectiu de la recerca, ja que el que es pretén és justament identificar les representacions socials que fan referència al sistema de significats que construeixen socialment la realitat del cooperativisme. I donar a conèixer com aquesta ideologia no té un abast potencialment universal, sinó que existeixen diversitat de mirades entre les pròpies persones que s'identifiquen dins del sistema d'idees del cooperativisme.

Van Dijk (2005) explica que les ideologies són les creences fonamentals subjacents a les representacions socials compartides per tipus específics de grups socials. Però tal i com detalla Eagleton (2005) la ideologia no només té a veure amb un sistema de creences, sinó que també té a veure amb la legitimació del poder d'un grup o classe social dominant. Així doncs, estudiar la ideologia és “estudiar las formas en que el significado (o la significación) sirve para sustentar relaciones de dominación” (Thompson, citat a Eagleton, 2005).

Seguint aquesta lògica, es donen processos de promoció de creences i valors afins, naturalitzant i universalitzant aquestes creences, denigrant idees que poden desafiar-les, excloent formes contràries de pensament, i enfosquant la realitat social d'una manera convenient a ella mateixa (Eagleton, 2005). Aquest fet es coneix com a *mistificació* tal i com explica Eagleton (2005): “Tal *mistificación* (...) a menudo adquiere la forma de enmascarar o suprimir los conflictos sociales, de lo que se desprende el concepto de ideología como una resolución imaginaria de contradicciones reales” (p.25).

Aquests processos també es produeixen dins d'un mateix grup, dins d'un mateix sistema de creences com podria ser el que caracteritza la 'ideologia de cooperativisme'. En aquesta recerca, no es parlarà de 'contradiccions' tal i com esmenta Eagleton (2005), sinó de “tensions”. Per tal de diferenciar un fenomen de 'contradiccions' entre dues ideologies diferents i un fenomen de 'tensions' dins d'una mateixa ideologia.

A més, tampoc s'ha volgut utilitzar el concepte de 'dilema' ja que, tal i com defineix el diccionari: un dilema es troba en un “Argument en què hom ha d'escollir forçosament entre dues proposicions contràries, cadascuna de les quals, però, condueix a la mateixa conclusió” (Institut d'estudis catalans, 2017)<sup>11</sup>. I com aprofundeix Billig (1991), els dilemes són contraposicions ideològiques que es poden observar en l'argumentació, i que a més cada posició és expressada des d'una perspectiva de superioritat. I quan es parla de “tensió” ens referim a un

---

<sup>11</sup> Informació extreta de <http://www.diccionari.cat/> en data de juliol 2017

concepte molt més complexa i no pas només dues posicions contràries o sense camí final per a una sortida consensuada entre la diversitat de mirades.

De les lectures dels autors esmentats anteriorment, s'ha arribat a la conclusió per definir el concepte de **tensió ideològica** com aquelles contradiccions en un mateix sistema de creences rellevants per l'organització, manteniment i legitimació, o bé pel socavament i deslegitimació, de les relacions de poder que sostenen l'ordre social, i que tenen una implicació a la pràctica i vida social i personal de les persones que en formen part; i que poden conduir a una gran diversitat de camins. Aquest serà el concepte que s'utilitzarà per emmarcar l'objectiu de la recerca.

I agafant-nos als arguments de Eagleton (2005), se sap que desemascarar les tensions ideològiques pot portar a conflictes socials dins del cooperativisme; però es considera que detectar-los és el que farà comprendre'ls, atendre'ls i fer avançar el moviment cooperativista cap al camí de transformació social que vol assolir.

#### **4. OBJECTIUS**

---

La recerca té l'objectiu d'analitzar les principals tensions ideològiques que existeixen en el cooperativisme a Barcelona i les seves implicacions en la pràctica quotidiana del cooperar. L'estudi pretén aportar coneixement que contribueixi a millorar les dinàmiques de les cooperatives i que així s'acostin encara més a uns principis ideològics cooperatius, per tal d'assolir la transformació social i ser una veritable eina post capitalista.

En primer lloc, es pretén explorar els significats del cooperativisme, observant les diverses idees existents sobre què s'entén per aquest concepte. D'aquesta manera es vol obtenir una base de coneixements sobre els significats del cooperativisme, per tal d'analitzar les tensions amb rellevància ideològica dins del cooperativisme. És a dir, quines contradiccions es donen quan aquestes idees prèvies – de base – s'observen en el dia a dia del cooperativisme i s'intenten portar a la pràctica. I en conseqüència, examinar les implicacions ideològiques en les pràctiques de les cooperatives, quines conseqüències existeixen a causa de les tensions ideològiques.

Per tant, la pregunta que motiva la investigació és:

Quines són i quines implicacions ideològiques tenen les tensions internes expressades en la pràctica quotidiana del cooperativisme a Barcelona?



I els objectius específics són:

- Analitzar els significats del cooperativisme segons les persones participants en el món cooperatiu.
- Analitzar quines són les tensions amb rellevància ideològica expressades en la pràctica quotidiana del cooperativisme.
- Analitzar quines implicacions pràctiques tenen les tensions ideològiques identificades en l'activitat de les cooperatives.

Una vegada s'obtinguin aquests resultats, s'utilitzaran per a poder presentar unes orientacions per a la intervenció dirigida a resoldre les tensions ideològiques i millorar les dinàmiques del cooperativisme.

## 5. MÈTODE

---

S'ha realitzat una recerca aplicada des de la perspectiva del paradigma interpretatiu per a poder comprendre la realitat investigada. Degut a l'enfocament teòric i la perspectiva epistemològica de la recerca, s'han utilitzat tècniques de caràcter qualitatiu tant per la recollida de la informació com per l'anàlisi.

Les característiques principals de la recerca qualitativa són la selecció concreta de mètodes i teories apropiades, el reconeixement i anàlisi de perspectives diferents, les reflexions de les persones investigadores sobre la seva investigació com part del procés de producció del coneixement i la varietat d'enfocaments i mètodes. La investigació quantitativa té com a objectius aïllar clarament les causes i els efectes, operacionalitzar adequadament les relacions teòriques, mesurar i quantificar els fenòmens i crear dissenys que permetin la generalització dels resultats. En canvi la recerca qualitativa amb les seves característiques esmentades, té una rellevància específica per l'estudi de les relacions socials ja que té en compte la pluralitat (Flick, 2004).

Per aquest motiu, s'ha considerat més adequada pels objectius de la investigació ja que pretenen entendre el fenomen del cooperativisme en la seva diversitat d'interpretacions possibles i segons les mirades de les persones involucrades. I no pas quantificar les causes i els efectes de les implicacions de les tensions ideològiques en la pràctica del cooperar.

A continuació, es definiran amb més detall els criteris de selecció de les persones participants a la recerca, els instruments utilitzats per a la recollida de dades, la cronologia del procediment i com s'ha realitzat l'anàlisi de dades.

## 5.1.PARTICIPANTS

Les participants en aquesta recerca són persones implicades en cooperatives de diversos àmbits de la ciutat de Barcelona.

S'ha intentat que la mostra fos representativa de la gran varietat d'àmbits que es poden dedicar les cooperatives. A més, la intenció ha estat intentar garantir que siguin diverses en quant a temps d'existència, grandària de la cooperativa i diferents posicions o rols dins de cada cooperativa. S'ha trobat més significatiu fer aquesta selecció que no pas en funció dels sectors que determina la llei de cooperatives, esmentats en la introducció del document.

Igualment, comentar que no totes les cooperatives ja estan constituïdes jurídicament, algunes d'elles estan en procés de constitució. I també s'han seleccionat alguns actors considerats clau tot i que no formin part d'una cooperativa concreta.

Per tant, comentar que el criteri de mostreig que s'ha utilitzat és per màxima variació i incloent en els criteris de selecció de les persones participants casos crítics i sensibles (Flick, 2004). És a dir, aquelles persones que es considera que en el seu context existeixen les relacions i processos que s'estan estudiant a la recerca, ja que són políticament sensibles per ser participants o treballadores en cooperatives i podran transmetre tota la varietat possible de relats que es podrien trobar. A més de tenir en compte la igualtat de gènere en la totalitat de les persones participants, els diferents perfils d'edats, i buscar diversitat en els eixos comentats anteriorment:

*Eixos pel criteri de selecció de màxima variació, casos crítics i sensibles*

<i>Àmbits de dedicació</i>	salut, educació, alimentació, intervenció social, habitatge, finances, assegurances, comunicació
<i>Temps d'existència</i>	en procés de creació recents: 0 - 2 anys joves: 2 - 7 anys madures: + 7 anys
<i>Grandària de la cooperativa</i>	Petites: -10persones Grans: +10persones
<i>Rols dins la cooperativa</i>	Soci treballador Soci col·laborador Treballador contractat Participant voluntari

Figura 1. Criteris de selecció de les participants

Per accedir a aquests contactes s'ha fet mitjançant correu electrònic (Braun i Clarke, 2013), localitzats a les corresponents pàgines webs de les cooperatives o coneguts per les altres persones participants.

D'aquesta manera, s'han entrevistat a un total de 11 persones, 6 homes i 5 dones, en edats compreses entre 25 i 45 anys, participants en cooperatives de Barcelona dels àmbits de dedicació esmentats anteriorment o relacionades pel seu activisme amb el cooperativisme.

### *Participants en la recerca*

Cooperativa	Pseudònim	Nº persones	Àmbit	Temps (anys)	Grandària	Rol	Edat	Gènere
1	A	1	Salut	2-7	Gran	Soci treballador	30-40	Dona
2	B	1	Educació	2-7	Petita	Soci treballador	20-30	Dona
3	C	1	Alimentació	2-7	Gran	Participant voluntari	20-30	Dona
4	D	1	Intervenció social	+7	Gran	Soci treballador	40-50	Home
5	E	1	Intervenció social	+7	Gran	Treballador contractat	30-40	Home
6	F	1	Finances	+7	Gran	Soci treballador	40-50	Home
7	G	1	Assegurances	+7	Gran	Soci treballador	40-50	Home
8	H	1	Habitatge	0-2	Gran	Participant voluntari	30-40	Dona
9	I	1	Habitatge	0-2	Petita	Soci treballador	40-50	Home
10	J	1	Comunicació	2-7	Petita	Soci Treballador	20-30	Home
11	K	1	Intercooperació	+7	Gran	Treballador contractat	40-50	Dona

Figura 2. Mostra de persones participants a la recerca

## **5.2. INSTRUMENTS**

Els instruments utilitzats per la producció del material d'anàlisi qualitativa són:

### **5.2.1. Recerca documental**

A través d'articles de premsa d'actualitat, s'ha intentat arribar als punts que estan a l'ordre del dia i que es relacionen amb tensions ideològiques dins el cooperativisme. S'ha trobat interessant fer aquesta recopilació d'articles de premsa per tal de fer una contextualització prèvia a la temàtica de la recerca; saber tot allò que és més visible per la societat cooperativa

per tal de focalitzar l'atenció a tot allò que pot quedar més amagat entre converses. Així mateix, la recerca documental ha sigut d'utilitat per tal de poder fer la preparació del guió de les entrevistes.

### **5.2.2. Entrevista semiestructurada**

Les entrevistes permeten una aproximació més directa al significat de l'experiència a través de les categories de sentit de les persones en qüestió. A més, facilita un escenari d'interacció més personal i proper, i permet profunditzar en les respostes i trobar matisos, contradiccions i noves qüestions rellevants (Flick, 2004). Per aquests motius, s'ha escollit com a instrument per recollir informació de les persones participants descrites a l'anterior apartat. Concretament, les entrevistes han permès explorar i plantejar quines són les tensions ideològiques en el cooperativisme i quines implicacions tenen en la seva pràctica.

El tipus d'entrevista (Merton i Kendall, 1946) ha sigut individual per cadascun de les persones participants per tal de profunditzar en la diversitat d'experiències que sorgeixen dels diversos àmbits cooperatius. La preparació d'aquestes entrevistes s'ha fet realitzant un guió flexible, fet que ha portat a realitzar entrevistes semi-estructurades. El grau de focalització volia satisfer l'amplitud d'aspectes que podien sorgir de la pregunta d'investigació; i promoure significacions afectives i valoratives que revelessin les creences, idees i implicacions personals sobre la temàtica de la recerca. Per aconseguir-ho s'han combinat preguntes directes i indirectes<sup>12</sup>, i l'actitud s'ha situat en una línia poc directiva. A més de tenir en compte aspectes de la psicologia ambiental, situant el lloc de l'entrevista en un espai amable, còmode i proper per a la persona participant.

Per últim, destacar que les entrevistes doten la investigació de la característica "aplicada", ja que les entrevistes s'han planificat de tal manera que signifiquin la creació d'espais de reflexió per les pròpies persones participants; i que s'emportin un nivell de reflexivitat més treballat que sigui d'utilitzat per a les cooperatives.

---

<sup>12</sup> Veure Annex1. Guió de l'entrevista semiestructurada

### 5.3. ANÀLISIS DE DADES

L'anàlisi de les dades s'ha realitzat amb la tècnica de l'Anàlisi Temàtica Discursiva (ATD). Tal i com expliquen Braun i Clarke (2013), l'anàlisi qualitativa temàtica del discurs permet identificar i analitzar patrons de significat en les dades obtingudes, organitzant i sistematitzant la informació. I a la vegada, permet identificar aspectes i patrons discursius per explorar com es construeixen socialment diverses versions de la realitat. Així doncs, pretén posar el focus en com es construeix el significat de l'objecte, les accions que es realitzen a través de la seva construcció i de les identitats implicades en el discurs.

Les característiques de l'ATD explicades l'han fet valorar com a una tècnica útil per captar quins són els tòpics sobre què s'entén per cooperativisme, identificar les tensions ideològiques que expressen a través del discurs i les seves implicacions a la pràctica del cooperar. I tenint en compte els rols i les posicions adoptades per les persones participants que es veuen representades en els discursos. Per tant, l'objectiu era captar els temes que expressen les participants i que són sensibles a com es construeixen discursivament.

A més, per acabar de comprendre l'utilitzat de l'anàlisi temàtica del discurs en aquesta recerca molt relacionada amb la ideologia, cal esmentar a Van Dijk (2005) que explica que "les ideologies són principalment expressades i adquirides a través del discurs, això és, per interacció comunicativa parlada o escrita. Quan els membres d'un grup expliquen, motiven o legitimen les seves accions (grupals), ho fan típicament en termes de discurs ideològic"(p. 15).

Pel procediment de l'anàlisi temàtica discursiva s'han seguit les fases explicades per Braun i Clarke (2006):

#### *Anàlisi temàtica discursiva*

<i>Fases</i>	<i>Accions</i>
<i>Familiarització amb les dades</i>	Transcripció de les entrevistes <sup>13</sup> Lectura i re-lectura del material Anotació de les primeres idees
<i>Generació dels codis inicials</i>	Codificació dels aspectes més rellevants Recopilació de les dades per rellevants per cada codi
<i>Recerca dels temes</i>	Sistematització dels codis Classificació dels codis en temes
<i>Revisió dels temes</i>	Revisió dels temes i els codis recopilats Elaboració d'un mapa temàtic amb els codis
<i>Definició i denominació dels temes</i>	Anàlisi dels temes Generar definicions clares i noms per cada tema
<i>Fase d'anàlisi discursiva</i>	1. Identificació dels tòpics. 2. Identificació dels mecanismes psicodiscursius. 3. Interpretació de les versions construïdes de l'objecte d'investigació des dels discursos.

<sup>13</sup> Veure Annex6. Transcripcions de les entrevistes

<i>Preparació de l'informe</i>	4. Interpretació de les accions socials realitzades amb les formulacions discursives. I relació amb <i>accountability</i> .
	5. Localitzar i interpretar la variabilitat de construccions discursives i les possibles contradiccions.
	6. Identificar les posicions dels subjectes disponibles en els discursos.
	6. Retòrica. Altres versions alternatives possibles que construeixen les versions identificades.
	7. Interpretar les implicacions ideològiques derivades del desplegament discursiu.
	Selecció dels fragments de les entrevistes
	Anàlisi final de tots els resultats
	Redacció de l'informe acadèmic sobre l'anàlisi

Figura 3. Fases de l'anàlisi temàtica del discurs.  
Taula adaptada de l'article de Braun i Clarke (2006) i de Potter i Wetherell (1987).

Per últim, afegir que l'anàlisi de les dades s'ha realitzat amb el suport d'un programa informàtic semblant al *Atlas.ti*, anomenat *QDA Miner*. Aquesta eina ha facilitat la sistematització dels codis identificats durant l'anàlisi temàtic i la identificació dels tòpics en l'anàlisi temàtic discursiu.

#### 5.4. CRONOGRAMA

El procediment de la recerca s'ha realitzat tal i com es mostra a la taula presentada a continuació. A més, és necessari destacar que en cada fase de la investigació, s'han buscat persones que poguessin formar part de la validació de la recerca. De fet, a part de la tutorització de la recerca per part del professorat de la universitat, les pròpies persones participants també han format part de la validació dels instruments i resultats que s'anaven obtenint del procediment. La validació ha estat possible preguntant a les últimes entrevistes sobre els resultats obtinguts en les primeres, i recollint valoracions tornant a contactar amb les persones entrevistades mitjançant el correu electrònic.

<i>Cronograma</i>		
MES	FASE	ACCIONS
Gener – Maig	Planificació	Planificació de la recerca Recerca documental
Maig – Juny	Treball de camp	Preparació pel treball de camp Entrevistes a les persones participants
Juny – Juliol	Anàlisi de dades	Preparació del material d'anàlisi Anàlisi de les dades
Juliol – Agost	Avaluació dels resultats	Avaluació dels resultats i discussió Redacció de la recerca

Figura 4. Cronograma del procediment de la recerca

Aquest procés de recerca descrit ha permès obtenir els resultats que s'explicaran a continuació.

## 6. RESULTATS I DISCUSSIÓ

---

Els resultats de la recerca es presentaran conjuntament amb la corresponent discussió elaborada. L'enfocament qualitatiu de la recerca ha portat a que sigui més coherent realitzar la discussió amb els resultats, ja que serà la manera més clarificadora de presentar-los i sense haver de duplicar la informació en un mateix document. Així doncs, a continuació es descriuran els tòpics que s'han identificat amb la seva corresponent interpretació, per tal de detallar de manera completa els resultats obtinguts de la recerca.

### 6.1. ELS SIGNIFICATS DEL COOPERATIVISME

Les entrevistes han donat l'oportunitat de preguntar a les participants "Què entens per cooperativisme?". L'anàlisi temàtic de les respostes expressades ha portat a classificar les dades obtingudes en 7 temes construïts pels 224 codis identificats, unificats finalment en 90 codis finals<sup>14</sup>. El fet d'haver unit els codis ha estat per la seva semblança una vegada modificats per concretar la idea i missatge que transmetien. A continuació es definiran aquests temes i codis identificats.

#### **El cooperativisme són projectes col·lectius socioempresarials adherits a uns valors i principis**

El primer tema que es descriurà representa la definició general del cooperativisme, els significats compartits per les persones participants sobre què s'entén per cooperativisme, quines són aquelles característiques que ningú es deixa quan es vol definir aquest concepte i quines són les idees que es transmeten quan s'intenta definir el cooperativisme.

En primer lloc, és interessant destacar el missatge que la majoria de les persones participants han donat quan començaven a explicar què significa per elles el cooperativisme: moltes expliquen com la definició *oficial o general* no la comprenien a la perfecció, o fins i tot encara no saben definir el concepte, però sí que els hi transmetia i els hi transmet una sensació d'afinitat.

“Va ser des del desconeixement total. Volíem muntar una organització laboral d'autoocupació i vam apostar pel cooperativisme sense gaires coneixements. Llavors va ser una aproximació, per la meua part,

---

<sup>14</sup> Veure Annex2. Codis de l'anàlisi temàtica discursiva sobre els significats del cooperativisme

molt intuïtiva. Jo no sabia què era una cooperativa ni el món cooperatiu. La definició oficial em costava d'entendre. És com *algo* molt afí per a mi, però no sé molt bé com definir-ho.” (Cooperativa B. Educació)

Aquest sentiment d'afinitat porta a entendre el cooperativisme com una manera de viure, com una manera de constituir una cultura cooperativa compartida entre les persones que estan implicades.

“Vaig conèixer a persones que no t'explicaven què era el cooperativisme, sinó que vivies el cooperativisme amb ells.” (Cooperativa K. Intercooperació).

Les persones participants també expliquen que les cooperatives són projectes socio-empresarials, però que sempre tenen presents dues dimensions: la dimensió socio-empresarial i la socio-política. És a dir, sorgeix la necessitat d'expressar l'actitud política de les cooperatives. Tot i això, també es matisa que en el dia a dia hi ha consciència de l'essència política de la cooperativa, però que a la pràctica és només una forma jurídica empresarial. Igualment, s'acaba concretant que les cooperatives tenen una visió social, política i econòmica concreta.

“La dinàmica de participació de la cooperativa s'acaba convertint en una dinàmica que va més enllà de la cooperativa, i amb una dimensió més socio-política que socio-empresarial” (Cooperativa G. Assegurances).

“El cooperativisme és això, és molt polític això eh, en el dia a dia no estàs amb això, és més una forma jurídica, però per mi la essència el sentit d'això és aquest concepte primigeni, l'essència política” (Cooperativa D. Intervenció social).

“Buscar transformar el model econòmic i social, fa que aquesta potencialitat de fer les coses en col·lectiu no es faci per fer-les, sinó perquè hi ha uns objectius, una visió política i social i econòmica concreta” (Cooperativa F. Finances).

Aquesta visió social, política i econòmica es concreta amb la idea que el cooperativisme és “*cooperativitzar l'economia des de la col·lectivitat*” (Cooperativa K. Intercooperació). Per tant, és considerat un moviment social amb la característica de ser un qüestionament constant sobre quines són les necessitats col·lectives i què s'ha de fer per resoldre-les.

“Per a mi el cooperativisme i la economia solidària és un moviment social on hi ha moltes persones fent-se el mateix qüestionament i trobant unes respostes, i llavors quan les trobes apareixen noves preguntes que el que pretenen es això... És viure en un qüestionament constant” (Cooperativa K. Intercooperació).

Així doncs, el cooperativisme s'entén per una adhesió a, i una coherència per, uns principis i valors ideològics que el dirigeixen cap a la transformació social.

“El cooperativisme és estar d'acord amb uns valors i principis; és el intentar, el explorar i ser coherent amb aquestes pràctiques i aquesta filosofia” (Cooperativa B. Educació).

“En el model econòmic capitalista, la riquesa tendeix a acumular-se en poques mans, diguem-ne en circuits extractius, en el cooperativisme, en canvi es reparteix entre aquells que la produeixen, i això em sembla especialment transformador i potent.” (Cooperativa F. Finances).

Després d'aquesta definició més general del cooperativisme, dins dels seus significats es detallen més aspectes que hem classificat en els següents temes.



## **L'origen històric i del moviment obrer del cooperativisme**

Els significats del cooperativisme s'entenen pels seus orígens històrics i del moviment obrer. Per aquest motiu, les persones participants també els expliquen i, d'aquesta manera, completen la definició del que es comprèn per aquest concepte.

“En plena creació del primer capitalisme industrial hi ha tota una destrucció de tot el vincle social. (...) Molta pena que no se situa i sense la existència d'un estat que configura allò social o dona resposta a les necessitats bàsiques. (...) I comencem a donar respostes a necessitats col·lectives, i una d'aquestes va ser el cooperativisme obrer, del consum, i lligat al tema d'ateneus.” (Cooperativa D. Intervenció social).

## **Els valors i principis intrínsecs al cooperar**

La principal idea que es dona del cooperativisme, com s'ha vist en el primer tema descrit, és que està adherit a uns valors i principis ideològics que guien la pràctica del cooperar.

Les persones participants expliquen quins són els valors i principis cooperatius, que com s'observarà, quadren amb els valors i principis oficials descrits en la introducció i marc teòric del document.

Aquests valors i principis són: gestió i governança democràtica, les persones al centre, integració al territori, intercooperació, desenvolupament personal i professional i criteris de sostenibilitat mediambiental. A més, comenten que s'han de tenir criteris de sostenibilitat per a la continuïtat del projecte cooperatiu, fent promoció de la triple sostenibilitat: ambiental, social i laboral.

També, s'expressa que el cooperativisme inclou valors per a la cura de les persones, valors i principis de l'economia feminista, i valors i principis de la militància política i dels moviments socials.

D'aquesta manera, caracteritzen els valors del cooperativisme com a crítics, reivindicatius i transformadors del sistema capitalista. En definitiva, valors que posen les persones i les seves necessitats al centre, resolent-les de manera col·lectiva i passant-les per davant del capital.

“El cooperativisme usa el capital com a mitjà per satisfer les necessitats de les persones que en formen part, i el capitalisme fa al revés: usa les persones per satisfer les necessitats del capital – i créixer sense aturador. És a dir, que per aquesta part, per mi cooperativisme és posar les persones al centre de la vida i avançar cap a la sostenibilitat de la vida.” (Cooperativa B. Educació).

## **El cooperativisme com a model de negoci, participació i organització**

Aquest tema intenta definir el format del cooperativisme. El cooperativisme s'entén com a un generador de models empresarials, com a un model de negoci, de participació, i d'organització. I amb diversitat en tots els seus aspectes.

Però el format no només passa per un nivell abstracte de model, sinó que es tradueix a la pràctica per ser una organització del treball, societària i amb transversalitat dins de la cooperativa.

I igualment, la característica que tenyeix el seu format és la diversitat. Les persones participants expressen que el cooperativisme és divers en formes d'organització, en les seves pràctiques, i en els seus valors i principis.

“El cooperativisme és un model empresarial democràtic (...) Hi ha una organització societària i després hi ha una organització de treball” (Cooperativa G. Assegurances).  
“Però també poden ser altres àmbits, vull dir, fins i tot una empresa que no sigui una empresa d'economia productiva pot ser cooperativisme. Poden ser organitzacions comunitàries, poden ser tasques més reproductives...” (...) “La pràctica cooperativa és democràtica, la que conec i visc jo, i conec altres casos, doncs hi ha pràctiques de tot” (Cooperativa J. Comunicació).

### **El cooperativisme com a treball col·lectiu, compartit, organitzat i amb molta implicació**

Quan es parla de cooperativisme també es descriu com és la seva pràctica, com és el cooperar. Així doncs, les persones participants entenen per cooperar el fet de compartir tant una responsabilitat com un compromís, el treball i una visió.

“El cooperar és fer amb una visió compartida” (Cooperativa G. Assegurances).  
“Identificant-lo com un espai de treball compartit” (Cooperativa E. Intervenció social).  
“El fet de compartir totes les persones que integren els projectes” (Cooperativa K. Intercooperació).  
“Per a que surti i vagi endavant hi ha un compromís de tothom per igual i responsabilitat igual, hi ha una co-responsabilitat amb totes” (Cooperativa I. Habitatge).

I també inclou el fet de pensar en col·lectiu.

“A mi em passa des de petita, jo penso en col·lectiu... Penso molt poc com “jo”, entenc el bé comú com un motor de la meua vida, i aconseguim més coses juntes que soles.” (Cooperativa K. Intercooperació).

A més, els significats del cooperar es relacionen amb els valors i principis cooperatius explicats anteriorment; ja que s'explica la pràctica del cooperar amb dinàmiques de participació de les persones de la cooperativa, amb una gestió assembleària i col·lectiva, amb una horitzontalitat entre les persones i amb transparència de la informació.

Igualment, també s'especifica que existeixen jerarquies funcionals a l'hora de treballar. I l'aspecte econòmic del cooperar: és una inversió econòmica col·lectiva, hi ha un repartiment de la riquesa generada, i per tant, que funciona com una propietat horitzontal.

Amb el concepte de cooperar també es descriu com és el treball de les cooperatives: és un treball col·lectiu, és treballar amb coherència, amb flexibilitat, amb molta implicació, amb un compromís, i treballar molt.

“La flexibilitat, autonomia i suport que tinc aquí dins no l'he trobat enlloc més.” (Cooperativa J. Comunicació).  
“És treballar molt, i amb molta implicació i compromís.” (Cooperativa B. Educació).

## **Les bases del cooperativisme : ideologia, relacions socials, empatia i voluntat personal**

Les persones participants també expliquen que el cooperativisme es construeix sobre unes bases, com els pilars que fan que sigui possible la seva existència. Aquestes bases són: la ideologia, les relacions entre les persones, la capacitat de comprensió de l'altre i la voluntat personal com a motivació interna o essencial de cadascú.

“Recordo el començament com a molt bonic, amb molts debats i molta energia. Ara els debats s'han concretat i fent més materials, intensos i potents. Abans diguem-ne que eren més ideològics.” (Cooperativa B. Educació)

“El cooperativisme passa tenint com a base les relacions entre les persones.” (Cooperativa E. Intervenció social).

“Comença per tenir molt en compte al altre, i això és traduïble a moltíssimes dimensions. (...) O sigui, per exemple, tenir en compte a l'altre quan consumeixes fa que sigui impossible que tu no et qüestionis molts temes de consum. Quan menges tenir en compte a l'altre fa impossible que no et plantegis com viu la persona que ho ha treballat, com ha estat cultivat allò que menges, com viu la persona que t'ho està venent...” (Cooperativa K. Intercooperació).

“Visc la economia solidària i el cooperativisme com una via molt potent de transformació perquè jo crec que és *algo* que es porta a la sang. (...) O sigui o ho tens a dintre o.. es molt difícil que algú t'ho inculqui.” (Cooperativa F. Finances).

## **El cooperativisme aconsegueix eines d'autogestió, d'autoocupació i èxits col·lectius**

Per últim, és necessari destacar que quan s'intenta definir cooperativisme es parla dels resultats que s'obtenen de la seva pràctica. Concretament, les persones participants expliquen que amb el cooperativisme s'aconsegueixen mecanismes d'autogestió, autonomia, solidaritat interna, suport mutu, per crear les pròpies normes de funcionament, i per ser creatius.

Així doncs, els resultats són obtenir una eina per a l'autoocupació, un espai de configuració de ciutadania activa i organitzada, i es consolida com un generador d'aprenentatges.

A més, s'aconsegueixen millors condicions laborals, personals i emocionals, ja que es realitza una reapropiació de les condicions de treball, de vida, del propi futur i la pròpia quotidianitat.

També, és un creador de xarxa i de relacions socials. I permet la valorització de les tasques reproductives i productives.

I en definitiva, permet abordar els conflictes col·lectivament i resoldre necessitats col·lectives, eliminant les dinàmiques capitalistes. I significant-se com un èxit i potencialitat col·lectiva.

“En el cooperativisme s'articulen molts mecanismes d'autonomia, d'auto-gestió, de crear les pròpies normes de funcionament, per ser creatius, per ser imaginatius.” (Cooperativa D. Intervenció Social).  
I també té l'altre vessant del treball col·le a col·le i del suport mutu. Cadascú aporta el que té (coneixements, energia, contactes, capital...) per construir una cosa col·lectiva que va molt més enllà de la suma de les parts.” (Cooperativa H. Habitatge).

“El cooperativisme és una eina per la auto-ocupació, i agafar la força i les eines de treball per a tu, però fer les coses per a tu, no depenent d’una altra persona o empresa. Ets tu qui fa aquest treball i tens aquestes eines per cobrir les teves necessitats.” (Cooperativa C. Alimentació).

“El cooperativisme ens permet aconseguir junts allò que per separat seria impossible” (Cooperativa K. Intercooperació).

A continuació, es mostra el gràfic per tal de presentar de manera visual tots els temes i codis que s’han analitzat de les persones participants. A l’Annex<sup>15</sup> s’inclouen tots els fragments de les entrevistes que representen cada idea codificada.

---

<sup>15</sup> Veure Annex3. Resultats de l’anàlisi temàtica discursiva sobre els significats del cooperativisme: temes, codis i fragments de les entrevistes.

# ELS SIGNIFICATS DEL COOPERATIVISME

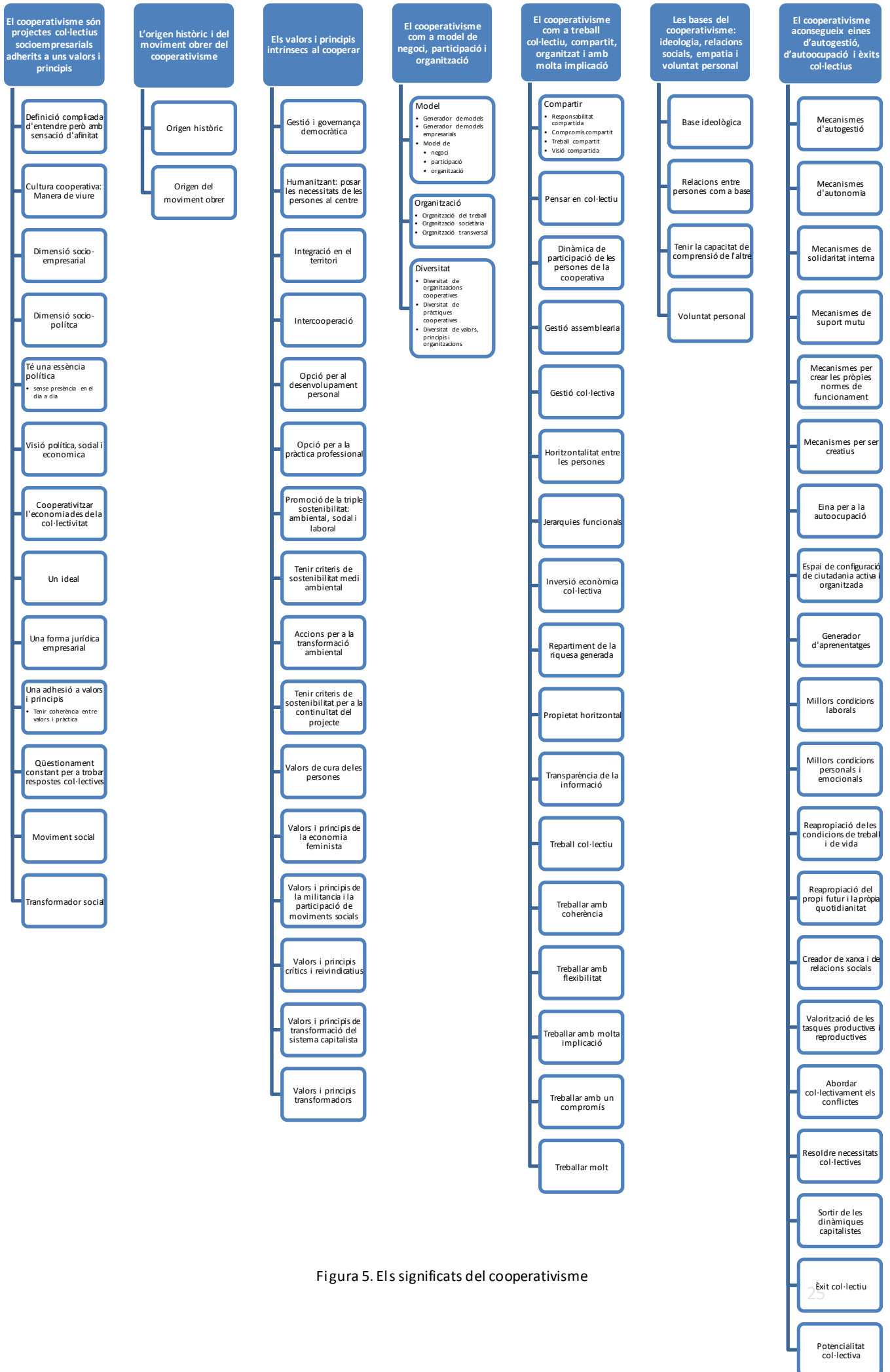


Figura 5. Els significats del cooperativisme

## 6.2.LES TENSIONS IDEOLÒGIQUES EN EL COOPERATIVISME

Els significats de ‘cooperativisme’ construeixen la base del sistema de creences, idees i valors cooperatius. Aquest sistema sovint es veu en conflicte creant tensions ideològiques que repercuteixen a la pràctica cooperativa. A continuació, es presentaran els resultats de l’anàlisi sobre quines són aquestes tensions internes rellevants ideològicament en el cooperativisme.

L’anàlisi temàtica del discurs sobre tensions ideològiques es va iniciar fent una primera identificació dels tòpics expressats per les persones participants. D’aquesta manera, s’han obtingut com a resultats 13 tensions ideològiques construïdes per 102 codis<sup>16</sup> i les seves corresponents interpretacions discursives.

### Cooperativisme amb pocs cooperativistes

El cooperativisme és definit per uns principis i valors ideològics que construeixen una cultura cooperativa. És necessari iniciar l’anàlisi per aquesta tensió ideològica de base: la relacionada amb la cultura cooperativa, ja que és la que tenyeix totes les que s’explicaran a continuació.

Les persones participants expressen una falta de cultura cooperativa entre les persones que participen del cooperativisme. Tal i com es comenta, el fet de crear una cooperativa o treballar en una cooperativa, no et fa cooperativista. Falta integrar els valors que són coherents amb una lògica cooperativista. A més, el discurs es formula amb el mecanisme psicodiscursiu de consens. Aquest mecanisme fa referència al fet d’expressar que tothom està rotundament d’acord amb una idea, com a mecanisme de construcció de veracitat. (Edwards i Potter, 1992). I com es pot observar en el fragment de l’entrevista, la persona participant expressa que és un fet dit per un “nosaltres” i varies vegades per “tots els cooperativistes”.

“Aquí sóc bastant extrem, vale? en el sentit de dir, ara per ara, igual que crec que és el que hem dit moltes vegades que hi ha moltes cooperatives i pocs cooperativistes. En aquesta lògica de falta de cultura cooperativa.” (Cooperativa D. Intervenció social).

D’aquesta manera, s’expressa un dilema pel què s’entén per cooperativisme. Així com en l’anàlisi dels significats entrava la qüestió de ser una forma jurídica concreta, sembla que amb això no n’hi ha prou, falta integrar i complir amb uns valors ideològics. Tot i que de fet, s’inclou dins del concepte cooperativisme, cooperatives que no els segueixen.

Crec que existeixen cooperatives que no representen els valors. Per tant, per economia social i solidària: social significa que compleix la forma jurídica, i solidària que compleix una sèrie de valors... Entren a dins d’economia social moltes empreses que de principis cooperativistes tenen més aviat poc. Jo crec que això és un conflicte, com les falses cooperatives. (Cooperativa E. Intervenció social).

---

<sup>16</sup> Veure Annex4. Codis de l’anàlisi temàtic discursiva sobre les tensions ideològiques en el cooperativisme

Les persones participants expressen que aquest fet es dona per influències externes del sistema capitalista on es viu, i del que encara es viu. I per una falta d'educació cooperativa en el nostre entorn.

“Passa que vivim en i d'un entorn capitalista.” (Cooperativa B. Educació).

“...un doble tema: el de la condició humana, com som, i una altra dificultat o una contracorrent que és una desconstrucció social. És a dir, des de petits, per sort ara està canviant, però a nosaltres no ens han ensenyat a cooperar, no ens han ensenyat a prendre decisions. Ens han explicat que el millor és mirar per nosaltres, triomfar a la vida, i vol dir que triomfem nosaltres a costa del que sigui, no ens hem de preocupar a costa de què triomfem. I també ens han venut una visió de l'èxit molt concreta i molt esbiaixada. Per tant, hem de fer una desconstrucció d'aquesta educació i socialització que hem tingut, tots els impactes publicitaris que rebem, tots els missatges, esferes polítiques etcèteres. Clar, aquí hi ha una desconstrucció que hem de fer en tot això, i aquí tenim un repte.” (Cooperativa G. Assegurances).

Aquest fet es tradueix en diversos dilemes que sorgeixen per aquestes influències. El fet de viure en i d'un entorn capitalista obliga al cooperativisme a assumir algunes dinàmiques d'aquest sistema, com són les de competició. Les dinàmiques competitives influeixen en les tensions que s'exploraran més endavant. Però en aquest moment, cal remarcar que és un dilema que costa d'acceptar que existeix. L'ús del mecanisme discursiu de renúncia (*disclaimer*, Van Dijk, 1992) ho mostra en el moment que s'ha d'assumir que existeix competició en comptes d'una lògica cooperativa, però s'intenta justificar expressant que no és un fet molt greu.

“La gran contradicció és que volem fer pràctiques d'una altra economia en el marc d'una economia capitalista, i volem ser cooperatius però tot l'exigeix a ser competitiu.” (Cooperativa D. Intervenció Social)

“I a nosaltres ja et dic, crec que no hem tingut tensions super greus, però a vegades sí que s'han vist tensions de... en un inici sobre tot de intentar competir, de ser super flexibles, adaptables, en algun cas intentar ser barats...” (Cooperativa J. Comunicació).

Un altre complicació que es crea són els valors que es prioritzen degut a les influències comentades. Passen per davant valors d'eficiència econòmica, en comptes de tenir present el principal valor de posar les persones al centre.

“Però què els flipa? Doncs que hem de ser eficients econòmicament, hem de ser potents empresarialment... Llavors el que volem ser és un grup empresarial que es conegui per la eficiència econòmica i qualitat de serveis.” (Cooperativa D. Intervenció Social)

A més, el fet de no compartir valors entre les cooperatives i l'entorn extern, porta a conflictes amb els clients de la pròpia cooperativa. D'aquesta manera, el dilema recau entre “hem de ser eficients econòmicament” – i per tant, tenir clients encara que no comparteixin els nostres valors-, però “hem de conservar els valors cooperativistes”.

“I la major complicació que ens trobem és que per posar en pràctica alguns valors calen diners (per pagar temps de presa de decisions horitzontals i assembleàries, per crear llocs de treball dignes i no explotadors...) i això fa augmentar el preu (i la qualitat, evidentment) dels nostres serveis, cosa que no sempre entenen els nostres clients. I a vegades altres empreses que no són de l'economia social poden permetre's – perquè tenen altres valors o altres models empresarials – abaratir costos.” (Cooperativa B. Educació).

Però no tots els dilemes passen pels factors externs. Tal com s'expressa, la falta d'educació cooperativa i les influències de l'entorn capitalista; promou que tothom tingui dins l'individualisme present, encara que sigui d'una forma inconscient. Construïnt d'aquesta manera, una tensió interna en les persones participants del cooperativisme: entre el individu i el col·lectiu; i influïnt en fer créixer una contracultura cooperativa. Per demostrar que "totes la portem dins", és necessari l'ús del mecanisme psicodiscursiu de consens, i així poder justificar que no és cosa només d'una sola persona o d'un sol col·lectiu.

"La tensió principal entre el individu i el col·lectiu que portem totes, i que a l'hora d'engegar projectes col·lectius hi és. I s'accentua en iniciatives on t'hi jugues més, com les d'habitatge, en la que et jugues la teva casa i pot sortir més el teu individualisme." (Cooperativa H. Habitatge).

Un altra factor intern, degut a influències capitalistes, és la falta d'acceptar que existeixen vulnerabilitats. Per estar dins d'un sistema capitalista, els actors s'han de mostrar forts, sense febleses, i sembla que pel cooperativisme també és necessari: mostrar el triomf de l'alternativa al sistema dominant, d'aquesta eina que és forta i sense debilitats o no és. I un cop més és necessari realitzar aquestes formulacions discursives amb un mecanisme de consens, per tal de no ser l'únic "castigat" si es mostren febleses.

A vegades ens costa molt assumir que una cooperativa no tira, i re-formular, no com un fracàs sinó com part d'un aprenentatge i de la pràctica cooperativa. En aquesta lògica poc cooperativa que tenim, no estem acostumats en compartir misèries, perquè no generem mecanismes inter-cooperatius per veure que no ens estem ensortint, perquè això és una mostra de feblesa, perquè reconèixer que ets vulnerable es castiga, i cal que ens reconeguem tots interdependents, i generar mecanismes de compartir, de les cures... (Cooperativa D. Intervenció social).

La posició dels subjectes participants mostren com adoptar una lògica de contracultura cooperativa en el cooperativisme és una acció normativa. En el moment que som un "tothom" amb lògiques poc cooperativistes són més acceptades socialment, però a la vegada construeixen el dilema sobre: llavors, com és la cultura cooperativista real? Si tots tenim altres lògiques, qui construeix la bona lògica cooperativista? És a dir, "hem de seguir una cultura cooperativista per fer cooperativisme" però "hem d'acceptar que tenim vulnerabilitats i que hem d'aprendre". Així doncs, la tensió ideològica es forma amb el fet d'entendre "la cultura cooperativa com una lògica a adoptar pels cooperativistes" o "la cultura cooperativa com una lògica a construir i aprendre col·lectivament".

### **Democràcia interna irreal**

El principal valor ideològic que s'expressa quan es parla de significats del cooperativisme és que una persona és un vot, és a dir, el principi d'una gestió i governança democràtica. Però quan parlem de democràcia en el cooperativisme floreixen diverses dificultats i dilemes que porten a tensions ideològiques.



Com comenten les persones participants a la recerca, hi ha dificultats en la presa de decisions col·lectives, es remarca en un major nivell en el cas de les cooperatives de segon grau i les que tenen una dimensió més gran de persones que l'integren, també la falta de transparència interna, i l'ús de mitjans digitals no adequats. A més, de la saturació pel temps i quantitat d'assemblees.

Hi ha dificultats que es relacionen amb les tensions ideològiques sobre la horizontalitat i els lideratges que es creen i sobre qüestions de gènere. Però en aquest apartat s'ha considerat de rellevància ideològica les tensions entre democràcia i eficiència, i en si realment "tota persona equival a un vot" o si els diversos nivells de implicació influeixen en els drets dels que es pot disposar.

En primer lloc, existeix el dilema entre prioritzar l'eficiència o la democràcia. Aquest fet porta a dubtar sobre la idea que semblava principalment concebuda: les assemblees democràtiques són eficients per les cooperatives. Per contra, es contraposen els dos conceptes: democràcia i eficiència. Com es pot observar en el següent fragment de l'entrevista, s'intenta utilitzar el mecanisme psicodiscursiu del consens per explicitar que és de sentit comú que on hi ha democràcia absoluta es perd eficiència en el projecte. Realitzant com a acció social en aquestes formulacions discursives el mecanisme de renúncia, per tal de dir que no es pot ser no democràtic però també hem de fer pel bé dels projectes. I d'aquesta manera, justificar que no estan dient res que no sigui socialment ben acceptat. Així doncs, es crea la tensió ideològica sobre si "el cooperativisme ha de ser democràtic" o "el cooperativisme ha de ser eficient", allunyant la compatibilitat d'aquests dos conceptes.

"...estem intentant equilibrar els perfils del que per a tu creiem que et pot ser més fàcil i més efectiu per la cooperativa. I si hi ha un grup en el que ha costat moltíssim generar un vincle, afinitat i estructura, allà no entrarem a ningú nou, sinó algú amb qui hi hagi afinitat. Llavors el que deies, això és democràtic? És eficient... intentem que sigui democràtic però hi ha aquesta tensió, a [...] passa igual: jo vull anar aquí, però no pots deixar aquest projecte penjat (Cooperativa C. Alimentació i sòcia treballadora de la Cooperativa D. Intervenció social).

Si a [...] a vegades també som un desastre, tardem en contestar... però si nosaltres fem un pressupost, explicitem què són les tasques reproductives i que això necessita ser pagat. Llavors una part de la conscienciació que volem fer, la fem d'aquesta manera. Cada un la pot fer com vulgui, però, no sé, hi ha algunes iniciatives, que et fan esperar molt, i no puc estar esperant un mes per a que et miris un pressupost, jo vull molt que siguis democràtic i jo t'estic contractant per això, però no em puc esperar un mes...(Cooperativa K. Intercooperació).

Per altra banda, existeix el dilema sobre si realment totes les persones d'una cooperativa tenen els mateixos drets democràtics o si els diversos nivells d'implicació han d'influir en tenir més o menys drets. Tal com s'expressa, es dona el fet que les veus més representades són les que més participen. I a la vegada, existeix una doble mirada sobre on posar l'èmfasi: en la

preocupació per les persones no representades o en la recriminació sobre el fet de no assistir a l'assemblea. Per tal de fer aquesta formulació discursiva, la persona participant utilitza el mecanisme psicodiscursiu de inoculació de l'interès (Potter, 1996), per tal de justificar que hi ha veus no representades, però donant com a argument que aquestes veus no assisteixen als espais de decisió.

A més, es pot observar com les persones que expressen més aquest tipus de idees, són les persones amb un rol de poder donat a la seva major implicació a la cooperativa, i per tant, amb més drets a la presa de decisions.

“Hi ha dues coses: no sempre és factible arribar a consens, tot i que segurament als estatuts-reglament hi ha mecanismes per desbloquejar segons quines qüestions; i a les assemblees no hi ve tothom, menys del 50%. Llavors normalment les veus més representades són les que més participen, i té la doble lectura: hi ha veus que no estan representades, però és l'espai que has de venir si vols opinar.” (Cooperativa C. Alimentació i sòcia treballadora de la Cooperativa D. Intervenció social).

D'aquesta manera, la contradicció o dilema en el sentit comú de “totes les veus haurien d'estar representades” però “tothom hauria d'assistir als espais de decisió”, porta a la tensió ideològica sobre si la democràcia interna d'una cooperativa depèn d'una voluntat personal o d'una qüestió col·lectiva a resoldre.

### **Les persones al centre però sense cures**

Quan s'explica què és l'economia social i el cooperativisme, una de les primeres idees que es comenten és el principi de posar les persones al centre. Tot i això, en l'anàlisi de les entrevistes s'ha pogut observar la falta d'espais de cura de les persones i tensions entre les necessitats individuals i les necessitats compartides o col·lectives del projecte cooperatiu. Això és degut, segons es comenta, a la falta d'aprenentatges sobre com posar a la pràctica aquest principi i a la influència externa de les lògiques capitalistes.

“Com cacem les necessitats individuals amb les col·lectives? Hi ha un clàssic en que la societat col·lectiva passa per sobre de les necessitats individuals i així cremem a la gent, i expulsem a la gent dels projectes col·lectius. Moltes vegades, un dels pecats originals és que no es posen en comú quines són les necessitats individuals i les necessitats compartides, i posem tota la càrrega a que la cooperativa dóna resposta a moltes necessitats, i moltes vegades no es donen resposta a les necessitats... I després hi ha un tema que mai hem assumit, no tenim incorporat, és el tema dels espais o les necessitats. Jo crec aquí no només hi ha una relació conflictiva, sinó que hem d'acabar d'aprendre a incorporar algunes qüestions.” (Cooperativa D. Intervenció social).

“Crec també que això ho fem poc, altres cooperatives ho porten fatal, sincerament... reflexionar les necessitats col·lectives amb les individuals... si passo sis mesos sense cobrar no passa res. Hem de ser capaços de explicitar com estem i els límits personals i col·lectius.” (Cooperativa D. Intervenció social).

“Sí, evidentment, dins les cooperatives hi ha tensions, i qui digui el contrari menteix. En tot projecte col·lectiu. És un projecte apassionant però amb cert grau de complexitat. Un projecte cooperatiu només existeix si ho compartim nosaltres, i aquest nosaltres només és possible si hi ha un jo. Aquest és el holl on, la visió holística de la part dins del tot i el tot en la part. Per una banda, hi ha la tensió de què ens imaginem,

cap a on volem tirar, és veure quin és el nostre model i quina és la realitat, com a projecte col·lectiu que podem fer o que fem. I per altra banda, extrapola al moment de la persona: si que tenim espais per compartir aquestes necessitats individuals i tenim espais de cura per saber com estem en cada moment i com atenem a això; però aquests ritmes no sempre són compassats, són arítmics, i ens anem trepitjant en el ball. I a més, això no vol dir, no és tenir una assemblea cada X mes que serà súper visionaria, sinó que al dia següent ja passen coses que la modifiquen. Les circumstàncies personals i individuals es van modificant.” (Cooperativa F. Finances).

Com es pot observar en els fragments de les entrevistes, les persones participants utilitzen el mecanisme psicodiscursiu de *consens absolut* (Edwards i Potter, 1992): parlen des de la facticitat que a totes les cooperatives els hi falten espais de cura de les persones. I fins i tot acaben de construir aquesta veracitat afirmant que qui digui el contrari menteix.

També es pot analitzar com en l'acció social de les formulacions discursives existeix el mecanisme de inoculació de l'interès, en el moment que s'intenta posar el punt de mira en que hi ha cooperatives que posen a la pràctica el principi de les persones al centre de manera molt errònia, tot i que la pròpia persona participant també ho viu en la seva cooperativa. Així doncs, es desenvolupa una crítica potent amb una poca demostració de coneixements sobre com es transformaria aquest fet.

D'aquesta manera, tenim davant la contradicció del sentit comú, el dilema (Billig et al. 1988), sobre que “els espais de cura de les persones són necessaris pel bé del projecte cooperatiu” però “hem de fer sacrificis individuals quan toqui pel bé del projecte cooperatiu”. Dilema que expressa la tensió ideològica sobre “un cooperativisme que posa les persones al centre” o “un cooperativisme que posa per davant el projecte col·lectiu”.

### **Reapropiació del treball per l'autoexplotació**

La reapropiació del treball per millors condicions laborals, personals i de vida és de les primeres idees que s'expressen quan es pregunta què s'entén per cooperativisme. A la vegada, les persones participants a les entrevistes comenten el fet de l'autoexplotació en el cooperativisme.

L'autoexplotació en el cooperativisme es tradueix a la pràctica per realitzar una gran quantitat d'hores de feina – i a més no equilibrades amb el sou que es rep, una falta de desconnexió laboral per complir amb les necessitats de la cooperativa, a fer sacrificis personals per a la continuïtat del projecte col·lectiu, i en definitiva, a realitzar-se exigències a un mateix – i a altres - que no són acceptables a nivell de condicions laborals.

Les persones participants expressen aquest fet amb consciència de la seva existència, i també amb l'ambivalència de si realment és un fenomen que es pugui eliminar ja que potser sense autoexplotació no hi ha continuïtat de la cooperativa.

“El cooperativisme auto-gestiona el seu treball, sobretot en les cooperatives de treball, però també en general, llavors, l'objectiu d'això és posar la vida en el centre, auto-ocupar-se per ser feliç treballant i tenir una bona vida. Crec que això ho tenim clar, però crec que és un objectiu que tenim una mica lluny. S'acostumen a deixar moltes hores, i no sempre son produint, i és interessant veure com tant la feina reproductiva com la productiva són igual d'importants. Per exemple, participar en una xarxa a tu no et porta diners, però és una tasca reproductiva de la teva cooperativa que permet treballar amb altres i fer el moviment més fort.” (Cooperativa K. Intercooperació).

“D'alguna manera explotar-se amb un mateix, no sé, la paraula ja parla per si sola. Exigir-se a un mateix coses que estan per sobre del que hauries d'exigir a algú, però no només personalment sinó com a cooperativa exigir als socis coses que potser no són acceptables a nivell de condicions de treball. A veure parlo molt de cooperatives de treball, eh... Coses del tipus: “osti és que anem molt malament, ens hem de baixar molt el sou, o aquest mes no cobrem”. A veure que està bé que per intentar mantenir el projecte, aquest projecte conjunt que crees, que tens molta il·lusió, perquè et permetrà sortir d'unes dinàmiques d'empresa habitual... això acaba generant que només per salvar aquest fill, acabes imposant-te a tu mateix coses que a la llarga, i potser no a la tan llarga, crea més tensions, creen mal rollos, creen a vegades fins i tot desenganys... i gent que fins i tot imagino que ha sortit escaldada del tema del cooperativisme, dient: “ostia es que jo estava en una cooperativa i al final vaig pringar infinit. I si ets una cooperativa petita, si ets 3 o 4 encara, però si ets un grup... imaginat que agafa una empresa i som 20, i es decideix per majoria que s'han de fer X sacrificis, osti pots tenir una massa molt gran que pot estar descontenta; encara que aquesta minoria de 20 siguin 5, ja tens una bona part de l'empresa que està descontenta.” (Cooperativa J. Comunicació).

La falta de consideració per les condicions laborals de les persones de la cooperativa, porta a altres qüestions que s'han d'atendre: la desigualtat en condicions laborals entre les persones de la cooperativa i generar ofertes de feina amb condicions precàries per als treballadors contractats.

La desigualtat en condicions laborals s'accepta justificant-se pels diversos nivells d'implicació de la cooperativa o pels diversos rols dins la cooperativa – com el de soci i treballador. Igualment, s'observa en el fragment de l'entrevista com la idea essencial era una major igualtat per tothom. Però finalment, es canvia la idea discursiva argumentant els motius per a que hi hagi desigualtats. En aquestes formulacions discursives cal tenir present el canvi de posicions del subjecte (Hollway, 1984): la persona és més afí a la idea d'igualtat quan explica la seva experiència com a treballadora contractada, i justifica la desigualtat ara que té un cert rol de poder com a sòcia de la cooperativa.

“A [...] jo tinc punt de vista privilegiat per ser sòcia i treballadora, però no hi ha molt desequilibri, només hi ha dues escales salarials. A mi personalment em costa, seria ideal que tot el món cobrés el mateix i que tothom pugui estar a tot arreu. De fet al principi a [...], a les assemblees tothom estava a tota l'assemblea, i això m'agradava molt, perquè quan jo no era sòcia em feia sentir molt inclosa a dins de la cooperativa, tenir accés a tota la informació. I ara que hi ha un espai només per sòcies li trobo punts interessants, però també em costa. Entenc el perquè és així i veig que ho fem d'una manera equilibrada i sostenible, i si hi ha dubtes o malestar és un col·lectiu obert a parlar-ho i entendre-ho. [...] Dins de les diferències entre nivells de compromís no està mal, però amb el tema d'organitzar l'aniversari de la cooperativa, veig a persones que no són sòcies que s'impliquen més que les sòcies, i com equilibres això? Crec que lo important és que es pugui parlar, i que pugui haver debat. Abans era més cap a tots al mateix nivell i ara és més lo contrari.” (Cooperativa C. Alimentació).

Pel que fa a la qüestió dels contractes precaris pels treballadors contractats, es comenta el dilema sobre si oferir feina encara que no sigui amb unes bones condicions – poques hores,

poc salari... –, o esperar a que la cooperativa es pugui permetre oferir unes bones condicions, amb la incertesa de no saber quan arribarà aquest moment.

“Voldria afegir que en el nostre cas un conflicte que hi ha és que vols mantenir uns llocs de treball, vols una estabilitat, no vols forçar la organització... Llavors, fa por generar contractes indefinits nous, per exemple, contractar una persona nova a nivell indefinit perquè no saps si ho podràs mantenir i costa molt créixer. I generar ocupació nova de qualitat, ara quan creixes, la generes i la generes guai, de veritat i saps que aquella persona no la xutaràs. Però el que si que és un problema en el nostre sector és que hi ha tant de freelance i tanta facilitat per agafar un freelance quan tens un pic de producció o una ajuda extra, que ho acabes fent molts cops. A vegades perquè son freelance de veritat que no volen saber res d'estar en una organització, i a vegades no, són persones que potser els hi agradaria estar però tenen un extra i ja està. A la vegada penses: l'agafaria, però potser només contractat a mitja jornada. Però llavors, la contradicció: és bo contractar a algú tan poques hores, apoderant-te del seu temps per un salari que no et permet viure només d'això i s'ho haurà de combinar amb una altra cosa? Llavors penses: és bo que oferim feina, fins i tot encara que sigui a mitja jornada o més petites, o és millor esperar i oferir-les quan ja podem oferir jornades o salaris que et permeten viure dignament? perquè sinó en el fons és oferir feines precàries... Llavors és un debat de creiem i pillem o no?” (Cooperativa J. Comunicació).

Observant tot aquest escenari, també s'ha indagat en els motius del perquè existeix l'autoexplotació en el cooperativisme. Un dels motius que es comenten és el fet que els criteris de benestar laboral i social comporten un desavantatge competitiu dins del mercat capitalista. Tot i això, el dilema ideològic recau en la pèrdua de visió sobre quin era l'objectiu: entrar al mercat dominant o crear una alternativa i seguir fent mercat social? També, en aquest argument, s'analitza com en el fenomen d'autoexplotació s'agafa com a culpable un enemic extern – el sistema capitalista i les seves dinàmiques de competitivitat – en comptes d'observar l'enemic intern que s'ha expressat en altres tensions ideològiques – el cooperativisme i les dinàmiques per ser eficient. Oblidant la idea sobre que el cooperativisme també significava re-apropiar-se de les condicions laborals.

“Nosaltres hem nascut amb la intenció de tenir o d'oferir una alternativa a aquest mercat imperant o dominant i hem vist que és molt complicat fer-se un lloc en aquest mercat... perquè? Perquè el mercat imperant no treballa amb criteris de benestar laboral i social i a vegades no paga el que hauria de pagar als treballadors i això provoca un desavantatge competitiu.” (Cooperativa I. Habitatge).

També cal remarcar com la gran quantitat d'hores de treball realitzades i no incloses dins al salari, també és degut a una falta de reconeixement igualitari entre les tasques reproductives i productives de la cooperativa.

“El problema és que estem fent tasques reproductives – relacionades, per exemple, en gestions pel local, comprar material... – i que, a l'hora de la veritat, no estan equiparades a la feina productiva”. (Cooperativa J. Comunicació).

Per altra banda, l'autoexplotació es justifica comentant que l'estrès laboral és una qüestió d'actitud i, per tant, una voluntat personal. A més, es juga amb el dilema de “existeix aquesta tensió ideològica de l'autoexplotació” però “en el cooperativisme estem contents” (Cooperativa F. Finances). Com es pot observar en el fragment de l'entrevista, per tal de confirmar que existeix una valoració alta de felicitat i satisfacció en el cooperativisme, s'utilitza el mecanisme psicodiscursiu de l'*empiricisme* (Edwards i Potter, 1992) esmentant que aquest

fet és reconegut per l'estudi anomenat Balanç Social. Deixant sense tractar la complexitat de l'autoexplotació i possibles reflexions per a resoldre-la.

“una de les conclusions del Balanç Social sempre és que treballem molt i cobrem poc. La valoració de les hores treballades en funció a la jornada, normalment és la valoració del sou, acostuma ser baixa. En canvi la valoració de la felicitat i satisfacció és molt alta, no? Per tant a vegades hi ha la conclusió, de treballem molt, cobrem poc, i estem contents. És una mica massoca.” (Cooperativa F. Finances).

La importància d'aquesta tensió ideològica recau en que és expressada per totes les persones participants i amb mecanismes psicodiscursius de consens. Tant és així, que els subjectes es posicionen com si fos una acció normativa dins del cooperativisme pel bé del projecte col·lectiu.

“Clar, després dins de les cooperatives, ja t'ho hauran dit moltes vegades, i fem la gràcia però és una realitat: això és una autoexplotació, la idea que pel projecte col·lectiu tot – però és clar, després com cacem les necessitats individuals amb les col·lectives? (Cooperativa D. Intervenció Social).

“Passa també que tu siguis l'últim mico a millorar-te les condicions laborals o a cuidar-te pel que fa a hores de treball” (Cooperativa B. Educació).

“Però també hi ha el tema de l'autoexplotació que segurament tothom ho dirà.” (Cooperativa J. Comunicació).

Per aquests motius, és necessari visibilitzar la contradicció del sentit comú, el dilema, entre “s'ha de donar tot pel bé del projecte col·lectiu” però “el cooperativisme també ha de garantir bones condicions laborals”. D'aquesta manera es construeix la tensió ideològica sobre “el valor de la continuïtat de la cooperativa com a projecte col·lectiu” i “el valor del benestar personal de les persones cooperativistes”. O “el bé col·lectiu per aconseguir el bé personal” o “el bé personal per aconseguir el bé col·lectiu”.

### **Horitzontalitat jerarquizada**

El cooperativisme és protagonista – entre d'altres idees - per la horitzontalitat com a principi del model d'organització. Tot i això, quan aquest principi ideològic es veu a la pràctica sorgeixen certes tensions que cal tenir en compte, i que anul·len la lògica d'horitzontalitat.

En primer lloc, s'expliquen els diversos rols de poder existents en la dinàmica cooperativa. Els rols de poder que s'han expressat són per desigualtat de coneixements, pels diversos nivells d'implicació, per qüestions de temps/antiguitat a la cooperativa i per les diverses posicions dins la cooperativa (per exemple, soci i treballador contractat). Els rols de poder patriarcals es comentaran a la següent tensió ideològica identificada. Les següents cites textuais de les entrevistes representen aquests rols de poder esmentats.

“Per exemple, a la cooperativa (...), tot i que és molt horitzontal, hi ha una comissió d'interne, en la queestic jo, que és la que té més accés a la informació del que són les sòcies, dels nivells d'implicació, de si les sòcies estan complint amb les seves tasques prefixades, és la que prepara i qui facilita les assemblees... (...); per tenir aquest nivell d'accés a la informació i de control pels temes que surten a la assemblea, pot generar tensions” (Cooperativa C. Alimentació i sòcia treballadora de la Cooperativa D. Intervenció social).

“Costa, i és d’aquelles coses que operen per sota. Diferents nivells d’implicació no pot generar diferents nivells d’exercici de drets... això mai, però si que es cert que generen diferents nivells d’autoritat i de poder, i de reconeixement per part de la organització (...) És cert que la asimetria en les implicacions no provoca diferències en els drets, perquè estan en l’assemblea i tenen el seu vot, però al final tu arribes a funcions de responsabilitat transversal a àmbits de coordinació o a àmbits executius a partir de l’acumulació d’experiència i l’acumulació de reconeixement de la resta de sòcies, de implicació, de compromís, d’aportacions de treball, de intercooperació... És un tipus de construcció en que l’autoritat està vinculada a una construcció progressiva a partir de la aportació personal de cada un. Podria provocar tensions però com son fenòmens tan naturals, fins que si no et seus i ho parles, no apareixen, però no son discutibles tampoc, llavors va operant de fons, i de cop t’adones, ...com un currículum ocult...” (Cooperativa G. Assegurances, soci treballador).

“(...) sense que sigui 100% igualitari tot el que es diu, perquè evidentment jo al cantó d’algú de 60 anys i porta 40 anys treballant aquí, i jo en porto 4, per mi té un valor; que tingui 60 anys voldrà dir que n’haurà vist de tots colors, i jo no, i per tat segurament el que he de fer és escoltar, aprendre, i aportar el que pugui” (Cooperativa F. Finances, soci treballador).

“Com a treballador, és una sensació estranya jo crec, perquè no sé fins a quin punt formo part d’aquesta democràcia. Ens consulten, ens convoquen... però també hi ha altres espais de decisions on només queden els que són socis, amb el que no acabo d’entendre quina és la jerarquia; i en aquest nivell tinc una mica de confusió. Treballadors-socis, treballadors-treballadors... També hi ha la figura del soci col·laborador que bueno estan allà i no sé quin paper juga. De fet hi ha dins de la cooperativa però tampoc se’ls veu, no ho sé” (Cooperativa D. Intervenció social, treballador contractat).

Aquests rols de poder estan associats a uns lideratges jerarquitats que s’han apoderat de les dinàmiques cooperatives per tal de fer possible la organització i funcionament de la cooperativa. A més, existeixen tensions entre si el model organitzatiu d’horitzontalitat funciona o comporta una falta d’eficiència o a dispersió de responsabilitats.

“Al no haver-hi l’estructura d’una empresa normal es dilueix la responsabilitat entre totes” (Cooperativa C. Alimentació).

“I té els seus inconvenients també però bueno... Perquè per això, a vegades ha faltat dir: on està el nucli? Perquè si tothom està en altres històries...” (Cooperativa D. Intervenció social).

“Si que hi ha una tensió que puc veure als dos costats i que a vegades genera conflictes o incertesa, i pot generar malestar i s’ha de treballar: Com hi ha una tensió entre la horitzontalitat i que tothom té el mateix compromís, com s’interpel·la el compromís de cada un? però també hi ha una necessitat d’organització, i per tenir un ordre i un sistema a l’hora de fer les coses. A vegades això pot generar diferències (...) i no pot ser tot l’horitzontal que voldries, I si ets molt horitzontal i la gent participa en les decisions no s’és eficient i vas en contra dels objectius del projecte. Llavors per a mi aquí hi ha una tensió que hem de saber com resoldre.” (Cooperativa C. Alimentació).

“I també que quan estàs acostumada a estructures jeràrquiques, que hi ha una figura que té el control de les decisions i com s’ha de treballar que pot ser un director o un gerent, o el que sigui, això endreça la feina, els protocols, la manera de treballar... i a les cooperatives quan volem ser completament horitzontal, costa assumir aquest rol, costa trobar el equilibri perfecte entre una estructura clara que ajudi i que tothom pugui participar de les decisions i digui el que pensi i hi hagi consensos.” (Cooperativa C. Alimentació).

La tensió ideològica recau en com s’organitzen les cooperatives per tal de no perdre el principi de horitzontalitat però a la vegada siguin eficients: eliminem els lideratges per tal de fer possible la horitzontalitat o donem pas als lideratges “naturals” per tal de tenir un funcionament eficient?

“Hi ha rols i lideratges, i som conscients que és asimètric, però posa eines per a que no passi. No totes les cooperatives son simètriques, pot quedar molt guai, però arriba la assemblea i parlem tres, no parlem els 15. Hi ha lideratges molt jeràrquics.” (Cooperativa D. Intervenció social).

“Crec que hi ha un element que va per sobre de càrrecs empresarials o càrrecs organitzatius o jerarquies, i son els lideratges naturals, i això es dona almenys en la meva experiència.” “un dia em van explicar un símil, que no se ben bé si explica això però si que hi ha persones que tenen una visió més de gallina, ara sona una mica raro però, les gallines que fan? Van a un pam del terra, van mirant el terra i van picant el que veuen, i d’altres persones que tenen visió d’aguila, les àguiles volen molt a munt i tenen visió panoràmica. La gallina no veu si hi ha un depredador a 15m, perquè el que està mirant a 15cm és una formiga a qui menjar-se. En canvi l’aguila, veu la seva presa a mig km de distància perquè té una visió panoràmica. Llavors hi ha gent que té aquesta visió més global, i hi ha gent que té la visió més de detall. I hi ha gent que té la sort de veure les dues coses, això evidentment, i hi ha gent que té entremitjos, aquí evidentment en la gama de colors hi és tot, però el fet aquets de que crec que les persones tenim característiques diferents i van emergint lideratges naturals. (Cooperativa F. Finances).

La tensió ideològica entre “horitzontalitat per la igualtat de drets” i “les jerarquies per l’eficiència organitzativa” és complicada d’expressar dins el cooperativisme, ja que toca a un dels principis cooperatius bàsics. Per aquest motiu, sembla que els participants utilitzen més el mecanisme psicodiscursiu de renúncia per tal de justificar-se. Per exemple, explicant que existeixen autoritats i poders a la cooperativa però que aquestes no provoquen diferències en la igualtat de drets entre les persones de la cooperativa.

Pel que fa a les posicions dels subjectes, s’ha intentat seleccionar diversitat de rols dins de la cooperativa per tal de fer visibles els poders existents i com són viscuts. Així doncs, s’observa que els rols de poder entre socis i treballadors contractats, i entre persones de menys i més antiguitat a la cooperativa són assumits i acceptats per les persones afectades – que estan en la posició del subjecte amb menys poder.

### **Promoció del feminisme amb desigualtats de gènere**

El cooperativisme és un model d’organització del treball que apunta cap a la igualtat de les persones. Però encara hi ha tensions a superar: com es comenta, existeixen desigualtats de gènere en la distribució de tasques dins de la cooperativa i quan existeixen necessitats de conciliació dels temps personal, laboral i familiar.

“Per exemple a la cooperativa de [...] es diu: "el que ens cal és un bon gerent", a més en masculí: "un tio, que sàpiga de números..." Però on està la visió social? La visió cooperativa? A vegades no és mala voluntat, sinó incapacitat perquè és una mica complex.” (Cooperativa D. Intervenció social).

Tot i això, sembla que la promoció del feminisme és més fàcil de posar a la pràctica que no pas el generar estratègies internes per tal de millorar en la igualtat de gènere de la pròpia cooperativa. És a dir, tothom fa feminisme cap a fora, en els serveis que ofereix intenta promoure valors de l’economia feminista, però no hi ha tants espais de promoció cap a dins de la pròpia organització de la cooperativa.



“Vale, jo clar, crec que nosaltres intentem incorporar aquesta mirada sempre. I si realment nosaltres no hem de construir aquesta mirada, com l’aplicarem, no? Des del llenguatge, no sé com és l’expressió en aquest moment, però des de utilitzar el femení o la neutralitat en el llenguatge..., és que estic pensant en els projectes on estic jo en com apliquem la perspectiva de gènere....: sí que en diferents dinamitzacions de grup de diferents temàtiques, hem intentat donar visibilitat a aquestes diferències de gènere, sobretot quan parlem amb adolescents. Això ha sigut un tema que l’hem intentat treure bastant. Després quan hem estat treballant precisament l’economia solidària a territoris, hem integrat els col·lectius feministes entenent-los com a economia feminista. No només una visió política sinó també com una forma de fer economia.” (Cooperativa E. Intervenció social).

El fet de no tenir més espais per a la reflexió sobre les qüestions de gènere que influeixen en la desigualtat de les persones de la cooperativa, pot portar a tensions ideològiques sobre els motius d’aquesta desigualtat. Així doncs, existeix el dilema sobre si la desigualtat és “per qüestions de gènere” o “per qüestions de personalitat”. Fet que pot perpetuar els rols de poder patriarcals del sistema capitalista.

“(…)però en organitzacions d’alguna manera horitzontals també hi ha una divisió del treball així, que a vegades és per qüestions de gènere o per dinàmiques de que aquella persona ha sigut sempre un líder carismàtic, o que aquella persona sempre l’han col·locat al calaix de passiva, i no, o no ho sé. Això també s’acaba filtrant a la organització.” (Cooperativa J. Comunicació).

Igualment s’expressa la idea sobre que estem davant d’una qüestió molt complicada de transformar - tot i que necessària de canviar - i que impregna a tota la societat, incloses les cooperatives que els hi és difícil encara incorporar dimensions relacionals i humanes sense posicions heteropatriarcals.

“No les tenim sistematitzades, crec que si que ens adonem, en el tema de gènere si que s’intenta treballar, és una de les transformacions més difícils que ens queden per treballar, com a societat” (Cooperativa G. Assegurances).

“(…)i una vegada aquí: parlem, i va i et trobes que els comentaris de: “això són mariconades”. Es parla amb aquest despreci. Es parla molt des de posicions heteropatriarcals. Hi ha dimensions relacionals i humanes que no es tenen gens incorporades i costen molt.” (Cooperativa D. Intervenció social).

Com es pot observar en els fragments de les entrevistes, les persones participants utilitzen el mecanisme psicodiscursiu del consens per tal de contextualitzar el discurs dins d’un problema de tota la societat, i no pas només de les cooperatives. A més, cal tenir en compte que les posicions dels subjectes dels quals s’han seleccionat els fragments són de poder, ja que tots són homes – tot i que s’han entrevistat quasi la mateixa quantitat de dones que homes.

Més enllà del dilema entre promoure el feminisme a la societat per tal de transformar-la o promoure el feminisme en cadascuna de nosaltres per tal d’aconseguir la transformació social; és ideològicament rellevant destacar la tensió entre la promoció del “feminisme de la igualtat” i la promoció de valors de “l’economia feminista”. El concepte d’economia feminista és relativament nou dels estudis crítics del sistema capitalista, en contraposició, el feminisme de la igualtat representa la segona onada del feminisme dels anys 60. Quan es parla de

perspectiva de gènere en el cooperativisme, sembla que es vulgui millorar en valors més propis d'un feminisme de la igualtat – en les entrevistes ha destacat la importància per la igualtat de tasques entre homes i dones. En canvi, la comunicació del món cooperatiu cap a la societat és la promoció de l'economia feminista, concepte més propi de la última onada del feminisme pels valors que transmet.

### **Intercooperació competitiva**

El cooperativisme té com a valor ideològic cooperatiu la intercooperació però aquesta és poc present en el món cooperatiu. Les persones participants expressen com a motius d'aquest fet la falta de temps, de coneixement sobre el que significa intercooperació, per la falta d'espais per generar confiança, per treballar conflictes relacionals entre les persones, per dinàmiques competitives entre cooperatives del mateix sector, per la dificultat de consensos entre la gran diversitat d'organitzacions, per la prioritització d'intercooperació dins de la pròpia cooperativa – prioritzar les entitats que participen en la pròpia cooperativa - i per la idea sobre si ha de ser un principi cooperatiu bàsic o una voluntat personal de cadascú.

Per aquest motiu, es destaca la tensió ideològica de la intercooperació per ser un principi cooperatiu però no poder-lo portar a la pràctica per les complicacions esmentades. Igualment, el que sembla més rellevant ideològicament és la part de dinàmiques competitives que s'expressen quan parlem de intercooperació, ja que trenquen amb la lògica cooperativa.

“però pot haver-hi problemes i no tenir sensibilitat, o demanar a una cooperativa el que no et demanaries a tu, o ser un client cabrón, o tenir reticències dins del mateix sector, mirar-se una mica de reüll, o pensant “ui, em trauran la feina”, tenint aquesta mentalitat d'empresa mercantil habitual quan potser hi ha lloc per a tothom. I si no hi ha ens podem re-configurar per a que tothom tingui el seu espai i pugui seguir funcionant, Però si que hi ha aquestes tensions de mirar-se en la competència. Que ja li he dit competència quan són gent del mateix sector, que no té perquè ser competència... això es curiós: si hi ha una empresa del mateix sector, ja li dius competència. Hauríem d'intentar no funcionar d'aquesta manera, perquè ens acabem auto-exploitant tots.” (Cooperativa J. Comunicació).

Per altra banda, es suma la rellevància en la confusió ideològica del que s'entén per intercooperació:

“no sabem ben bé que significa, si ho entenem com generar diferents clústers d'economia social, no se si és l'objectiu... És una eina perquè visibilitza, enforteix i fa reconeixible, si, però és l'objectiu? No, no ho crec, l'objectiu és crear un mercat social” (Cooperativa E. Intervenció social).

“per una banda, si hi ha hagut feina entre cooperatives, o has estat client d'una cooperativa, o tu has contractat una cooperativa per algo, o per això que es suposa que sigui inter-cooperar - encara que no crec que la paraula signifiqui només comprar i vendre productes i serveis” (Cooperativa J. Comunicació).

“una pantalla que ens saltem també sempre és el compartir, – com intercooperem? –, generant espais de confiança, i això ens ho saltem. I si ho fem, creiem que amb un intercanvi de targetes ja ens coneixem, i no, no... cal treballar junts, cal fer projectes conjuntament ” (Cooperativa D. Intervenció social).

En aquests discursos destaca el mecanisme psicodiscursiu del consens, en el moment que s'expressa el fet de no complir amb el principi cooperatiu de la intercooperació en primera persona del plural. Fet que demostra que es tracta d'una tensió ideològica generalitzada en el cooperativisme. A més, les posicions dels subjectes proporcionen la idea que estan expressant actuacions normatives dins del cooperativisme.

D'aquesta manera, tenim davant la contradicció del sentit comú, el dilema, sobre que "la intercooperació és necessària per treballar tots junts cap el camí que volem" però que "les cooperatives del mateix sector poden fer perillar la sostenibilitat econòmica del projecte col·lectiu". La tensió ideològica recau en entendre la intercooperació pel bé de la cooperativa o pel bé comú del cooperativisme i de la societat.

### **Arrelament desubicat al territori**

El cooperativisme té com a valor ideològic cooperatiu l'interès pel territori o l'arrelament territorial. Tot i això, és un dels principis que costa més d'observar en la pràctica cooperativa, i fins i tot s'expressa com a que és inexistent.

"Jo puc parlar del districte que conec, que és l'Eixample, i fins ara teníem a l'Eixample si no recordo malament, un registre d'unes 200 i pico cooperatives registrades, que potser hi ha més o menys... quantes d'elles, em pregunto, es relaciona amb els moviments socials, associacions veïnals, des de les seves pràctiques, per exemple si som una cooperativa de la construcció en el barri de la sagrada família, estem ajudant a les veïnes? Ajudant a que tinguin materials o serveis més fàcils? estem resolent algunes necessitats? No sé, el que m'he trobat en molts casos és que no existeix ni aquest interès, bueno, com qualsevol altre empresa, que segueix el seu propi interès, que òbviament no tots els mercats passen pel territori, no?" (Cooperativa E. Intervenció social).

També s'expressa que quan hi ha un interès pel territori no és per l'arrelament territorial, per la voluntat de promoure beneficis pel territori, sinó pel propi interès individual de cada cooperativa. És a dir, les cooperatives com a consumidores del territori, no com a agents proactius i recursos en el territori.

"Aquesta vinculació en el territori costa molt d'entendre, hi ha cooperatives que encara pensen en clau de consumidors quan es vol promoure l'arrelament territorial. L'economia col·laborativa dels comuns és molt més interessant : aquí la ciutadania és proactiva, som productors també, som tal.. tota aquesta pantalla el cooperativisme se'l va perdre. Costa molt donar-te a entendre com un actiu i un recurs en el territori." (Cooperativa D. Intervenció social).

"Crec que hi ha un principi cooperatiu de vinculació i implicació de la comunitat que és inexistent en món del cooperativisme. Ara que no ens escolta ningú... (riures) no s'ha d'entendre la inclusió en el territori o la comunitat com si fos una responsabilitat corporativa, perquè entenem els monopolis, però en el fons la gran majoria de cooperatives no deixa de ser això." (Cooperativa D. Intervenció social).

A més, una de les funcions socials en sí de les cooperatives – com és la de generar ofertes laborals – s'entén com a bàsica, i que pel fet de realitzar-la ja s'està repercutint en el territori;

i per tant, es deixa com a secundari o sense prioritzar l'interès i l'arrelament territorial. Fet que demostra la diversitat de significats amb la que s'identifica aquest principi cooperatiu.

Per exemple, la cooperativa que no estigui gens enxarxada quan està posant que lo important són les persones ja esta fent una funció social, ja que hi ha empreses que si poden acomiadar per tal que la feina que abans feien 10 fer- la 8 , ho faran. Hi poden haver cooperatives que diguin, no, ho podem fer, potser no tenim tants beneficis però podem seguir amb 10 persones. Així, ja seran 2 persones que no s'aniran a l'atur i estàs fent una funció social. Fins i tot en aquest cas, que ni t'interessa el territori i te la pela qui esta en el mon cooperatiu, però ja estàs fent una funció social. Si a més t'interessa el territori que tens al voltant, o amb altres grups de la zona pots col·laborar per crear una millora social, o resoldre un problema, o una necessitat, encara més. Però fins i tot a la part més bàsica ja hi ha una funció social.” (Cooperativa J. Comunicació).

Com es pot observar en els fragments de les entrevistes, les persones participants utilitzen el mecanisme psicodiscursiu de *corroboració* per tal de confirmar que, com són persones que coneixen el món cooperatiu o viuen en un territori concret, saben que l'interès pel territori és inexistent. A més, en la majoria de discursos que esmenten aquest tòpic, hi ha el mecanisme de *extrematisation* (Edwards i Potter, 1992) per tal de demostrar que realment és un principi molt poc vist a la pràctica cooperativa (“de més de 200 cooperatives en un barri, cap demostra un arrelament territorial”- Cooperativa D. Intervenció social).

En el recorregut de l'acció discursiva de l'últim fragment es pot observar el mecanisme de renúncia, ja que intenta rebatre les conseqüències socialment negatives d'expressar el poc interès o arrelament territorial de la cooperativa, explicant la funció social existent en la pràctica cooperativa. A més, d'utilitzar el mecanisme discursiu de *footing* (Edwards i Potter, 1992) al parlar d'una cooperativa en tercera persona quan es tracta d'una pròpia vivència.

També, és necessari observar les posicions dels subjectes, les quals es mostren com a una posició d'experts del món cooperatiu i del principi territorial sense especificar quina és la seva pràctica concreta per a fer-lo realitat. Diferenciant entre ells/es mateixos/es i les cooperatives que no el compleixen.

D'aquesta manera, tenim davant la contradicció del sentit comú, el dilema, sobre que “l'interès pel territori ha d'existir perquè és un principi cooperatiu i les cooperatives haurien de ser agents proactius del territori” però “hem de continuar realitzant la funció social bàsica d'auto-ocupació perquè té una implicació en el territori”. Dilema que expressa la tensió ideològica sobre “un cooperativisme arrelat per a la transformació social” o “un cooperativisme interessat pel territori pel benefici de les cooperatives”.

## Exclusió social per a resoldre necessitats col·lectives

El cooperativisme s'entén com una manera de resoldre necessitats col·lectives, tot i això l'accés a aquesta alternativa socioeconòmica és limitat. Les persones participants expressen que el cooperativisme no està arribant als col·lectius amb risc d'exclusió social. A més, és complicat sortir del cercle d'amistats a l'hora d'integrar més persones a la cooperativa. Així doncs, el debat està encès sobre si s'està fent un cooperativisme per a tothom, per a la transformació social de tota la societat, o només pot participar qui té un capital social, cultural, de temps, i econòmic de base.

“És handicap que té aquest *mundillo*. És una qüestió que té molt a veure amb el teu capital cultural i personal. En les cooperatives és una qüestió que s'està debatent: com fas per a que sigui una alternativa socioeconòmica d'autoocupació si no estàs arribant als col·lectius més vulnerables? i no és una qüestió econòmica, sinó perquè és una eina que ni la coneixen, o li manca capital relacional, o de temps, tot el que implica posar en marxa una cooperativa.” (Cooperativa H. Habitatge).

La tensió ideològica es pot observar en que la idea de voluntat per a la inclusió social de totes les persones hi és existent, però a la vegada hi ha la idea que per a engegar una cooperativa s'ha de fer amb un grup de persones que coneguis molt bé i amb confiança – fet que anul·la la voluntat inicial.

“En els que participo jo no som diversos, no tenim gent migrant, generacionalment sí, però de perfil socioeconòmic som molt similars, i de origen igual, som bastant homogenis... A nivell de cooperatives, necessites un recorregut comú, una idea de grup, i un grup que coneguis molt bé, perquè estaràs invertint molt de temps, i cal confiança en el grup per gestionar els conflictes... Cal un recorregut previ, és un factor necessari, és temps, diners, capital relacional, un grup fort i que coneguis les necessitats de cadascuna.” (Cooperativa H. Habitatge).

També, cal destacar que la justificació sobre aquest fet és que no hi ha prou capacitat per a fer una bona selecció de persones, i que també depèn de la voluntat personal de cadascú per apropar-se a les cooperatives. Fet que mostra que la tensió ideològica continua i amb falta de coneixements sobre com resoldre-la.

“Un altre problema que ens passa, i a nosaltres més, perquè ets petit i no tens recursos per fer selecció, jo no sé si és dolent, però la gent que entra nova, és del teu cercle, a vegades és del teu centre professional no vull dir que només dels teus *coleguis*, entra perquè a nivell productiu és guai que entri, però es cert que potser no entrarà algú aleatori que no tingui res a veure amb tu, llavors clar a vegades és difícil oxigenar aquest espai i que entri gent completament nova, a vegades potser és per que cal que aquesta gent completament nova s'hi apropi i llavors sí que podrà entrar i veure-la, moltes vegades es molt difícil trobar a algú, no pots fer un procés de selecció, amb no sé quantes persones i no sé quantes entrevistes, intentar ser lo més just possible, en empreses petites passa, no només cooperatives.” (Cooperativa J. Comunicació).

Com es pot observar en els fragments de les entrevistes, les persones participants utilitzen el mecanisme psicodiscursiu de consens per a mostrar que no són els únics amb aquesta tensió, sinó que és un problema generalitzat del cooperativisme (“un problema que ens passa”, “és un handicap d'aquest *mundillo*”, “a nivell de cooperatives”). Tot i això, també s'utilitza el

mecanisme de corroboració per tal de justificar des de la pròpia vivència el motiu per a que els hi passa (“i a nosaltres més, perquè ets petit i no tens recursos per fer selecció”).

En el recorregut de l'acció discursiva de l'últim fragment es pot observar el mecanisme de renúncia, ja que es permet dir que qui entra en les cooperatives és del cercle d'amistat, però seguidament es protegeix de les conseqüències socialment negatives que aquest fet pugui tenir, dient que entren persones professionals. I un cop deixat això clar, es torna a permetre dir que no entrarà ningú aleatori que no coneguin anteriorment. I així contínuament.

És important també observar que les persones que expressen aquesta tensió ja són dins del cooperativisme. Per tant, parlen des de la posició de poder d'estar dins del cooperativisme sense tenir la contraposició de les idees de les persones que no hi poden accedir.

En conclusió, es pot identificar la contradicció del sentit comú, el dilema, de “no està bé excloure persones del cooperativisme” però “hem de garantir els factors bàsics per a que la cooperativa funcioni” / “ser conscients de les capacitats que tenim”. Dilema que expressa la tensió ideològica entre “cooperativisme amb dinàmiques assistencialistes” o un “cooperativisme amb dinàmiques d'apoderament col·lectiu per a tothom”.

### **Autogestió subvencionada**

El cooperativisme s'entén com una eina per crear mecanismes d'autogestió, d'autonomia, per crear les pròpies normes de funcionament... un espai de ciutadania activa i organitzada de manera horitzontal; tal i com mostrava l'anàlisi temàtic dels significats del cooperativisme. És interessant observar, en les entrevistes dels participants, les tensions ideològiques que apareixen quan en aquest concepte i significats es suma l'Administració.

L'Administració és present en el finançament de projectes de les cooperatives – no de totes – ja que aquestes l'hi proveeixen productes o serveis. Les persones participants expressen com aquest fet trenca amb les primeres idees comentades sobre els significats ja que – entre d'altres motius –, al entrar en aquesta roda, l'Administració pot jugar el rol de poder de marcar els ritmes, els temps, el com de l'activitat, les dinàmiques de treball... I per tant, es corre el risc que el principi d'autogestió, d'autonomia i d'horitzontalitat quedi diluït. Per aquest motiu, la tensió ideològica recau tant en si l'Administració hi ha de ser present com en, si hi és, quin rol ha d'adoptar.

“Lo que a priori és *algo* positiu, i ho és, està sent complicat, i des del nostre punt de vista particular una mica més, perquè nosaltres el principi d'autonomia i d'autogestió el tenim molt marcat, marcat amb foc, i molts cops l'administració t'acaba portant per camins, sobretot camins, tempos i per maneres que no son les maneres de l'economia social i solidaria o el cooperativisme.” (Cooperativa F. Finances).

“Penso que encara no hem pogut encaixar l'autonomia del moviment de la economia social i solidària i una administració que la vol ajudar, crec que no ho hem sabut encaixar. És a dir, quin és el paper de l'administració en tot això? (...) I llavors és el meu punt de vista - altra persona et dirà que quina meravella que tinguem aquesta administració que ens esta ajudant tant -, la meua visió és que no ens hem entès perquè l'administració segurament el que ha de fer... no ha de fer gens un paper protagonista, no ha de marcar tempos sinó ha de marcar les condicions a l'ecosistema, diguem-ne social, necessàries per que es pugui desenvolupar millor l'economia social i solidaria. Però no ha de fer intervenció directa, (...) no intervenir en tempos, al desenvolupament de la xarxa, a substituir coses que s'està fent des de fora de l'administració perquè al final hi ha una aportació aquí, i hi ha una confusió d'espais.” (Cooperativa F. Finances).

Igualment, existeix la diversitat d'opinions en aquest debat:

“En la cultura cooperativa ens reivindiquem com a subjectes, també com un actor més, i amb la pròpia autonomia i autogestió i espai de poder propi. I hi ha diferents tensions, des de cap tensió, fins a terme mig, on es pensa que l'administració és un actor més, i es pot treballar des de una posició d'igualtat, i altra gent, que treballa molt més a la contra.” (Cooperativa D. Intervenció social).

“S'està començant a parlar de co-producció, de polítiques públiques que siguin públic-cooperatives, comunitàries, però hi ha molta feina per part de l'administració. Els principis del cooperativisme no són una cosa súper bonica i fascinant i ja està, sinó intensem veure com es poden treballar des de dins de l'administració” (Cooperativa K. Intercooperació).

A més, aquest fet fa repensar a les persones participants en el rol de les cooperatives, com es posicionen en aquest mar d'agents que poden entrar o no en el cooperativisme. Hi ha preguntes obertes sobre: quin ha de ser el rol de les cooperatives? Només proveïdores de serveis o uns actors més en el territori?

“Són models complexos que ens interpel·len en repensar els nostres rols: l'administració és facilitador? però també els propis actors. Una guerra que tinc és que les cooperatives no som només proveïdors de serveis, no, no... jo soc un actor més de la comunitat, i a part tinc una línia econòmica clara, però la meua feina té un sentit, insert en un model de col·laboració.” (Cooperativa D. Intervenció social).

També apareix el tema de l'actitud que hauria de tenir l'Administració en relació a l'equilibri entre l'exigència en el treball que demanen i la valoració dels objectius i principis cooperatius.

“Si, es suposa que l'administració és una mica més sensible que el mercat general, que a algunes empreses mercantils els hi pots fer repel·lits i tot, però l'administració és més sensible en general, però hi ha casos que no, que li és igual i que fins i tot t'exigeix igual o pitjor. Però si tu estàs fent un servei o producte, la exigència de qualitat està bé, que no estic dient que hagin d'exigir menys, o ser com els pobrecitos de ...eh que són cooperativa... La exigència ha de ser la mateixa, però socialment estàs fent una funció i s'ha de valorar.” (Cooperativa J. Comunicació).

Dins de l'opció que l'Administració ha de ser facilitadora, apareixen diverses temàtiques corresponents a possibles contradiccions. Una de les principals preocupacions relacionades amb els rols de l'administració i el principi d'autogestió del cooperativisme, és el tema de la dependència: que l'Administració sigui facilitadora pot portar a una relació de dependència amb aquesta.

“Una de les coses que podrien fer és facilitar altres coses, i la relació entre les cooperatives amb l'administració no ha de passar per la ..... o sigui em sembla molt bé l'aposta que estan fent per enfortir, però em fa por la dependència que puguin generar.” (Cooperativa E. Intervenció social).

“Llavors, no m'agraden coses com que depenem molt de l'administració, dels tempos que demana l'administració... i que quan fas projectes per ells, l'exigència, les manies i la valoració quantitativa, no?” (Cooperativa E. Intervenció social).

De fet, una de les confirmacions de les persones participants és que la relació de dependència econòmica ja existeix. I aquest fet porta a que la tensió ideològica quedi atrapada, sense una opció fàcil de reflexió i canvi.

“però de totes maneres estic d'acord amb la gent que reivindica l'autonomia del moviment. Ara mateix partim d'una posició de feblesa, molaria tenir una capacitat d'autogestió brutal, però som dependents de l'administració pública. Per exemple, la comunitat de [...] és 100 % finançada de l'administració pública. Molt bé que siguem autònoms, però *coleguis* aquí tenim un problema... Hem de tendir a que la nostra activitat no es vegi influenciada perquè es veu depenent econòmicament. Jo crec que partim d'això, que ara mateix no tenim prou estructures de força des del cooperativisme. No som operatius per no tenir estructures de força i això és una relació perversa, perquè no tothom s'atreveix a fer un confrontament clar amb l'administració, perquè la meua viabilitat econòmica passa per tu.” (Cooperativa D. Intervenció social).

Així com en les altres tensions ideològiques analitzades destacava el mecanisme psicodiscursiu de consens, quan es parla sobre l'Administració no s'utilitza. I es prioritza expressar la diversitat de posicions dins d'aquesta temàtica.

L'acció social realitzada amb les formulacions discursives es veu representada amb el mecanisme psicodiscursiu de renúncia. Aquest fet pot representar els dubtes interns sobre si l'Administració ha de ser o no facilitadora, i les conseqüències – degudes a la dependència econòmica – si s'adquireix la posició del “no”. Així doncs, hi ha un continuu de idees que semblen contraposades sobre “tenim els valors d'autogestió i autonomia marcats amb foc” però “l'administració hauria de facilitar i/o hauríem de treballar conjuntament”.

Per aquest motiu, en la tensió ideològica sobre el rol de l'Administració en el cooperativisme és interessant analitzar les posicions dels subjectes en relació a les construccions i accions discursives que realitzen: apareixen expressions que ens porten a identificar que s'assumeix de manera normativa el rol de poder de l'administració, i la poca capacitat d'exercir poder per part de les persones que participen en el cooperativisme. Per altra banda, tot i la diversitat de posicions sobre si l'administració ha de ser o no facilitadora, en tot moment s'expressen dues posicions/bàndols: la de les cooperatives i la de l'administració. I no es comenta un concepte que englobi un “nosaltres” on s'inclogui la diversitat d'actors per fer cooperativisme.

En conclusió, es pot identificar la contradicció del sentit comú, el dilema, de “hem de garantir l'autonomia i l'autogestió de les cooperatives” però “l'Administració ha de ser facilitadora del cooperativisme”. Dilema que expressa la tensió ideològica entre “cooperativisme des del reformisme” o “cooperativisme des de l'anarquisme”. Ideologies que ja s'han observat en tensió al llarg de la història, explicada en la introducció del document.



## Ser mercat social sense fer mercat social

El cooperativisme té uns valors i principis dirigits a transformar el mercat capitalista. Per aquest motiu, es parla de crear mercat social: una estratègia per crear una circulació econòmica alternativa i coherent amb valors cooperatius.

“Això és una tensió fonamental, hauria d’haver sortit la primera, també té molt a veure amb això. Encara que tu estiguis posant en marxa una iniciativa socioeconòmica amb uns valors, l’estàs insertant en un mercat capitalista que no té els mateixos valors. Per tant si tu en aquest context una variable de competitivitat és el preu, però no ho és per tu en tant a que tu no pots ser competitiu perquè tens uns valors que fan que no... i no pillis segons quins mecanismes, ..és una contradicció molt forta, per això es parla de mercat social. No és només iniciatives que s’han de crear, sinó s’ha de crear un model de circulació econòmica on tots els agents comparteixin els mateixos valors, productores, distribuïdores, agents de finançament extern... Així és com hauria de ser l’escenari a explotar, perquè per molt que proliferin les experiències i diran, *vale* ara t’has fet gran, surt al teu mercat capitalista... és un oxímoron d’alguna manera, s’ha de fer aquest salt d’escala, a un model de circulació i tots els *inputs* que es necessiten, finançament...” (Cooperativa H. Habitatge).

Com s’explica, la creació de cooperatives no és l’únic fet necessari per fer mercat social. Si només es té aquest fet, el cooperativisme es veu participant del sistema capitalista deixant-se influenciar per adoptar dinàmiques que ho garanteixin, com la competitivitat, encara que siguin contradictòries als valors ideològics cooperatius.

Tot i això, en el cooperativisme encara hi ha relacions amb el mercat capitalista que segueixen existint. Tot i la consciència ideològica, el consum tant de la pròpia cooperativa com el individual encara no passa pel mercat social. A més, tampoc pel que fa als clients als qui se’ls hi proveeixen els serveis. Per tant, tan els ingressos com les despeses continuen dins del circuit del sistema capitalista i sense alimentar el del mercat social.

“...el nostre sistema de telefonia i internet és Movistar, és una empresa que representa tot del revés del que volem construir, però és el que hi ha, no existeix res més. Nosaltres podem tenir la energia amb Som Energia, però qui ens porta la energia és Acnoc, i sinó a totes les energies de cases del mon, és Endesa, perquè està muntat així, la infraestructura és d’Endesa, llavors evidentment des d’aquest lloc, intentant transformar un món capitalista, super hegemònic, super majoritari, t’hi has de relacionar, inevitablement. (Cooperativa F. Finances).

“Un dels àmbits que per mi falta més per recórrer, i tenim menys consciència del poder transformador que té, és el consum, el consum individual. Perquè molts cops les empreses, en proveïdors intentem cercar dins del mercat social, molta bandera, però després nosaltres quan hem d’omplir la nevera, la gent se’n va al Mercadona, al Carrefour... i quan entenguem que si canviem això, transformarem molt molt molt, crec que aquí farem un pas. Perquè clar el tema econòmic no te’l nego, però es una qüestió de prioritats, perquè estem disposats a pagar 500€ en un mòbil però no 1,5€ en un enciam. Queda molt camí de conscienciació. Jo per sort amb la meua companya és una persona que te una consciència pel tema del consum, i un intent de desenvolupar la coherència amb això molt elevat que m’ha permès a mi caminar en això. Se lo dificultós, sé les dificultats que hi ha... Jo no tinc fills, no tinc per tant unes despeses que potser altres persones amb 2 o 3 criatures diuen es que jo vaig així, i evidentment jo m’aniré al Mercadona a comprar, però es una qüestió de prioritats, jo no li puc recriminar, i soc conscient que genera un esforç perquè has d’anar a diferents llocs i necessites més temps, segurament és més diners... Però crec que els beneficis a nivell conjunt que podria portar això, si l’actuació fos molt global, crec que son brutals i crec que és una potencialitat que no tenim explotada ni dintre de l’economia social i solidària que és on figura que hauríem d’estar conscienciats. Per

tant, un dels camins més llargs per recórrer és aquest, el consum des d'un prisma individual. (Cooperativa F. Finances).

Com es pot observar, existeix una tensió ideològica per si la participació al mercat social és possible per la oferta de la que disposa i per tant, no consumir-hi depèn de la conscienciació de cadascú, de les prioritzacions que tingui. O per altra banda, el mercat social encara no és prou complet i per tant “és el que hi ha” i “no podem fer-hi res ara mateix”.

En els fragments seleccionats de les transcripcions de l'entrevistes es pot observar com la mateixa persona utilitza mecanismes psicodiscursius per tal d'expressar idees que excusen que a la seva cooperativa no es consumeixi al mercat social. Però després, utilitzant el mecanisme de inoculació del interès, centra l'atenció a les persones individuals, acusant-les de no participar amb el que seria veritablement transformador. A més, necessita el mecanisme psicodiscursiu de renúncia per dir que “no pot recriminar res a les persones”, però a la vegada ho realitza dient que “és una qüestió de prioritats”.

En conclusió, es pot identificar la contradicció del sentit comú, el dilema, de “hem de consumir i promoure el mercat social” però “el mercat social ha de ser coherent amb les nostres necessitats”. Formant d'aquesta manera, una altra tensió ideològica que fa referència a quina concepció tenim sobre el mercat social: “el mercat social com un sistema existent” o “el mercat social com un sistema que fem entre tots”.

### **Cooperar és assecar els moviments socials**

El cooperativisme es comprèn com una eina per a la transformació social. Tot i això, existeixen dilemes sobre des d'on ha de ser aquesta transformació, com s'està realitzant i què es vol aconseguir.

Les persones participants expressen que si el cooperativisme no participa de les mobilitzacions socials, només estarem intentant millorar aspectes de les pròpies cooperatives en sí sense tenir en compte la globalitat del problema i per tant, aconseguint una transformació social. Aquesta idea també es contraposa amb l'anàlisi de significats sobre cooperativisme ja que, si es confirma que hauria de ser així, trenca amb la comprensió que les cooperatives ja són ‘transformadores socials’ pel simple fet de ser i existir.

“El cooperativisme no sempre és inclusiu, com en els coles que es creen petits guetos, que no té perquè ser així però cal vigilar, perquè estàs creant petites elits, perquè anar a un *cole* cooperativa és més guai que a un públic. També, al cooperativisme volem millors condicions de treball però no ens hem d'oblidar de la resta de treballadors, perquè si no estem lluitant nosaltres per la nostra parcel·la, i som la aristocràcia de los *trabajadores*, una mica, no? He de dir que hem d'anar a les vagues generals i a totes les mobilitzacions, i estar amb tots els treballadors...” (Cooperativa J. Comunicació).

A la vegada, les participants els preocupa que l'activisme en moviments socials per part de les persones treballadores en cooperatives no s'està fent realitat, sinó al contrari. El cooperativisme sembla ser comprès com un activisme social des del teu propi espai laboral, fet que provoca un buidatge de l'activisme social des del carrer. Tal com mostra el següent fragment de l'entrevista, existeix un dilema entre haver prioritzat l'activisme des del treballar en una cooperativa i seguir donant-li importància a l'activisme dels moviments socials, sense que això sigui compatible amb el que s'ha prioritzat.

“És una mena de pregunta que llanço. Jo abans en la gestió del temps de treball en una empresa on te la paguen i surts i ja està, allà tenia més temps per dedicar a l'activisme. En canvi ara crec que sóc més productiva i em gestiono millor el meu temps, i puc fer més coses de les que feia abans, però la teva feina dins d'una cooperativa també és la teva manera de fer activisme. Llavors quan dic: *osti*, els divendres a la tarda a [...] hi ha *mogollón* de penya *currant*, i segurament, les persones que estem al món cooperatiu treballant, també som molt actives a nivell activista. Però *luego* veig que les cooperatives de consum estan baixant, i *vale* li estem dedicant més temps a la feina com a activisme, i estem deixant, prioritzant, un consum de menjar més capitalista, perquè es *agroecologic* però no deixa de ser un: consumir *algo*, així sense implicar-te, llavors jo tinc el debat aquí, què està passant?, és un moment on més gent podem estar saltant a treballar en el món cooperatiu, però en canvi el sistema de cooperativa de consum que ens permetia ser cooperativista des d'un altre lloc l'estem perdent. Ara pots consumir més a l'àmbit cooperatiu (de salut, d'habitatge...), s'està perdent una part d'organització que per mi va ser la primera experiència cooperativa i que potser per molta gent és la porta d'entrada a una nova manera de diferent d'organitzar-se i consumir.” (Cooperativa C. Alimentació).

Quan s'analitza el com s'està fent la transformació apareix com a idea principal la falta d'espais de reflexió. Encara que es consideri que la transformació social no serà possible sense debatre què és el que ens agradaria millorar, preval la idealització del cooperativisme. A més, es considera que la idea que en el cooperativisme tot va bé i és molt bona alternativa, sense complicacions, és generalitzada; i que sense visibilitzar les tensions mai es podrà fer res per solucionar-ho. I igualment, es retorna a l'argument que no s'està reflexionant sobre tota aquesta temàtica, creant un dilema sobre què és el més urgent i què és el més important.

“I potser tothom creu que el món cooperatiu és un camí de roses però no, i creiem que hi ha que visibilitzar tot això.” (Cooperativa G. Assegurances).

“Era una mica l'objectiu, no per anar-ho a destruir però, sinó el contrari. No és un món súper bonic. És clar, si s'han de buscar millores també s'ha de dir això.” (Cooperativa F. Finances).

“Com veus intento desmitificar una mica el món de l'unicorn que a vegades ens posem, i que jo mateix em situo eh... però dificultats hi ha” (Cooperativa F. Finances).

“Hem posat en el qüestionari un munt de reptes que no són impossibles, però hi ha molt poqueta gent que està fent aquesta reflexió.” (Cooperativa K. Intercooperació).

“Una altra tensió és “l'urgent i lo important”. Al final tot passa per la viabilitat econòmica, “*bateas*” per a treure projectes, però això és sostenible? estàs gaudint? Estem fent un espai cooperatiu de qualitat? Respon al que ens havíem imaginat? “Sí, sí, *bueno*, això ja ho parlarem a l'assemblea”. I llavors clar, com que anem a *tope* doncs ja ho farem a l'octubre, i quan arribem a l'octubre continuarem igual, amb les mateixes urgències. Llavors aquestes tensions les tenim bastant irresoltes. I no són qüestions única i exclusivament del cooperativisme sinó de tot projecte col·lectiu” (Cooperativa D. Intervenció social).

A la vegada, existeix un altre dilema dins d'aquest àmbit sobre què és el que es vol aconseguir. La importància per resoldre la necessitat de crear espais de reflexió per a millorar, es veu confusa amb afirmacions sobre que les tensions sempre existiran. A més, també es dissol la idea que el cooperativisme és una alternativa post-capitalista per a la transformació social; considerant-lo en aquests moments una transició i no una alternativa actual en sí mateixa.

“...hem de acostumar-nos a treballar des del *disenso*. Pot ser que sí, jo crec que podem conviure en el marc del *disenso*. És un gran aprenentatge que hem de fer.” (Cooperativa D. Intervenció social).

“Jo crec que aquestes qüestions que t'estic dient sempre hi seran, altra cosa és que les reconeixem, les entenem, i que les visquem com tensions. Llavors, les tensions les hem d'atendre però sempre hi seran.” (Cooperativa F. Finances).

“Intentem desenvolupar o caminar cap a models post-capitalistes, o que superin el capitalisme i que desenvolupin altres models econòmics. Jo crec molt que nosaltres no som una eina post capitalista, som una eina de transició cap a un escenari post capitalista. Però nosaltres a un escenari post capitalista, si és que l'aconseguim, no servim. Servim per fer el camí perquè no ens podem relacionar amb el mon capitalista.” (Cooperativa F. Finances).

Aquests últims fragments de les entrevistes mostren dubtes sobre la potencialitat col·lectiva actual, la qual s'esmentava quan es preguntava pels significats del cooperativisme. Sembla que la reflexió sobre les tensions porta a un sentiment de debilitat encara més fort, en el moment que sorgeixen més dubtes sobre què és actualment el moviment cooperativista i sobre el què es pot arribar a aconseguir realment. I com s'ha pogut observar en l'anàlisi dels significats, els resultats que s'obtenen en el cooperativisme tenien molta rellevància per a consolidar la seva comprensió.

D'aquesta manera, es construeix un dilema sobre que “el cooperativisme té potencialitat per a ser una alternativa post capitalista per a la transformació social” però “el cooperativisme necessita els moviments socials per a la transformació social”. L'aparició d'aquestes dues idees xocants destapen complicacions com les esmentades anteriorment. I crea tensions ideològiques sobre si quan parlem de cooperativisme estem prioritant i promovent només un “activisme laboral” o un “activisme social global”. Aquest fet suggereix la tensió entre “mobilitzar” i “pacificar” com a objectius i conseqüències del cooperativisme.

### **Visió compartida però respectant la diversitat**

Una de les paraules que es repeteix més quan s'intenta definir cooperativisme és el fet de compartir. Després d'haver observat les vàries tensions ideològiques existents, també sorgeix el dilema sobre si el camí és anar cap a una visió compartida i comuna o hem de saber gestionar la diversitat de mirades i perspectives.

Com es pot observar en el fragment de l'entrevista que es copia a continuació, la persona participant expressa que la dificultat es dona en el moment que costa trobar una visió compartida, necessària per la sostenibilitat del projecte. Existeix la preocupació que si no hi

ha una visió compartida del projecte col·lectiu floreixen les exigències de les necessitats individuals, creant tensions per comparacions de privilegis entre les persones treballadores a la cooperativa. Per expressar aquesta perspectiva del dilema entre visió compartida o respectar la diversitat de mirades, la persona participant utilitza un mecanisme psicodiscursiu de corroboració en el moment que parla des d'una veu amb experiència, ja que "el seu projecte és molt madur". A més, es mostra com no està ben acceptat socialment dir que si es fan explícites les necessitats individuals sorgeixen dificultats. Per això és necessari el mecanisme de renúncia per tal d'acabar justificant que les necessitats es poden expressar i s'han de treballar.

"Segur, la dimensió col·lectiva del projecte. Una cooperativa és un projecte socioeconòmic, socio-empresarial, i per definició col·lectiu. I moltes vegades les dificultats estan en el fet de compartir totes les persones que integren els projectes, una visió compartida que garanteixi la sostenibilitat del projecte: estem pensant el mateix? Estem alineats en aquesta estratègia, capacitat de reflexionar estratègicament? Jo crec que una de les dificultats, sobretot en projectes com el nostre, molt madur, estan molt aquí. Superada ja la corba d'aprenentatge, superades les dificultats de tresoreria i finançament, superades les complicacions tècniques, ens trobem això: el fet de compartir projectes col·lectivament amb una perspectiva horitzontal de les persones, hem de garantir la participació de totes les persones... com ho fem això per estar alineats en l'acció del dia a dia i a llarg termini? Aquí trobem més friccions, es barregen percepcions, rerefons culturals de cadascú, aspiracions, expectatives... i aquí operen elements que es fan explícits: per exemple, jo vull cobrar més, vull treballar menys hores, perquè aquest surt abans que jo?... i amb històries que operen per sota, no explícites, però que també influeixen. Però en un projecte col·lectiu ha de poder sortir això i ho hem de poder treballar col·lectivament." (Cooperativa G. Assegurances).

També s'afegeix que encara que siguin petits detalls els que no permeten tenir una visió conjunta, afecten en el dia a dia, i que fins i tot aquests no haurien d'existir perquè tot funcionés a la perfecció.

"Semblen disquisicions teòriques però si les passes al dia a dia sembla que funcionen. Ara si totes les compartíssim igual seria de puta mare, però cadascú ve d'on ve i per això venen les tensions, ja que cada una accepta o no accepta fins a cert punt aquestes reflexions." (Cooperativa G. Assegurances).

El dilema torna a ressorgir quan s'expressa que el conflicte existeix perquè hi ha una diversitat de mirades, no una visió conjunta. Però a mesura que es sumen més formulacions discursives també s'arriba a la conclusió que la diversitat de mirades no és conflicte, sinó enriquiment.

"Les dificultats en aquí... A veure, això existeix. Crec que qui digui que no està mentint. Hi ha tensions i dificultats, hi ha vegades que tens visions diferents, xocs amb persones, és aquella frase de no pots evitar un conflicte. El tema està en com el gestiones, i tu pots tenir conflictes i la gestió vol dir que no et desgasta a nivell equip humà. Conflicte vol dir que veus les coses d'una manera diferent, i no passa res. De fet, això és inclús positiu. Jo per exemple tinc visions diferents, i jo penso una cosa i no és allò, però no passa res perquè el tema és com t'ho gestiones tot això. I jo sento que jo i totes les persones que estem aquí tenim la possibilitat de dir la nostra, de definir cap a on va la nostra entitat. Per tant, jo crec que en aquest sentit el repte és això, saber gestionar que no hi ha una visió comuna, sinó que el contrari, i això enriqueix." (Cooperativa F. Finances).

Afegir que el dilema s'accentua en el moment que la perspectiva personal i la col·lectiva es veuen com dues mirades contraposades, i no complementàries o enriquidores com s'expressava anteriorment. A més, existeix l'exigència que pel fet d'estar en un projecte col·lectiu tens unes obligacions que no et pots saltar i que passen per assumir uns principis de manera sine qua non.

“Hem de garantir l’ accés igual als drets i les obligacions d’ un projecte col·lectiu i això dota el caràcter col·lectiu i per tant, comunitari; fonamentat en els principis de solidaritat, autogestió, d’autoresponsabilitat... que consolidi el projecte cooperatiu des de la seva base. De fet, estem anant a coses molt bàsiques i més humanes, però a vegades són aquestes les que estan al final de l’armari i no les trèiem a passejar mai. Però t’hi trobes eh? De pensar, des de on estàs parlant? Des de la teva perspectiva personal o des de la consciència que estàs en un grup?” (Cooperativa G. Assegurances).

D’aquesta manera, sorgeix un dilema entre la necessitat de compartir una visió conjunta en el cooperativisme per tal de garantir la seva sostenibilitat i no viure en un conflicte permanent. I per altra banda, també de sentit comú, el permetre i respectar la diversitat de perspectives dins del cooperativisme ja que formaria part d’un enriquiment. La tensió ideològica recau, per tant, en “el nosaltres per davant de l’un” o “l’un formant un nosaltres”.

És important destacar la rellevància d’aquesta tensió i saber entendre-la, que hi hagi consciència de la seva existència. Ja que si no es resol la tensió entre mirades des de la individualitat i des de la col·lectivitat, és possible que creixin les complicacions per transformar les anteriors tensions ideològiques explicades.

A continuació, es mostra la taula de resultats per tal de presentar de manera visual totes les tensions i les subtensions que s’han analitzat i identificat de les persones participants.

LES TENSIONS IDEOLÒGIQUES EN EL COOPERATIVISME	
TENSIONS	SUBTENSIONS
COOPERATIVISME AMB POCOS COOPERATIVISTES	<p>Ser eficients econòmicament ↔ Conservar els valors cooperativistes</p> <p>Seguir una cultura cooperativa ↔ Acceptar vulnerabilitats i aprendre</p> <p>La cultura cooperativa com una lògica a adoptar pels cooperativistes ↔ com una lògica a construir i aprendre col·lectivament</p>
DEMOCRÀCIA INTERNA IRREAL	<p>El cooperativisme ha de ser democràtic ↔ ha de ser eficient</p> <p>Totes les veus han d'estar representades ↔ Tothom ha d'assistir als espais de decisió</p> <p>Democràcia interna, una qüestió de voluntat personal ↔ una qüestió col·lectiva a resoldre</p>
LES PERSONES AL CENTRE PERÒ SENSE CURES	<p>Cooperativisme que posa les persones al centre ↔ Cooperativisme que posa per davant el projecte col·lectiu</p> <p>Necessitats personals ↔ Necessitats col·lectives</p> <p>Bones condicions laborals ↔ Ser eficients al mercat</p>
REAPROPIACIÓ DEL TREBALL PER L'AUTOEXPLOTACIÓ	<p>Fer mercat social ↔ Entrar al mercat capitalista</p> <p>S'ha de donar tot pel bé del projecte col·lectiu ↔ El cooperativisme ha de garantir bones condicions laborals</p> <p>El valor del benestar personal de les persones cooperativistes ↔ El valor de la continuïtat de la cooperativa com a projecte col·lectiu</p> <p>El bé del col·lectiu per aconseguir el bé personal ↔ El bé personal per aconseguir el bé del col·lectiu</p>
HORIZONTALITAT JERARQUITZADA	<p>Horitzontalitat sense lideratges ↔ amb lideratges per un funcionament eficient</p> <p>Horitzontalitat per la igualtat de drets ↔ Jerarquies per l'eficiència organitzativa</p> <p>Desigualtats per qüestions de gènere ↔ per qüestions de personalitat</p>
PROMOCIÓ DEL FEMINISME AMB DESIGUALTAT DE GÈNERE	<p>Promoció del feminisme ↔ Aplicació del feminisme</p> <p>Promoció de valors del feminisme de la igualtat ↔ Promoció de valors de l'economia feminista</p>
INTERCOOPERACIÓ COMPETITIVA	<p>Principi cooperatiu ↔ Voluntat personal</p> <p>Lògiques competitives pel bé del projecte col·lectiu ↔ Lògiques cooperatives pel bé dels projectes col·lectius</p>
ARRELAMENT DESUBICAT AL TERRITORI	<p>Cooperativisme arrelat al territori per a la transformació social ↔ Cooperativisme interessat pel territori pel benefici de les cooperatives</p>
EXCLUSIÓ SOCIAL PER A RESOLDRE NECESSITATS COL·LECTIVES	<p>Inclusió social al cooperativisme ↔ Confiança entre les persones de la cooperativa</p> <p>Evitar l'exclusió social en el cooperativisme ↔ Garantir factors bàsics pel funcionament de la cooperativa</p>
AUTOGESTIÓ SUBVENCIONADA	<p>Cooperativisme amb lògiques assistencialistes ↔ Cooperativisme amb lògiques d'apoderament col·lectiu per a tothom</p> <p>Garantir els valors d'autonomia i d'autogestió de les cooperatives ↔ L'administració ha de ser facilitadora del cooperativisme</p> <p>Cooperativisme des del reformisme ↔ Cooperativisme des de l'anarquisme</p>
SER MERCAT SOCIAL SENSE FER MERCAT SOCIAL	<p>Construir i promoure el mercat social ↔ El mercat social ha de ser coherent amb les nostres necessitats.</p> <p>El mercat social com un sistema existent ↔ El mercat social com un sistema que fem entre tots</p>
COOPERAR ÉS ASSECAR ELS MOVIMENTS SOCIALS	<p>Activisme laboral ↔ Activisme social global</p> <p>Cooperativisme té potencialitat ↔ necessita els MMSS per a la transformació social</p> <p>Transició post-capitalista ↔ Alternativa actual post-capitalista</p> <p>Pacificar ↔ Mobilitzar</p>
VISIÓ COMPARTIDA PERÒ RESPECTANT LA DIVERSITAT	<p>La diversitat de mirades és conflicte ↔ La diversitat de mirades és enriquiment</p> <p>El nosaltres per davant de l'un ↔ L'un formant el nosaltres</p>

Figura 6. Les tensions ideològiques en el cooperativisme

### **6.3.LES IMPLICACIONS DE LES TENSIONS IDEOLÒGIQUES A LA PRÀCTICA**

Les tensions ideològiques que s'han identificat en l'anàlisi del discurs, tenen unes repercussions a la pràctica del cooperativisme. Tot i que en l'anterior apartat ja s'han pogut entreveure, a continuació s'explicitaran en més detall.

**Dinàmiques de competitivitat i prioritació de l'eficàcia econòmica.** Existeixen influències de l'entorn capitalista que fan adoptar dinàmiques, com les de competitivitat, i prioritzar valors, com els de eficàcia econòmica, que no són coherents amb els principis i valors de la cultura cooperativa.

**Democràcia interna complicada de portar a la pràctica.** Com comenten les persones participants a la recerca, hi ha dificultats en la presa de decisions col·lectives. Es remarca amb un major nivell en el cas de les cooperatives de segon grau i les que tenen una dimensió més gran de persones que integren la cooperativa. També afecten la falta de transparència interna i l'ús de mitjans digitals no adequats. A més, de la saturació pel temps i quantitat d'assemblees. Aquests aspectes influeixen a la democràcia interna, perjudicant-la. Llavors, i posant en relació la primera dificultat esmentada, l'eficiència dels projectes passa per davant de la democràcia. A més, es dilueix la igualtat de veu de totes les persones de la cooperativa: existeixen idees internes que afecten el principi d'una persona un vot; ja que els prejudicis interns entre les persones treballadores – com el seu nivell d'implicació –, fa que es creguin amb més o menys dret a vot.

**Falta d'espais de cura per les persones.** La tensió entre les necessitats individuals de cada persona i les necessitats per a la sostenibilitat de la cooperativa, fa que es deixin de prioritzar espais com els de cura de les persones. Tot i ser un dels significats principals sobre què s'entén per cooperativisme, el fet que les persones són el centre.

**Condicions laborals precàries.** Els alts nivells d'exigència que es transmeten les persones treballadores en cooperatives, fan que estiguin vivint unes condicions laborals precàries. És el que anomenen de manera molt normatitzada com "autoexplotació". Les condicions laborals són precàries, en major part, per la gran quantitat d'hores dedicades a les tasques productives de la cooperativa i un sou no equivalent a les hores treballades. A més, el context actual de les cooperatives fan que habitualment hagin d'oferir contractes laborals precaris en quant a hores, sou i estabilitat laboral.



**Rols de poder dins de les cooperatives.** Existeixen rols de poder en les organitzacions cooperatives, confosos sota el concepte de lideratges; ja que es consideren necessaris per a la eficiència del model socioempresarial, tot i el valor ideològic d'horizontalitat.

**Desigualtats de gènere.** Existeixen desigualtats de gènere que encara no han estat superades dins de les cooperatives. Per exemple, en les assemblees parlen més els homes que les dones, les dones assumeixen més les tasques reproductives de la cooperativa, o es poden viure micromasclismes. Això també és degut a la falta d'espais de reflexió per tal de consensuar quins valors feministes es promouen, i com s'apliquen a la pràctica de la cooperativa.

**Competitivitat entre les cooperatives.** Quan es parla de intercooperació, s'expressa la preocupació per la competència. Les persones participants confirmen que existeix competició entre cooperatives. Aquest fet pot repercutir a més dinàmiques d'autoexplotació per complir amb la lògica de competència del capitalisme, que es porta dins inconscientment. A més, és un principi en el qual no hi ha un consens absolut sobre el que significa, s'entén de maneres molt diferents. La diversitat de significats sobre el concepte de intercooperació ha tingut com a conseqüència, entre d'altres, que s'hagi aprovat una llei de cooperatives sense un consens de totes les cooperatives implicades.

**Desarrelament territorial de les cooperatives.** En el cooperativisme no es porta a la pràctica, o no es prioritza, el principi o valor ideològic cooperatiu d'interès pel territori. Sembla que la majoria de cooperatives no tinguin interès per l'entorn on s'ubiquen. A més, a vegades, es confon què significa l'arrelament territorial, i quan es dona només respon a interessos individuals de les cooperatives; no es realitzen accions pel bé comú del territori.

**Exclusió social en les cooperatives.** El cooperativisme inclou majoritàriament persones del mateix perfil social i econòmic, excloent la diversitat d'origen i de classe. El criteri de sostenibilitat per a la continuïtat del projecte col·lectiu, fa que les cooperatives es vulguin crear amb un grup d'afinitat, excloent a una diversitat de persones.

**Rol de poder de l'Administració.** El valor ideològic d'autonomia i autogestió es veu perjudicat amb les relacions amb l'administració. El fet que l'administració subvencioni econòmicament els projectes de les cooperatives – no en tots els casos – fa que aquestes hagin de complir amb uns tempos, ritmes, exigències i dinàmiques que no acostumen a ser coherents amb els seus valors ideològics. I l'existent dependència econòmica fa que les cooperatives tinguin problemes per posicionar-se ideològicament davant de l'Administració.

**Buidatge dels moviments socials** . El cooperativisme es significa com un activisme laboral. Tal i com expressen les persones participants, aquest fet ha provocat que cada vegada hi hagi menys persones actives en els moviments socials. Argumenten que si ja s'és actiu en una cooperativa – a la qual s'han de dedicar moltes hores – ja no es prioritza el seguir la vinculació activa amb els moviments socials.

**Falta d'espais de reflexió**. S'ha detectat que en el cooperativisme fan falta més espais de reflexió per tal de millorar les dinàmiques del seu dia a dia. A més, s'ha d'anar en compte amb aquests espais de reflexió ja que quan es parla de tensions creixen els sentiments de debilitat entre les persones que les expressen. També hi ha una falta de treball en la diversitat de mirades, ja que aquestes semblen emmascarades sota uns valors cooperatius “comuns”, i es conceben com a conflictes greus si surten a la llum.

Aquesta última implicació de les tensions ideològiques a la pràctica cooperativa, pot portar complicacions si en un futur es vol realitzar una intervenció psicosocial. Abans de presentar les orientacions per a una possible intervenció, és important recordar el missatge de Eagleton (2005) sobre que desemmascarar tensions pot portar a conflictes; però és la manera de detectar-los i atendre'ls pel bé comú del cooperativisme.

#### **Implicacions de les tensions ideològiques a la pràctica del cooperar**

Dinàmiques de competitivitat

Priorització de l'eficàcia econòmica

Democràcia interna complicada de portar a la pràctica

Falta d'espais de cura per les persones

Condicions laborals precàries

Rols de poder dins de les cooperatives

Desigualtats de gènere

Competitivitat entre les cooperatives

Desarrelament territorial de les cooperatives

Exclusió social en les cooperatives

Rol de poder de l'Administració

Buidatge dels moviments socials

Falta d'espais de reflexió

Figura 7. Les implicacions de les tensions ideològiques a la pràctica del cooperar

La taula presenta les implicacions explicades de manera esquemàtica. A l'Annex<sup>17</sup> es pot veure la taula completa on es resumeixen i es relacionen totes les tensions, subtensions i les implicacions a la pràctica cooperativa que comporten cadascuna d'elles.

---

<sup>17</sup> Veure Annex 5. Resultats de l'anàlisi temàtica discursiva sobre tensions i subtensions en el cooperativisme i les implicacions a la pràctica del cooperar.

#### **6.4. ORIENTACIONS PER A UNA POSSIBLE INTERVENCIÓ PSICOSOCIAL**

Els resultats de l'anàlisi realitzat en la recerca han permès delimitar unes primeres orientacions i pautes sobre com podria ser una possible intervenció psicosocial per a atendre les tensions ideològiques i les implicacions en el cooperar identificades; i així permetre la millora i el benestar de les persones participants en el cooperativisme.

La proposta d'intervenció podria seguir les pautes d'una Investigació – Acció – Participativa. Es tracta d'una proposta metodològica d'investigació i acció social amb una forta rellevància de la dimensió d'apoderament i de la dimensió política que impulsa el protagonisme dels 'subjectes' de la investigació (Ander-Egg, 2003). De fet, hi ha autors com Bartolomé (citat a Bausela, 2003) que l'anomenen Investigació – Acció – Cooperativa: “la investigación acción tiene una orientación cooperativa cuando algunos miembros del personal de dos o más instituciones deciden agruparse para resolver juntos problemas referidos a la práctica profesional.” (p.122).

Els aspectes destacats d'aquest tipus d'investigació-acció: l'apoderament de les persones, la participació activa, la cooperació per resoldre les necessitats col·lectives, la horitzontalitat entre tècniques i participants, etc., són coherents amb les lògiques del cooperativisme (tal i com s'han anat desenvolupant al llarg del document) i, per aquest motiu, s'ha considerat adequada com a orientacions per a la intervenció. En la següent taula es poden observar les orientacions i pautes d'una possible futura intervenció psicosocial:

***Orientacions per a la intervenció: Investigació – Acció – Participativa en el Cooperativisme***

<b>Fases</b>	<b>Accions</b>
<i>Disseny de la IAP</i>	Delimitació de la proposta del pla de treball Creació del grup motor i de la comissió de seguiment Familiarització: <ul style="list-style-type: none"> <li>- recuperació dels resultats de la recerca</li> <li>- validació dels resultats amb informants clau</li> </ul>
<i>Treball de camp</i>	Mapeig d'actors i relacions Grup de discussió per a la validació dels resultats de la recerca Tallers participatius per a la construcció col·lectiva d'una proposta d'intervenció psicosocial Tallers participatius per delimitar els eixos temàtics – tensions- que es voldran treballar al llarg del procés
<i>Anàlisis, interpretació i devolucions sistemàtiques i creatives de la informació</i>	Primer informe del procés d'IAP Tallers i tècniques per les devolucions i re-validacions dels resultats
<i>Pla i acció</i>	Organització de les propostes d'actuació pel canvi social impulsades pel grup motor Planificació de les accions Posada en marxa de les accions

Figura 8. Orientacions per a la intervenció: IAP en el cooperativisme  
 Taula adaptada de l'article de Ander-Egg (2003) i de Bartolomé (citat a Bausela, 2003)

Tot el procés serà acompanyat per les persones del grup motor, les quals s'intentarà que estiguin involucrades en el món cooperatiu. Aquestes seran les protagonistes del procés per tal de concordar amb els principis cooperatius d'autonomia, autogestió i horitzontalitat. A més, constantment es farà un seguiment i avaluació del procés per tal d'assegurar que s'estan treballant de manera adequada les tensions que es volen resoldre. I també, el procés no acaba amb la fase de 'pla i acció' sinó que es realitzarà amb una dinàmica circular: un cop acabada aquesta fase, es torna a la de re-disseny, treball de camp, interpretació, devolucions, etc., i així contínuament.

Amb els resultats de la recerca ja es disposa d'una prèvia familiarització corresponent a la primera fase de la intervenció. I també de la base per a poder justificar la importància que aquesta Investigació-Acció-Participativa es realitzi si es volen atendre les problemàtiques identificades.

## 7. CONCLUSIONS

---

La recerca ha permès complir amb els objectius plantejats inicialment. D'aquesta manera, s'ha pogut analitzar i identificar els significats que es produeixen sobre el concepte de cooperativisme. També s'ha identificat les tensions amb rellevància ideològica que existeixen i conviuen amb les cooperatives; així com les implicacions d'aquestes tensions a la pràctica del cooperar.

Pel que fa als significats del cooperativisme s'ha pogut observar com les persones participants entenen el concepte i el descriuen de manera semblant a la versió oficial i generalitzada: un projecte socio-empresarial caracteritzat per uns valors i principis ideològics, que permet ser una resposta a necessitats col·lectives; mitjançant la reapropiació del treball i de les condicions de vida. Els principis generals expressats són la gestió democràtica, la garantia de participació de les persones de la cooperativa, la horitzontalitat, l'autonomia i l'autogestió, una eina pel desenvolupament personal i professional, la intercooperació, l'interès per la comunitat i amb valors de l'economia feminista. Així doncs, representa una eina que posa les persones al centre i per sobre del capital.

Les tensions ideològiques que existeixen en el cooperativisme s'han pogut analitzar tenint com a base els significats identificats sobre què s'entén per cooperativisme. D'aquesta manera, les tensions amb rellevància ideològica existents s'han titulat com: Cooperativisme amb pocs cooperativistes, Democràcia interna irreal, Les persones al centre però sense cures, Reapropiació del treball per l'autoexplotació, Horitzontalitat jerarquitzada, Promoció del feminisme amb desigualtat de gènere, Intercooperació competitiva, Arrelament desubicat al territori, Exclusió social per a resoldre necessitats col·lectives, Autogestió subvencionada, Fer mercat social sense fer mercat social, Cooperar és assecar els moviments socials, i Visió compartida però respectant la diversitat.

Totes aquestes tensions tenen en comú la contradicció entre la consciència de la lògica cooperativa i l'aplicació de la lògica capitalista en les dinàmiques del cooperar. Així, els dilemes més rellevants que s'observen són per la consideració de la necessitat d'incorporar pràctiques competitives i el de prioritzar valors com l'eficiència econòmica, a la vegada que s'intenten no oblidar els valors i principis ideològics cooperatius. A més del gran debat entre l'individualisme i el col·lectivisme que acaba tenyint totes les tensions: el desequilibri entre les necessitats personals i les necessitats de la cooperativa com a projecte col·lectiu, que fa que sigui complicat consensuar si es vol el bé del projecte col·lectiu per aconseguir el bé personal o el bé personal per aconseguir el bé del projecte col·lectiu. Seguint amb la idea

d'una dicotomia 'individu-col·lectiu', i en comptes de concebre amb una major complexitat tot el que comporta el fet de participar en el cooperativisme.

Tal i com expressaven les persones participants, moltes d'aquestes tensions provenen perquè encara es viu en i del sistema capitalista, fet que comporta rebre les seves influències. Com a conseqüència apareixen les implicacions de les tensions en la pràctica del cooperar. S'han identificat implicacions com: dinàmiques de competitivitat i prioritització de l'eficiència econòmica, una democràcia interna complicada de portar a la pràctica, falta d'espais de cura, condicions laborals precàries i amb dinàmiques d'autoexplotació, rols de poder dins les cooperatives, desigualtat de gènere, competitivitat entre cooperatives, desarrelament territorial, exclusió social, rol de poder de l'administració, menys quantitat de persones en els moviments socials i falta d'espais de reflexió.

Tenir consciència que les tensions ja estan tenint unes implicacions a la pràctica del cooperativisme és important per treure-les a la llum i així atendre-les col·lectivament. En canvi, tal i com s'ha pogut observar en el marc teòric, la psicologia social ha tendit a emfatitzar dinàmiques harmòniques de les relacions de cooperació – i de conceptes com l'apoderament i el suport mutu-, sense parar atenció en les seves contradiccions internes i en els seus límits i efectes en eixos relacionals políticament problemàtics: com són el gènere, la relació amb el mercat capitalista, la relació amb l'Estat i l'articulació amb els moviments socials. Es contraposen els conceptes 'conflicte' i 'cooperació', com si el segon no pogués incloure fenòmens 'anticooperatius' pel simple fet d'existir en un món on les persones no acostumen a cooperar.

La recerca ha permès posar en context i observar des de l'experiència de les participants el fenomen del cooperativisme, per tal de no quedar-nos només amb aquestes dinàmiques harmòniques, sinó senyalar les que no ho són per tal de modificar-les. És necessari recordar el missatge de Harvey (2015) sobre que les contradiccions poden constituir una font pel canvi social i personal, i en conseqüència, que les persones surtin molt més beneficiades que com estaven prèviament.

Per aquest motiu, en el document també s'han presentat unes orientacions i pautes generals per a la intervenció dirigida a millorar les pràctiques del cooperar i el benestar de les persones implicades en el cooperativisme. Les orientacions segueixen les dinàmiques de la Investigació – Acció – Participativa, ja que són coherents amb les lògiques del cooperativisme identificades amb els resultats de la recerca.

En conclusió, s'ha d'acceptar que les tensions ideològiques amenacen el cooperativisme, per això, conèixer quins són els dilemes que les construeixen, ha permès fer la primera passa cap el camí per a superar-les.

## **8. LIMITACIONS**

---

La present recerca s'ha trobat amb diverses limitacions: No ha estat possible obtenir una major diversitat de casos. Per exemple, han faltat cooperatives dedicades al sector de l'energia i de la cultura, dos àmbits de treball que també tenen les seves particularitats per tal i com es veuen comparades i influïdes en i pel mercat capitalista.

També hagués estat d'interès tenir com a persones participants casos desviats o amb mirades externes al cooperativisme, ja que totes les persones participants es presentaven com a afins al moviment cooperatiu i, probablement, s'haguessin obtingut més tensions que s'observen des de fora però que costen més d'expressar – o ser conscient - si hi ets dins. A més, els casos desviats com haguessin pogut ser les 'falses cooperatives' encara haguessin donat uns resultats molt més clars en les implicacions de les tensions a la pràctica cooperativa.

L'altre limitació és que per falta de temps no s'ha pogut realitzar el grup de discussió amb les persones participants, que hagués permès validar conjuntament els resultats obtinguts i l'obtenció de dades més socialment construïdes i compartides. Afavorint, a més, a la part aplicada de la investigació.

## **9. ÈTICA I REFLEXIVITAT**

---

La recerca ha tingut present en tot moment els principis ètics, ja que s'ha tractat una temàtica complicada d'expressar per les persones participants en el cooperativisme. Per aquest motiu, i sota la informació donada amb el consentiment informat per les participants, s'ha respectat que totes les idees sorgides de les entrevistes fossin anònimes. Així doncs, es va acordar no presentar ni el nom de la persona ni de la cooperativa a la que treballa. Fet que va transmetre més confiança a les persones participants.

Per altra banda, la realitat teòrica de la temàtica de la recerca ha perjudicat els fonaments, el marc teòric del que es partia; ja que es tracta d'un àmbit que encara no s'ha explorat per la

psicologia social. Aquest fet ha provocat que es visqués la recerca amb un sentiment d'inseguretat i d'incertesa.

A més, és necessari expressar que en el mateix temps he estat persona investigadora i participant en el cooperativisme. En un marc d'interpretatiu és inevitable la parcialitat, així doncs tota la producció del coneixement ha estat situada històrica, biogràfica, social, ideològica, interaccional i culturalment. I també, aquest fet ha permès poder entendre millor les participants des dels aprenentatges de la pròpia experiència, i complementar la comprensió i els resultats amb els coneixements més tècnics i propis de la recerca qualitativa.

El propi procés de la recerca m'ha fet reflexionar sobre la por: la por al conflicte degut a que les tensions ideològiques surtin a la llum. Però també amb una mirada d'optimisme existent, ja que l'actitud transformadora de totes les persones participants és indiscutible, i amb l'esperança que sigui aquesta la que actüi enfront als resultats de la present recerca.



## 10. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

---

- Ander-Egg, E. (2003). *Repensando la Investigación – Acción – Participativa*. Buenos Aires: Grupo Editorial Lumen.
- Baron, R. i Byrne, D. (2005). *Psicología social*. Pearson Educación: Madrid.
- Bausela, E. (2003). La investigación cooperativa, una modalidad de la investigación – acción. *Revista de psicodidáctica, 15-16*, pp. 121 – 130.
- Beltran, R. (2012). Economia social i solidària. Reflexions i aclariments conceptuals. En DD.AA. (Ed.) *Fer el salt: Cooperativisme i economia solidària* (pp. 62 - 93). Castelló: Editorial Comú.
- Billig, M. (1988). *Ideological Dilemmas: A Social Psychology of Everyday Thinking*. London: Sage.
- Billig, Michael (1991). *Ideology and Opinions. Studies in Rhetorical Psychology*. London: Sage
- Blanco, A. i Rodríguez, J. (2007). *Intervención psicosocial*. Pearson educación: Madrid.
- Braun, V. i Clarke, V. (2006) Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology, 3* (2). pp. 77-101.
- Braun, V. i Clarke, V. (2013) *Successful qualitative research. A practical guide for beginners*. Sage Publications: London.
- Confederació de Cooperatives de Catalunya (2016). *El cooperativisme a Catalunya, a l'alça*. Barcelona. Recuperat de <http://www.cooperativescatalunya.coop/index.php/ca/comunicacio/noticies/175-el-cooperativisme-a-catalunya-a-la-lca>
- Confederació de Cooperatives de Catalunya. (2016). *Tipologia de cooperatives*. Barcelona. Recuperat de <http://www.cooperativescatalunya.coop>
- Dilema. (2013). En *Institut d'estudis catalans*. Recuperat de <https://dlc.iec.cat/>
- Edwards, D. i Potter, J. (1992). *Discursive psychology*. London: Sage.
- Fernàndez, A. i Miró, I. (2016). *L'economia social i solidària a Barcelona*. Barcelona: La Ciutat Invisible

- Fernández, D. (2017). Cooperar, transformar, feminitzar. *Nationalia*. Recuperat de <http://www.nationalia.cat/opinio/10919/cooperar-transformar-feminitzar>
- Flick, U. (2004). *Introducción a la investigación cualitativa*. Madrid: Ediciones Morata.
- Harvey, D. (2014). *Diecisiete contradicciones y el fin del capitalismo*. IAEN: Ecuador.
- Hollway, W. (1984). Gender difference and the production of subjectivity. En J. Henriques, W.Hollway, C.Urwin, C.Venn i V.Walkerdine (ed), *Changing the Subject: Psychology, Social Regulation and Subjectivity* (pp 227-263). London: Routledge.
- Jost, J. (2006). The end of the end of ideology. *American Psychologist*, 61(7), pp. 651-670.
- Mansilla, E. (2016). Podem ser assemblearis i continuar sent verticals i androcèntrics en molts aspectes. *La Directa*. Recuperat de <https://directa.cat/elba-mansilla-podem-ser-assemblearis-continuar-sent-verticals-androcentrics-en-molts-aspectes>
- Merton, R. i Kendall, P. (1946). The focused interview. *American Journal of Sociology*, 51, pp.541-547.
- Miró, I. i Garcia, J. (2012). *Guia de cooperatives de Barcelona*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona. Museu d'història de Barcelona. Barcelona. Recuperat de <http://www.bcn.cat/museuhistoriaciutat/docs/13GuiaCooperativesBcn.pdf>
- Mora, M. (2002). La teoría de las representaciones sociales de Serge Moscovici. *Athenea Digital*, 2, pp. 1 -25.
- Observatori del treball i Model productiu (2016). *Dades estadístiques de l'economia social i cooperativa*. Generalitat de Catalunya. Catalunya. Recuperat de [http://observatoritreball.gencat.cat/ca/obs\\_ambits\\_tematic/obs\\_empresa/obs\\_economia\\_social\\_cooperativa/](http://observatoritreball.gencat.cat/ca/obs_ambits_tematic/obs_empresa/obs_economia_social_cooperativa/)
- Peñalver, A. (2012). Breu història del cooperativisme i altres iniciatives d'economia social. En DD.AA. (Ed.) *Fer el salt: Cooperativisme i economia solidària* (pp.26-59). Castelló: Editorial Comú.
- Potter, J. i Wheterell, M. (1987). *Discourse and social psychology, beyond attitudes and behaviour*. London: Sage.

- Potter, J. (1996). Discourse analysis and constructionist approaches: Theoretical background. En J.E. Richardson (Ed), *Handbook, of qualitative research methods for psychology and the social sciences* (pp. 125-140). Leicester: British Psychological Society.
- Pujol, J. (2010). Cultures cooperatives, crisi i transformació social. En J. Pujol (Ed.) *El cooperativisme contra la crisi?* (pp. 19 – 29). Barcelona: DeBarris.
- Pujol, J. (2010). Cultures cooperatives, crisi i transformació social. En J. Pujol (Ed.) *El cooperativisme contra la crisi?* (pp. 19 – 29). Barcelona: DeBarris.
- Rouquette, M. (2009). Representaciones e ideología. Una explicación psicosocial. *Polis*, 5 (1), pp.143-160.
- Sánchez, A. (2007). *Manual de psicología comunitaria. Un enfoque integrado*. Ediciones Pirámide: Madrid.
- Suriñach, R. (2016). *Informe del mercat social 2015*. Xarxa d'Economia Solidària: Barcelona.
- Van Dijk, T. A. (2005). Ideología y análisis del discurso. *Revista internacional de filosofía iberoamericana y teoría social*, 10 (29). pp. 9 – 36.
- Van Dijk, T. (1992) *Text and Context: Explorations in the Semantics and Pragmatics of Discourse*. Londres: Longman.

## 11. ANNEXOS

---

### Annex1. Guió de l'entrevista semiestructurada

---

#### ENTREVISTA SOBRE EL COOPERATIVISME

##### PRESENTACIÓ

Sóc la Georgina i estic realitzant el Treball Final del Màster en intervenció i investigació de psicologia social a la Universitat de Barcelona.

La recerca centra l'interès en com s'apliquen els valors de l'ESS a la pràctica de les cooperatives; i investigar les idees que s'expressen sobre les complicacions existents quan es volen portar a terme aquestes pràctiques. És a dir, intentar indagar en possibles tensions que tots tenim dins quan intentem portar uns valors o idees a la pràctica.

Per a fer-ho possible, s'ha acotat l'ampli àmbit de l'Economia Social i Solidària en les cooperatives. I estem entrevistant a vàries cooperatives de diversos àmbits i sectors.

Un cop s'hagin realitzat totes les entrevistes s'analitzarà la informació extreta i es presentaran els resultats a tots els que heu participat, per tal que també sigui d'utilitat per a tothom i facilitar processos de reflexió que promoguin la millora de la pràctica cooperativa.

*Nota: Recomanem que respongueu les preguntes en base a l'experiència que teniu dins la vostra cooperativa. Tot i això, si us sentiu més còmodes, podeu respondre amb el coneixement que teniu sobre el cooperativisme en general. Recordeu que les entrevistes no es publicaran enlloc i seran totalment anònimes: no sortirà ni el teu nom ni el de la teva cooperativa.*

##### CONSENTIMENT INFORMAT

Pertal de tenir el consentiment informat de la vostra participació a la recerca, haureu de firmar el document adjuntat al correu electrònic.

##### INTRODUCCIÓ

Quina és la teva participació dins del món cooperatiu?

Com van ser els teus inicis dins del món cooperatiu?

##### SIGNIFICATS DEL COOPERATIVISME

Què vol dir cooperar? i cooperativisme?

Com és el fet de treballar o participar en una cooperativa?

##### TENSIONS IDEOLÒGIQUES EN EL COOPERATIVISME

Quines són les complicacions que existeixen quan es volen posar a la pràctica les idees del cooperativisme?

Quin creus que és el seu origen? perquè existeixen?

## **EXPERIÈNCIA PERSONAL**

Quines són les tensions/complicacions que existeixen en....

- 1) la democràcia interna de la cooperativa?
- 2) del desenvolupament personal i professional de les persones que la integreu?
- 3) la incorporació de la perspectiva feminista en les actuacions de la cooperativa?
- 4) Com és la relació entre les persones de la cooperativa? Si hi ha conflictes en aquestes relacions, com els resoleu?
- 5) les vostres condicions laborals/de participació en la cooperativa?
- 6) la relació entre la teva cooperativa i les altres? (*intercooperació*)
- 7) la relació entre la teva cooperativa i l'entorn social i territorial? (*interès pel territori*)
- 8) la relació entre la teva cooperativa i l'administració?
- 9) la relació entre la teva cooperativa i el mercat capitalista?

Quines semblances o diferències en aquestes tensions observes entre les diverses cooperatives del teu sector? I d'altres sectors?

Si has treballat en diferents cooperatives... com ha estat la teva experiència en les diferents cooperatives on has participat o participes? Què és el que valores de manera més i menys positiva?

Si has treballat en diferents llocs (cooperatives i empreses no cooperatives) com ha estat la teva experiència en els diferents llocs? Què és el que valores de manera més i menys positiva?

## **EXPECTATIVES I IDEAL DEL COOPERATIVISME**

Com imagines el cooperativisme "perfecte" o "ideal"?

## **ALTRES COMENTARIS**

*Pots afegir tot allò que creguis convenient:*

## **INFORMACIÓ SOBRE EL RETORN**

Un cop tingui els resultats de la recerca, t'informaré via el correu electrònic que m'has facilitat.

A part d'entrevistes individuals com la que acabem de realitzar, també hi ha la intenció d'organitzar un grup de discussió entre les varies persones que heu participat en les entrevistes per acabar d'enriquir tota la informació. Si finalment és possible realitzar-lo et mantindré informat/da per si també hi vols participar.

Moltíssimes gràcies per la teva participació.

## Annex2. Codis de l'anàlisi temàtica discursiva sobre els significats del cooperativisme

---

### Llistat de codis: Els significats del cooperativisme

Adhesió a valors i principis  
Aprentatge  
Autoocupació  
Ciutadania activa i organitzada  
Coherència entre valors i pràctica  
Col·lectivitzar l'economia  
Compartir  
Comprensió de l'altre  
Compromís compartit  
Criteris de sostenibilitat  
Criteris de sostenibilitat - medi ambient  
Criteris de viabilitat  
Definició complicada però afí  
Democràtic  
Dimensió socio-empresarial  
Dimensió socio-política  
Dinàmica de participació  
Diversitat de pràctiques  
Diversitat de valors i principis  
Economia  
Essència política  
Forma jurídica empresarial  
Generador de models  
Gestió col·lectiva  
Gestió i governança democràtica  
Governança assembleària  
Horitzontalitat  
Humanitzant  
Intercooperació  
Interès pel territori  
Inversió econòmica col·lectiva  
Manera de viure  
Mecanismes d'autogestió  
Mecanismes d'autonomia  
Mecanismes per crear les pròpies normes de funcionament  
Mecanismes per ser creatius  
Millors condicions laborals  
Millors condicions personals i emocionals  
Model de negoci  
Model organitzatiu  
Model participatiu  
Moviment social  
Opció pel desenvolupament personal  
Opció professional  
Oportunitat col·lectiva  
Organització del treball  
Organització societària  
Organització transversal  
Origen històric i del moviment obrer  
Pensar en col·lectiu  
Propietat horitzontal

Qüestionament constant  
Reapropiació de les condicions de treball  
Relacions entre persones  
Relació d'enxarxament  
Repartiment de la riquesa generada  
Resoldre necessitats col·lectives  
Responsabilitat compartida  
Satisfer necessitats col·lectives  
Solidaritat interna  
Solucionar reptes  
Sortir de dinàmiques del capital  
Suport mutu  
Transformació ambiental  
Transformador social  
Transparència  
Treball col·lectiu  
Treball estable  
Treball horitzontal  
Treball jeràrquic funcional  
Un ideal  
Valors de cura de les persones  
Valors i principis  
Valors i principis de Economia feminista  
Valors i principis de la militància i la participació de moviments socials  
Valors i principis de transformació del sistema capitalista  
Valors i principis reivindicatius  
Visió compartida  
Visió política i social i econòmica  
Voluntat personal

**Annex3. Resultats de l'anàlisi temàtica discursiva sobre els significats del cooperativisme: temes, codis i fragments de les entrevistes.**

---



**El cooperativisme són projectes col·lectius socioempresarials adherits a uns valors i principis**

<p>Definició complicada d'entendre però amb sensació d'afinitat</p>	<p>"Va ser des del desconeixement total. Volem muntar una organització laboral d'autoocupació i vam apostar pel cooperativisme sense gaires coneixements. Llavors va ser una aproximació, per la meua part, molt intuïtiva. Jo no sabia què era una cooperativa ni el món cooperatiu. La definició oficial em costava d'entendre. És com <i>algo</i> molt afí per a mi, però no sé molt bé com definir-ho."</p>
<p>Cultura cooperativa: Manera de viure</p>	<p>"Vaig conèixer persones que no t'explicaven què era el cooperativisme, sinó que vivies el cooperativisme amb ells." "La cultura cooperativa va més enllà de la forma jurídica"</p>
<p>Dimensió socioempresarial</p>	<p>"una cooperativa és un projecte socioeconòmic, socio-empresarial" "formats d'estructures d'iniciatives socio econòmiques"</p>
<p>Dimensió sociopolítica</p>	<p>"la dinàmica de participació de la cooperativa s'acaba convertint en una dinàmica que va més enllà de la cooperativa, i amb una dimensió més sociopolítica que socio-empresarial" "es barreja la feina i amb el fer polític"</p>
<p>Té una essència política</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• sense presència en el dia a dia</li> </ul>	<p>"el cooperativisme és això, es molt polític això eh, en el dia a dia no estàs amb això, és més una forma jurídica, però per mi la essència el sentit d'això és aquest concepte primigeni, l'essència política"</p>
<p>Visió política, social i econòmica</p>	<p>"buscar transformar el model econòmic i social, fa que aquesta potencialitat de fer les coses en col·lectiu no es faci per fer-les, sinó perquè hi ha uns objectius, una visió política i social i econòmica concreta"</p>
<p>Cooperativitzar l'economia des de la col·lectivitat</p>	<p>"Jo no entenia lo de "les cooperatives cooperativitzen el treball". Em va costar com entendre la definició. Perquè per mi va ser com cooperativitzar la economia, des de la col·lectivitat, des de entendre que volem fer les coses juntes i això fa que sigui transformació social, i que això ens empodera com a ciutadania i necessitem unes eines que la societat no ens dona..</p>
<p>Un ideal</p>	<p>"Però clar costa molt, no se si es pot parlar en general, perquè és molt divers, parlaria del ideal del cooperativisme"</p>
<p>Una forma jurídica empresarial</p>	<p>"però si que es cert que les cooperatives la forma jurídica és el que agafa més protagonisme quan parles de tipus de organització." "el cooperativisme és això, es molt polític això eh, en el dia a dia no estàs amb això, és més una forma jurídica"</p>
<p>Una adhesió a valors i principis</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Tenir coherència entre valors i pràctica</li> </ul>	<p>"Per mi , jo entenc, que son uns valors o uns principis, cooperatius" "El cooperativisme és estar d'acord amb uns valors i principis" "el intentar, el explorar i ser coherent amb aquestes practiques i aquesta filosofia"</p>
<p>Qüestionament constant per a trobar respostes col·lectives</p>	<p>"Per a mi el cooperativisme i la economia solidaria és un moviment social on hi ha moltes persones fent-se el mateix qüestionament i trobant unes respostes, i llavors quan les trobes apareixen noves preguntes que el que pretenen es això..." "és viure en un qüestionament constant"</p>
<p>Moviment social</p>	<p>"Per a mi el cooperativisme i la economia solidaria és un moviment social on hi ha moltes persones fent-se el mateix qüestionament i trobant unes respostes"</p>
<p>Transformador social</p>	<p>"En el model econòmic capitalista, la riquesa tendeix a acumular-se en poques mans, diguem-ne en circuits extractius, en el cooperativisme, en canvi es reparteix entre aquells que la produeixen, i això em sembla especialment transformador i potent."</p>

## L'origen històric i del moviment obrer del cooperativisme

Origen històric

Origen del moviment obrer

“per mi el sentit, ho fan molt be els de ciutat i invisible, ve molt entroncat, amb el que va ser el primer associacionisme obrer.

En el sentit de dir, en plena creació del primer capitalisme i industrial hi ha tota una destrucció de tot el viude social. I això vol dir que la societat feudal cau, la organització econòmica que passa molt per gre mis, també cauen... I comencem amb un capitalisme Taylorista, les primeres indústries, aquí a Barcelona, la primera tèxtil, i un èxode rural. Molta pena que no se situa i sense la existència d'un estat que configura allò social o dóna resposta a les necessitats bàsiques.

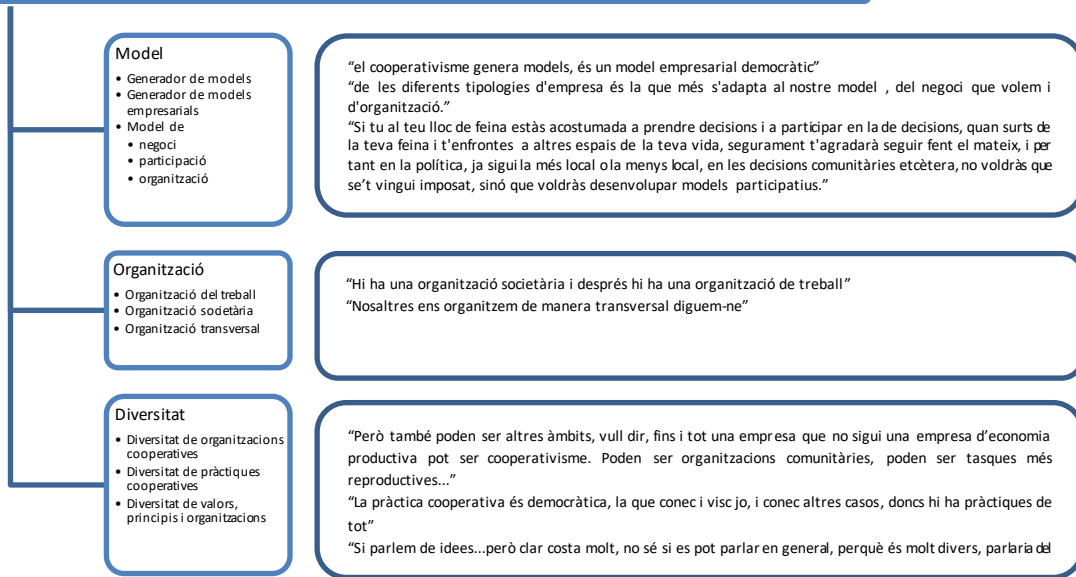
Aquest associacionisme del proletariat busca formes de vincular-se col·lectivament per donar-se un sentit, reivindicar-se: som associacionisme, som proletariat.

I comencem a donar respostes a necessitats col·lectives, i una d'aquestes va ser el cooperativisme obrer, del consum, i lligat al tema d'ateneus i educatius. La primera vaga que es dóna al 1855 el lema és associacionisme o muerte, no?”

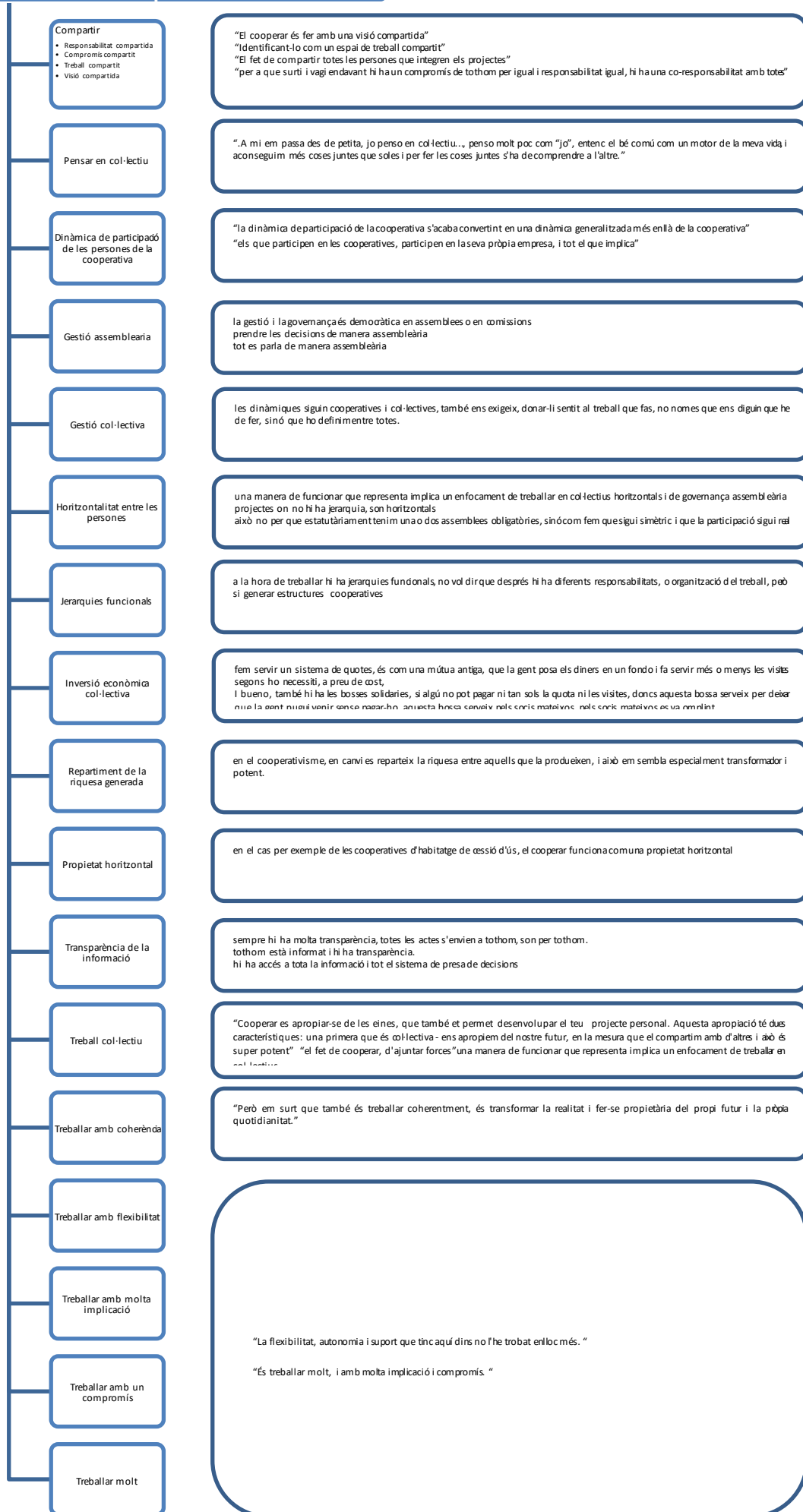
# Els valors i principis intrínsecs al cooperar

Gestió i governança democràtica	<p>“En el cooperativisme lo important és que una persona un vot”          “Vol dir tenir formes democràtiques de presa de decisions”          “La gestió i la governança és democràtica en assemblees o en comissions”</p>
Humanitzant: posar les necessitats de les persones al centre	<p>“El cooperativisme usa el capital com a mitjà per satisfer les necessitats de les persones que en formen part, i el capitalisme fa al revés: usa les persones per satisfer les necessitats del capital (crèixer sense aturador). És a dir, que per aquesta part per mi cooperativisme és posar les persones al centre de la vida, i sempre en la sostenibilitat de la vida.”</p>
Integració en el territori	<p>“El cooperativisme inclou i forma part d’una integració en el territori”</p>
Intercooperació	<p>“A nivell extern el cooperativisme té en compte espais de cooperació, que seria la intercooperació”</p>
Opció pel desenvolupament personal	<p>“Jo personalment he buscat una opció professional i de desenvolupament personal.”          “El cooperativisme et permet desenvolupar el teu projecte personal”</p>
Opció per a la pràctica professional	<p>“perquè això ens porta al segon element, que és com ens inscrivim en una pràctica professional, empresarial i econòmica, fugint o sortint de les dinàmiques del capital.”</p>
Promoció de la triple sostenibilitat: ambiental, social i laboral	<p>“El cooperativisme fa promoció del que s’anomena la triple sostenibilitat, ambiental, social i laboral”</p>
Tenir criteris de sostenibilitat medi ambiental	<p>“I per l’altra costat intentem treballa amb criteri de sostenibilitat i amb material natural, a mes a mes fem coses de reforma i rehabilitació, perquè creiem que fer una construcció de nou fa mes mal al medi ambient que reformar una de ja feta”</p>
Accions per a la transformació ambiental	<p>“I la tercera seria aquesta transformació no només social sinó també ambiental, això vol dir que hem de -amb les nostres accions- millorar el medi natural que es la base de tot.</p>
Tenir criteris de sostenibilitat per a la continuïtat del projecte	<p>“no ens hem d’oblidar que una cooperativa és una empresa, i hi ha una qüestió de viabilitat, del propi negoci i d’engegar el projecte, o fer que el projecte sigui viable i sostenible.”</p>
Valors de cura de les persones	<p>“El cooperativisme inclou valors de cura de les persones”          “I és, també, abordar els conflictes com a quelcom col·lectiu: tenim un conflicte, doncs som-hi a abordar-lo, perquè d’això depèn el benestar i la supervivència de totes”</p>
Valors i principis de la economia feminista	<p>“per mi esta induïda d’una sèrie de valors que son transformadors, que son crítics amb el sistema capitalista, que reivindiquen una mirada i per tant passa per relacions entre les persones i la economia feminista”</p>
Valors i principis de la militància i la participació de moviments socials	<p>“d’acord amb els valors i principis que venia utilitzant des de més joves en àmbits de militància i participació a d’altres històries” “sempre he participat amb col·lectius o altres històries on desenvolupava la meva part activista o de posicionament polític, i m’he donat que des de les practiques cooperatives també hi ha aquest espai” Més enllà de considerar-lo «guai» per aquelles referències que en tenia a través de la meua participació en espais polítics (assemblea local de la CUB)</p>
Valors i principis crítics i reivindicatius	<p>“per mi esta induïda d’una sèrie de valors que son transformadors, que son crítics amb el sistema capitalista, que reivindiquen una mirada”</p>
Valors i principis de transformació del sistema capitalista	<p>“em costava passar al desenvolupar l’experiència professional amb uns jefes i uns criteris de capital. I la formula cooperativa, ajuda a fer simultànies un projecte personal i professional basat en uns principis i valors en els que estàs a gust i en un context on al que estàs a gust, respect un sistema diferent”</p>
Valors i principis transformadors	<p>“per mi esta induïda d’una sèrie de valors que són transformadors”</p>

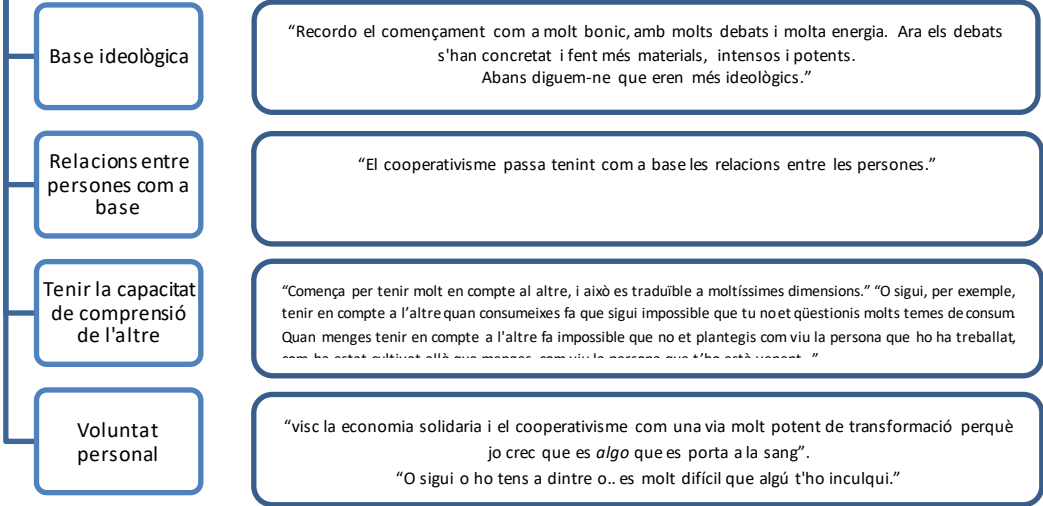
## El cooperativisme com a model de negoci, participació i organització



# El cooperativisme com a treball col·lectiu, compartit, organitzat i amb molta implicació



**Les bases del cooperativisme: ideologia, relacions socials, empatia i voluntat personal**



## El cooperativisme aconsegueix eines d'autogestió, d'autoocupació i èxits col·lectius

Mecanismes d'autogestió	"En el cooperativisme s'articulen molts mecanismes (...) d'autogestió..."
Mecanismes d'autonomia	"és una cooperativa de serveis i s'articulen molts mecanismes d'autonomia..." "La flexibilitat, autonomia i suport que tinc aquí dins no l'he trobat enlloc més. "
Mecanismes de solidaritat interna	" En el cooperativisme s'activen mecanismes de solidaritat interna i suport mutu"
Mecanismes de suport mutu	"I també té l'altre vessant del treball colze a colze i del suport mutu. Cadascú aporta el que té (coneixements, energia, contactes, capital...) per construir una cosa col·lectiva que va molt més enllà de la suma de les parts."
Mecanismes per crear les pròpies normes de funcionament	"s'articulen molts mecanismes d'autonomia, d'auto-gestió, de crear les pròpies normes de funcionament"
Mecanismes per ser creatius	"S'articulen molts mecanismes (...) per ser creatius, per ser imaginatius."
Eina per a la autoocupació	"el cooperativisme es una eina per la auto-ocupació, i agafar la força i les eines de treball per a tu, però fer les coses per tu, no dependent de una altra persona o empresa. Ets tu qui fa aquest treball i tens aquestes eines per cobrir les teves necessitats"
Espai de configuració de ciutadania activa i organitzada	"Clar es curiós, era aquesta reivindicació de ser un subjecte polític, ser un espai polític, espai públic, de configuració de ciutadania activa i organitzada."
Generador d'aprenentatges	"I després tot aquest exercici de participació i de democràcia que es genera a les empreses, és un mena d'escola o entrenament de ciutadania" "hi ha una aposta per créixer, per formar-nos i generar aprenentatges i coneixements"
Millors condicions laborals	"Resoldre una necessitat de tenir una feina o un <i>bueno</i> , d'alguna manera millor, més estable, millors condicions laborals, personals, emocionals"
Millors condicions personals i emocionals	"Resoldre una necessitat de tenir una feina o un <i>bueno</i> , d'alguna manera millor, més estable, millors condicions laborals, personals, emocionals"
Reapropiació de les condicions de treball i de vida	"te el sentit de que col·lectivament d'alguna manera vol dir re-apropriar-nos de les nostres condicions de treball i de vida, d'alguna manera pensem que hi ha la possibilitat d'organitzar-se el treball d'una altra manera"
Reapropiació del propi futur i la pròpia quotidianitat	"Però em surt que també és treballar coherentment, és transformar la realitat i fer-se propietària del propi futur i la pròpia quotidianitat."
Creador de xarxa i de relacions socials	"és una gran construcció d'aquest vincle socials, som sers socials, i ens entenem en el ser col·lectiu" "se m'ocorren ítems que son de relació, de enxarxament"
Valorització de les tasques productives i reproductives	"El que aconseguim és la valorització de les tasques productives i reproductives"
Abordar col·lectivament els conflictes	"I és, també, abordar els conflictes com a quelcom col·lectiu: tenim un conflicte, doncs som-hi a abordar-lo, perquè d'això depèn el benestar i la supervivència de totes. "
Resoldre necessitats col·lectives	"El cooperativisme és una manera de satisfer necessitats col·lectives". "És l'inici per a donar resposta a necessitats col·lectives"
Sortir de les dinàmiques capitalistes	"perquè això ens porta al segon element, que és com ens inscrivim en una practica professional, empresarial i econòmica, fugint o sortint de les dinàmiques del capital." "En el model econòmic capitalista, la riquesa tendeix a acumular-se en poques mans, diguem-ne en circuits extractius, en el cooperativisme, en canvi es reparteix entre aquells que la produeixen, i això en canvi permet transformar i actuar"
Èxit col·lectiu	"Perquè vivim en una societat molt individualista, que aposta per uns valors molt diferents, entendre què és el èxit, però mi el èxit que ens venen no val, per mi el èxit es col·lectiu, i el trobo en la economia solidaria."
Potencialitat col·lectiva	"el cooperativisme és això , poder de manera conjunta per poder fer coses més grans, que no de manera individual." "el cooperativisme ens permet aconseguir junts allò que per separat seria impossible"

## **Annex4. Codis de l'anàlisi temàtic discursiva sobre les tensions ideològiques en el cooperativisme**

---

### **Llistat de codis: Tensions en el cooperativisme**

Amb elements capitalistes però Sense dinàmiques capitalistes  
Autoexplotació en el cooperativisme  
Autoexplotació per falta de informació  
Autoexplotació però contents  
Burocràcia per a la creació de la cooperativa  
Com a model tenim dinàmiques capitalistes  
Desigualtat de condicions laborals  
Desigualtat de gènere en les assemblees  
Desigualtats de gènere per distribució de tasques  
Desigualtats quan existeixen responsabilitats familiars  
Desmitificar el món de l'unicorn del cooperativisme  
Diferència entre valors de la cooperativa vs Valors dels clients  
Dificultat en la viabilitat del projecte per motius relacionals  
Dificultat per ser cooperativa de segon grau  
Dificultats en la viabilitat del negoci per motius econòmics  
Dificultats per falta de transparència interna  
Dificultats per l'ús de mitjans digitals no adequats  
Dificultats per saturació de temps i quantitat d'assemblees - assemblearitis constant  
Estrès laboral compensat amb les relacions personals  
Estrès laboral és una voluntat personal  
Existència de lideratges jeràrquics  
Existència de lideratges naturals  
Falta d'aprenentatges per saber posar les persones al centre  
Falta de compartir les febleses  
Falta de desconexió laboral  
Falta de intercooperació per desconeixent del significat  
Falta de intercooperació per falta de generar espais de confiança  
Falta de intercooperació per falta de temps  
Falta de mecanismes per a dinàmiques democràtiques  
Falta de treball en valors de l'economia feminista  
Falta de valors cooperatius tot i la forma jurídica  
Falta d'educació cooperativa  
Falta d'espais de cura  
Falta d'espais de reflexió per a millorar les dinàmiques  
Falta d'espais per compartir aprenentatges - vulnerabilitats  
Intercooperació cap a dins però no cap a fora  
Intercooperació font de conflictes per difícils acords entre la diversitat d'organitzacions  
No existeix una organització 100x100 democràtica  
Ofertes de feina precàries pels treballadors contractats  
Organització jeràrquica en cooperatives grans  
Posicions heteropatriarcal  
Promoció cap a fora però no cap a dins  
Qüestions de gènere complicades de treballar  
Rols de poder per desigualtat de coneixements  
Rols de poder per nivells de implicació  
Rols de poder per qüestions de temps/antiguitat  
Rols de poder per soci vs treballador/diversitat de posicions  
Rols de poder per temps/antiguitat  
Sentiments per les condicions laborals ambivalents



Tensió Activisme moviments socials vs Activisme laboral

Tensió bona relació amb l'administració perquè té el recurs econòmic que necessites

Tensió en els coneixements de la formació bàsica - gestió econòmica - vs formació dinàmiques internes/relacionals

Tensió en la igualtat - Formació per aconseguir igualtat vs Voluntat del propi grup

Tensió en la igualtat - Formació per aconseguir igualtat vs Voluntat del propi grup

Tensió en la intercooperació per conflictes relacionals entre les persones

Tensió en la relació entre Necessitats individuals vs Necessitats compartides

Tensió en la viabilitat econòmica - com a millora de part social/emocional del grup

Tensió entre Administració no facilitadora vs Ha de ser la facilitadora?

Tensió entre Alternativa post capitalista vs Relacions amb el capitalisme

Tensió entre Criteris de benestar laboral vs Dinàmiques competitives del mercat capitalista - desavantatge competitiva

Tensió entre Donar més importància a la viabilitat econòmica vs Donar més importància al benestar laboral

Tensió entre eficiència i qualitat vs valors cooperatius

Tensió entre Estructura horitzontal vs Dispersió de la responsabilitat

Tensió entre Exigència de qualitat vs Valoració dels valors

Tensió entre Externalització de serveis vs Promoció ESS

Tensió entre Funció social bàsica són les persones de la cooperativa vs Menys importància per a l'acció comunitària

Tensió entre horitzontalitat i lideratges organitzatius

Tensió entre Individualisme vs Col·lectiu

Tensió entre Interès pel territori real vs Per a la promoció de les cooperatives al barri

Tensió entre mercat social com a Obsessió vs Necessitat bàsica

Tensió entre necessitat de reflexió per a millorar vs Sempre existiran les tensions

Tensió entre Necessitat de relació pel canvi social vs Relació allunyada dels interessos del moviment social

Tensió entre Relació facilitadora vs Preocupació per dependència

Tensió entre si intercooperació és Principi bàsic vs Voluntat personal

Tensió entre Visió compartida Obligatòria vs. Respectar i convida en la diversitat

Tensió entre Visió personal vs Visió de grup

Tensió pels diferents nivells d'implicació

Tensió per com fem mercat social - Crear moltes cooperatives vs Sortir del mercat capitalista

Tensió per com fem TS - Dins la cooperativa vs Vinculació moviments socials

Tensió per competència entre cooperatives del mateix sector

Tensió per dificultat d'accés a la formació - no sempre assumible a nivell econòmic com a cooperativa

Tensió per dinàmiques competitives

Tensió per diversitat d'interessos entre administració i cooperatives

Tensió per Exigències incompatibles amb valors cooperatius per part de l'administració

Tensió per falta de intercooperació tot i ser valor cooperatiu - existeix competència

Tensió per la consciència de lideratges i no posar eines per solucionar-ho

Tensió per la no existència d'interès del territori tot i ser un valor cooperatiu

Tensió per pressió externa del capitalisme

Tensió per Promoció de l'ESS sense demanda del territori

Tensió per Qüestions de gènere vs Qüestions de personalitat

Tensió per si el mercat social és possible - Consciència social vs Dependència mercat capitalista

Tensió perquè Cooperativisme no inclusiu per col·lectius més vulnerables

Tensió perquè l'Administració marca els ritmes

Tensió perquè només persones del cercle cooperatiu - entre amistats

Tensió segons la grandària de la cooperativa

Tensió segons la sensibilitat dels tècnics de l'administració sobre valors cooperatius

Tensió segons l'estructura organitzativa

Tensió Ser mercat social vs Consumir mercat capitalista  
 Tensions en la divisió del treball  
 Tensions per a la presa de decisions col·lectives  
 Tensions per nivells d'implicació

## Annex5. Resultats de l'anàlisi temàtica discursiva sobre tensions i subtensions en el cooperativisme i les implicacions a la pràctica del cooperar.

TENSIONS IDEOLÒGIQUES EN EL COOPERATIVISME I LES IMPLICACIONS EN EL COOPERAR		
TENSIONS	SUBTENSIONS	IMPLICACIONS
<b>COOPERATIVISME AMB POCOS COOPERATIVISTES</b>	Ser eficients econòmicament ↔ Conservar els valors cooperativistes	Falta de cultura cooperativa. Falta d'integrar valors d'una lògica cooperativista. El cooperativisme és una forma jurídica. Influències externes del sistema capitalista en i del que es viu. Les dinàmiques competitives. Els valors d'eficiència econòmica es prioritzen.
	Seguir una cultura cooperativa ↔ Acceptar vulnerabilitats i aprendre	Falta d'educació cooperativa. L'individualisme que portem dins és present. Influència personal del sistema capitalista. No acceptar vulnerabilitats. S'adopten lògiques de contracultura cooperativa.
	La cultura cooperativa com una lògica a adoptar pels cooperativistes ↔ com una lògica a construir i aprendre col·lectivament	
<b>DEMOCRÀCIA INTERNA IRREAL</b>	El cooperativisme ha de ser democràtic ↔ ha de ser eficient	Dificultats en la presa de decisions col·lectives. Dificultats de DI en cooperatives de 2n grau o de gran dimensió. Falta de transparència interna. Ús de mitjans digitals no adequats. Saturació de temps per la gran quantitat d'assemblees.
	Totes les veus han d'estar representades ↔ Tothom ha d'assistir als espais de decisió	Falta d'horitzontalitat. Presència de lideratges jeràrquics. Desigualtat de gènere. L'eficiència per davant de la democràcia. Més drets si més implicació. Recriminacions per falta d'assistència a les assemblees. No tothom participa a les assemblees.
	Democràcia interna, una qüestió de voluntat personal ↔ una qüestió col·lectiva a resoldre	
<b>LES PERSONES AL CENTRE PERÒ SENSE CURES</b>	Cooperativisme que posa les persones al centre ↔ Cooperativisme que posa per davant el projecte col·lectiu	Falta d'espais de cura. Falta d'aprenentatges sobre com posar-ho a la pràctica. Desequilibri entre necessitats col·lectives i personals. Sacrificis individuals pel bé del projecte col·lectiu. Influència externa de lògiques capitalistes.
	Necessitats personals ↔ Necessitats col·lectives	
<b>REAPROPIACIÓ DEL TREBALL PER L'AUTOEXPLOTACIÓ</b>	Bones condicions laborals ↔ Ser eficients al mercat	Autoexplotació a les cooperatives de treball. Gran quantitat d'hores de feina. Desequilibri entre hores i sou. Falta de desconexió laboral.
	Fer mercat social ↔	

<p><b>HORIZONTALITAT JERARQUITZADA</b></p>	<p>Entrar al mercat capitalista</p> <p>S'ha de donar tot pel bé del projecte col·lectiu ↔ El cooperativisme ha de garantir bones condicions laborals</p> <p>El valor del benestar personal de les persones cooperativistes ↔ El valor de la continuïtat de la cooperativa com a projecte col·lectiu</p> <p>El bé del col·lectiu per aconseguir el bé personal ↔ El bé personal per aconseguir el bé del col·lectiu</p> <p>Horizontalitat sense lideratges ↔ amb lideratges per un funcionament eficient</p> <p>Horizontalitat per la igualtat de drets ↔ Jerarquies per l'eficiència organitzativa</p>	<p>Sacrificis personals per la continuïtat del projecte.</p> <p>Autoexigències desmesurades.</p> <p>Males condicions laborals.</p> <p>Desigualtats en les condicions laborals.</p> <p>Ofertes de feina amb condicions precàries per als treballadors contractats.</p> <p>Criteris de benestar laboral comporten un desavantatge competitiu dins del mercat capitalista.</p> <p>Falta de reconeixement igualitari entre tasques reproductives i productives.</p> <p>Estrès laboral.</p> <p>Rols de poder per:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Desigualtat de coneixements</li> <li>- Diversos nivells d'implicació</li> <li>- Qüestions de temps/antiguitat</li> <li>- Diverses posicions: soci/treballador</li> <li>- Qüestions de gènere</li> </ul> <p>Lideratges jerarquitats.</p> <p>Model horitzontal considerat poc eficient.</p> <p>Model horitzontal comporta dispersió de responsabilitats.</p>
<p><b>PROMOCIÓ DEL FEMINISME AMB DESIGUALTAT DE GÈNERE</b></p>	<p>Desigualtats per qüestions de gènere ↔ per qüestions de personalitat</p> <p>Promoció del feminisme ↔ Aplicació del feminisme</p> <p>Promoció de valors del feminisme de la igualtat ↔ Promoció de valors de l'economia feminista</p>	<p>Desigualtat de gènere en la distribució de tasques.</p> <p>Desigualtats quan hi ha la necessitat de conciliació del temps personal, laboral i familiar.</p> <p>Bona promoció del feminisme sense aplicar-lo internament.</p> <p>Falta d'espais de reflexió sobre qüestions de gènere.</p> <p>Discrepàncies sobre els motius de les desigualtats.</p> <p>Dificultats per incorporar dimensions relacionals i humanes sense posicions heteropatriarcal.</p>
<p><b>INTERCOOPERACIÓ COMPETITIVA</b></p>	<p>Principi cooperatiu ↔ Voluntat personal</p> <p>Lògiques competitives pel bé del projecte col·lectiu ↔ Lògiques cooperatives pel bé dels projectes col·lectius</p>	<p>Falta de intercooperació entre cooperatives.</p> <p>Falta de temps per la intercooperació.</p> <p>Desconeixement sobre el significat de la intercooperació.</p> <p>Falta d'espais per a generar confiança.</p> <p>Falta d'espais per a treballar conflictes relacionals.</p> <p>Dinàmiques competitives entre cooperatives del mateix sector.</p> <p>Dificultat de consens entre la diversitat de cooperatives.</p> <p>Priorització de la intercooperació dins la pròpia cooperativa que entre cooperatives.</p>
<p><b>ARRELAMENT DESUBICAT AL TERRITORI</b></p>	<p>Cooperativisme a relatiu al territori per a la transformació social</p> <p style="text-align: center;">↔</p> <p>Cooperativisme interessat pel territori pel benefici de les cooperatives</p>	<p>Inexistència d'arrelament territorial.</p> <p>Interès pel territori per beneficis de la pròpia cooperativa.</p> <p>Discrepàncies sobre què s'entén per arrelament territorial.</p> <p>Priorització d'altres valors cooperatius.</p>
<p><b>EXCLUSIÓ SOCIAL PER A RESOLDRE NECESSITATS COL·LECTIVES</b></p>	<p>Inclusió social al cooperativisme ↔ Confiança entre les persones de la cooperativa</p> <p>Evitar l'exclusió social en el cooperativisme ↔ Garantir factors</p>	<p>Accés limitat per entrar a les cooperatives.</p> <p>Falta de participació dels col·lectius amb risc d'exclusió social.</p>

	bàsics pel funcionament de la cooperativa	Persones participants són dins del cercle d'amistats.
	Cooperativisme amb lògiques assistencialistes ↔ Cooperativisme amb lògiques d'apoderament col·lectiu per a tothom	Falta de recursos per a una bona selecció de personal. Persones participants han de tenir capital social, cultural, de temps i econòmic.
<b>AUTOGESTIÓ SUBVENCIONADA</b>	Garantir els valors d'autonomia i d'autogestió de les cooperatives ↔L'administració ha de ser facilitadora del cooperativisme	Rol de poder de l'Administració. L'Administració marca ritmes, temps, metodologia. Dificultats per l'autogestió, l'autonomia i la horitzontalitat.
	Cooperativisme des del reformisme ↔ Cooperativisme des de l'anarquisme	Diversitat d'opinions sobre la presència de l'Administració en el cooperativisme. Dependència a l'Administració perquè garanteix el finançament de les cooperatives (no de totes). Falta de posicionament ideològic per la dependència a l'Administració.
<b>SER MERCAT SOCIAL SENSE FER MERCAT SOCIAL</b>	Construir i promoure el mercat social ↔ El mercat social ha de ser coherent amb les nostres necessitats.	Participació al mercat capitalista. Relacions i influències amb el sistema capitalista. Falta d'una circulació econòmica alternativa. Falta de consum al mercat social.
	El mercat social com un sistema existent ↔ El mercat social com un sistema que fem entre tots	- A nivell individual - A nivell de les cooperatives Falta d'un mercat social complet.
<b>COOPERAR ÉS ASSECAR ELS MOVIMENTS SOCIALS</b>	Activisme laboral ↔ Activisme social global	Falta de participació en els moviments socials. L'activisme des de la cooperativa buida l'activisme social des del carrer.
	Cooperativisme té potencialitat ↔ necessita els MMSS per a la transformació social	Falta d'espais de reflexió sobre com fem la transformació social. Falta d'espais de reflexió per treballar tensions ideològiques.
	Transició post-capitalista ↔ Alternativa actual post-capitalista	Dubtes sobre la potencialitat col·lectiva del cooperativisme.
	Pacificar ↔ Mobilitzar	
<b>VISIÓ COMPARTIDA PERÒ RESPECTANT LA DIVERSITAT</b>	La diversitat de mirades és conflicte ↔ La diversitat de mirades és enriquiment	Dificultats per tenir una visió compartida. Sense visió compartida hi ha més exigències de necessitats individuals. Comparacions sobre privilegis entre persones de la cooperativa.
	El nosaltres per davant de l'un ↔ L'un formant el nosaltres	Necessitat d'una visió compartida per la continuïtat del projecte. Poca atenció a les necessitats personals i a la diversitat de mirades. Discrepàncies sobre si la diversitat de mirades és conflicte o enriquiment.

## **Annex6. Transcripcions de les entrevistes**

---

Per preservar l'anonimat de les persones participants, no s'adjunten les transcripcions de les entrevistes en aquest document.